

Эсгэгэ ороноо, эхэ нютагаа эб хамта мандуулая!

БҮРЯАТ УРАН

Бүгэдэ арадай сонин

1921 оной
декабриин
21-нээ гарана

1998
феврелиин
12

Үбэлэй һүүл
харагшан үхэр
һарын
16
гарагай 5
ЧЕТВЕРГ
№ 27 (19868)

№ 6 (48)

“ЯМАР ҮЕЫН ИНАГ ДУРАН ИЛАНГАЯА ХАЙХАН БЭЭ?”

16-17

В Сагаалган в
“Прогрессе” вас
ждет Красный
зал,
Где праздничный
будет вершиться
хурал

Дуган “ЭТИГЭЛ”
поздравляет всех с
наступлением Нового года по
лунному календарю, года
Желтого Тигра, и с 27 февраля
по 8 марта приглашает всех
улан-угэнцев и гостей города в
Красный зал кинотеатра
“Прогресс” на праздничные
Хуралы, где можно будет
заказать молебны за здоровье,
благополучие и процветание для
себя и своих близких.

Начало молебнов в 18.50.
Ежедневно:
по окончании молебнов:
- концерты с участием
ведущих артистов и деятелей
культуры Бурятии и Монголии
- Розыгрыш по-настоящему
ценных призов
Суперприз – автомобиль!
СПРАВКИ ПО
ТЕЛЕФОНУ 21-54-82.

Буряад Республикада - 75 ГАРАЙ БЭЛЭГ БОЛГОН

Манай республикын
байгуулагданаар 75 жэлэй ойдо
зорюулагдан, мэргэжэлтэ
искусствын хүгжэлтэдэ хүсэ
шадалаа, уран бэлигээ
зорюулан хүнүүдые харуулан
альбом хэгдэхэ болоо. Олон
хэнгээр хэблэгдэхээр
хараагдаһан энэ альбом соо
артистуудай, уран
зохёолшодой, зураашадай,
хатаршадай болон бусад
бэлигтэнэй дүрэ шарай,
хуряангы мэдээсэл үгтэхэ.

Гарай бэлэг болгодохоор
бэлдэгдэн альбом гоё хайхан
үнгэтэ шэмэглэлтэй байха.

ЭРХИМ ЗҮЖЭГҮҮДЭЙ НОМ

Буряад хэлэн дээрэ
бэшгэдэн зүжэгүүдэй
антологи согсолом хэблэжэ
гаргах тухай асуудал зүбшэн
хэлсэгдээ, тусхай шийдхэбэри
республикын Соёлой
министерствэдэ баталагдан
абтаба. Олон үеын авторнуудай
зохёолнууд энэ оруулагдахаар
хараагдаба.

ЦЫРЕН ШАГЖИНАЙ НЭРЭМЖЭТЭ

Буряадай АССР-эй арадай
артист, Россин Федерациин
искусствын габыята ажал
ябуулагша, мэдээжэ драматург
Цырен Галзутович Шагжинай
дурасхаалье мүнхэлэн, тэрэнэй
нэрэмжэтэ шан байгуула тухай
шийдхэбэри мүн лэ
республикын Соёлой
министерствын коллэги хайхан
баталан абаба. Драматическа
эрхим зохёолой авторта энэ шан
барюулагдадаг байха.
Ц.ЦЫРЕНОВА.

САЛИН ХҮЛHЭН — ГОЛ АСУУДАЛ

Буряад Республикын
Президент Леонид Потапов
республикын районууд болон
городуудай өөһэдэн
хүтэлбэрин
толгойлогшортой селекторнэ
зүблөө хайхан үнгэргэбэ.
Республикын финансын
министр Г.В.Шлыкова, Буряад
Республика доторхи Гүрэнэй
налогов инспекциин начальник
С.Ц.Цыреторов, хүдөө ажахын
ба эдэ хоолой министр
П.М.Болонев, Гэр байрын-
коммунальна ажахын талаар
гүрэнэй комитедэй түрүүлэгшэ
В.А.Думнов болон бусад тус
зүблөөндэ хабаадалсаба.

Бюджетнэ халбарин
хүдэмэрлэгшэдэй салин
хүлһе 1998 ондо түлэхэ,
республикын гэр байрын-
коммунальна ажахын
хүдэмэрлэгшэдэ салин
хүлһэнэй талаар үри шэриг
түлэхэ асуудалуудга зүблөөн
дээр гол анхарал хандуулагдаба.

Бюджетнэ халбарин
хүдэмэрлэгшэдэ салин хүлһэ
түлэхэ талаар үнгэрэгшэ жэлдэ
зарим тэды хайшаалтай
зүйлүүдэй дайралдаа, гэжэ

А.В.Потапов тэмдэглээ.
Үнгэрэгшэ жэлдэ, жэшээхэдэ,
салин хүлһэ түлэхын тула 174
миллиард түхэриг (хуушан
мүнгөөр) элсүүлэгдэн байгаа.
Федеральна бюджетдээ 261
миллиард түхэриг (хуушан
мүнгөөр) трансферт үгтэнэн
юм. Тийхэдэ 52 миллиард
түхэригэй эдэ хоол ба эд
бараан салин хүлһэнэй орондо
үгтэнэн байна. 1997 ондо
федеральна бюджетдээ дүн
хамта 550 миллиард түхэриг
(хуушан мүнгөөр)
республикадамнай үгтөө.

Бюджетнэ халбарин
хүдэмэрлэгшэдэ салин
хүлһеень түлэхэ ябадалыг
тогтууритай болгохо гэшэ гол
зорилго болоно, гэжэ
Президент онсолон тэмдэглээ.
Өөрын олзо оршын 40
процент мүнгэ зөөри салин
хүлһэндэ түлэгдэхэ ёһотой гэжэ
нютагай өөһэдэн хүтэлбэрин
толгойлогшортой хэлэгдээ.

Б.БАЛДАНОВ,
Буряад Республикын
Президентын болон
Правительствын хэблээй
албанай ахмад мэргэжэлтэ.

ХАНИ БАРИСААГАА БЭХИЛҮҮЛНЭ

Буряадай хүдөө ажахын академидэ айлшаар Монголой хүдөө
ажахын академин бүлэг эрдэмтэд, гол түлэб факультедуудэй
деканууд, кафедрануудые даагда ерэгжэ, манай дээдэ хургуулиин
байдалаар хонирхожо байна. Тэдэнэр хуралсалай болон эрдэм
шэнжэлэлгын гурим ёһонуудтай танилсана, манай багшанар
эрдэмтэдэй зохёохы ажалаар хонирхоно, өөһэд хоорондын хани
барисаа бэхилэнэ.

Академин үдэй түлөөлэгшэдэй ээлжээтэ уулзалга Монгол орондо
үнгэргэгдэхөөр хараалагдана.

УУЛЗАЛГАДАА ОЛООР ЕРЭЭ

Буряадын үндэһэн лицей-интернады дүүргэгшэдэй уулзалга
үнгэрһэн субботодо үнгэрбэ. Харгы замаа, хуби заяагаа олоһон үе
үеын шабнар түрэл хургуулиингаа урда тоосонон байна.
хургуулиин суута “Наран” ансамбль концерт табыа.
Н.НАМСАРАЕВ.

ЗАРЛИГ

“Буряад Республикын искусствын габыята
ажал ябуулагша” гэнэн хүндэтэ нэрэ зэргэ
Б.Ш.Эрдынеевтэ олгохо тухай

Театрална искусствые хүгжөөлгэдэ габыятай байһанай ба
олон жэлэй зохёохы ажал ябуулгын түлөө республикын арадай
уран бэлигэй республиканска түбэй ахмад режиссёр, Россин
Федерациин Уран зохёолшодой холбоной гэшүүн Баир
Ширинимбуевич Эрдынеевтэ “Буряад Республикын искусствын
габыята ажал ябуулагша” гэнэн хүндэтэ нэрэ зэргэ олгохо.
Буряад Республикын Президент
А.В. ПОТАПОВ

Улаан-Үдэ хото,
Правительствын байшан
1998 оной январин 30.

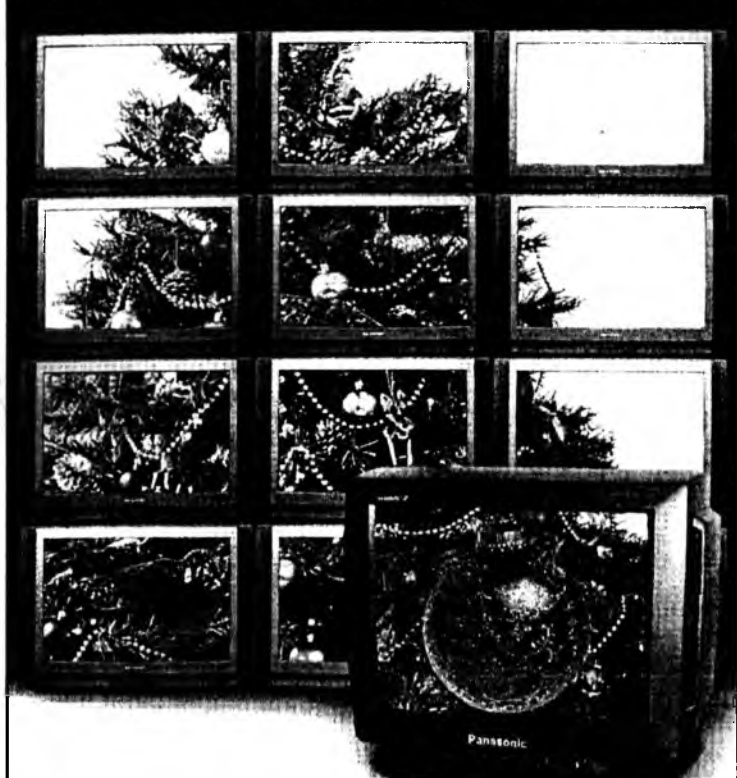
ЗАРЛИГ

“Буряад Республикын арадай багша” гэнэн
хүндэтэ нэрэ зэргэ Ц.Ц.Бальжинимаевта
олгохо тухай

Ургажа ябаа үетэниг хурган хүмүүжүүлгэдэ габыятай
байһанай ба олон жэлдэ аша үрэтэйгөөр ажалаһанайн түлөө
Буряад Республикын багшанарай колледжын директор Цырен
Цыреторович Бальжинимаевта “Буряад Республикын арадай багша”
гэнэн хүндэтэ нэрэ зэргэ олгохо.

Буряад Республикын Президент
А.В. ПОТАПОВ
Улаан-Үдэ хото,
Правительствын байшан
1998 оной январин 30

САГААН НАРАДА-ЭРХИМ БЭЛЭГ

АУДИО-, ВИДЕО-, БЫТОВАЯ ТЕХНИКА
г. Улан-Удэ, ул. Ленина, 40;
г. Улан-Удэ, торговый комплекс «Юбилейный».

налог түлэхэ, шэнэ технологи нэбтэрүүхэ аргатай болонхой. Тэдэнэй дүн дүршэл бусадшые хизаар, областьнуудта тараан дэлгэрүүлэгдэхэ зэргэтэй. Ушар нимэһээ Буряадай эрдэмэн түбэй хүдэлмэрилэгшэд нилээд ехэ юумэ хэхэ, бүтээхэ арга шадалтай гээд тэмдэглэгдээ.

Арадай Хуралай Түрүүлэгшэ М.И.Семёнов

тухай өөрын бодолгой, оорын сэгнэлтэ үгэдэг хүн байна. Росси-Беларусь хоёрой хоорондох харилсаа холбоо бэхжүүлхын түлөө бүхы хүсэ шадалаа зориулахаб гэжэ хэлэнэ, - гээд Михаил Иннокентьевич тэмдэглэбэ.

Эндэхи хүн зон багахан хэмжээнэй салин хүлэе абадаг юм байна, гэбшые тэрэ мүнгиинийн нара бүри түлэгдэдэг юм.

САНКТ - ПЕТЕРБУРГЫН, БЕЛОРУССИЙН БАЙДАЛТАЙ ТАНИЛСАБА

Буряад Республикын Арадай Хуралай Түрүүлэгшэ М.И.СЕМЁНОВ ээлжээтэ пресс-конференци үнгэргэжэ, Россин Федеральна Суглаанай Федерацийн Соведай Санкт-Петербургта болоһон нүүдэл заседани тухай хөөрөжэ үгэбэ.

Ороной парламентын дээдэ палатын депутадууд Санкт-Петербургын промышленна предпритинууд болон түрүү эмхинүүдэй ажал хэрэгүүдтэй танилсаһан байна. Жэшээлэхэдэ, депутадууд Санкт-Петербургын региональна жасын хүдэлмэритэй танилсаа. Гол шухалань гэхэдэ, бүлэг эрдэмтэд (гол түлэб эрдэмэй докторнууд болон кандидадууд) шэнэ технологи үйлэбэридэ нэбтэрүүлжэ, дэлгүүрэй эрхэ байдалда хэрэгтэй продукци үйлэбэрилжэ гаргана. Тэрэ үйлэбэрилэн гаргаһан продукция худалдажа, эрдэмтэд өөһэдөө салин хүлэе абаха,

Россин парламентын дээдэ палатын гэшүүд Белоруссийн хэдэ хэдэн промышленна предпритинуудта ошожо харанан байна. Жэшээлэхэдэ, холодильнигуудые бүтээн гаргадаг заводто 10 мянга гаран хүн ажалладаг, жэлдээ 600 мянган холодильник үйлэбэрилэн гаргана.

Холодильнигта хэрэгтэй бүхы түхээрлэгнүүдын Россиһаа абтадаг юм гээд М.И.Семёнов тэмдэглэбэ.

Белоруссийн трактор, автомобиль бүтээдэг заводуудай металл болон бусад зүйлүүдынь бултадаа Россин Федерациһаа абтадаг гээд тэмдэглэгдээ.

Россин парламентын Дээдэ палатын гэшүүд Росси, Беларусь, Украина ба Молдовийн хоорондох экономика ба бусадшые халбаряар харилсаа холбоогоо бэхжүүлэхэ тухай асуудалнуудые Минскдэ зүбшэн хэлсэ.

С.ОЧИРОВ.

ЭРИД ЭРИЛТЭНҮҮД

Холбоолжоной шулуун нүүрһэнэй хүдэлмэриншэд 7-8 нара соо салингаа абаагүй байһан тухайгаа Буряад Республикын Правительствоа мэдүүлбэ. Тэдэнэй салин тухай "Востсибуголь" гэхэн акционернэ бүлгэм шийдхэдэг юм, харин энергетикын предпритинууд болон шулуун нүүрһэ бусадшые хэрэглэгшэд мүнгээ Холбоолжоной уурхайда түлэжэ шададаггүй.

Тиихэдэ зайн галай элшэ хүсэ болон, дулаа хэрэглэгшэд энергетигүүдтэ ехэ үригэй. Нимэ ядуу байдалые найн тээшэнь хубилгахын тулада Буряад Республикын Правительствоо палогтой пенинн, түмэр харгыда түлээд тарифуудые бага болгохо тухай Россин Федерацийн Правительствоа хандаха болоно. Тэрэгүй һаа, эдэ асуудалнууд гүйсэд шийдхэгдэхгүй болоно. Россин хуулийн ёһоор тарифуудай доошологдобол, түлбэрийн асуудалнууд зарим тэды шийдхэгдэхээр болохо гээд Буряад Республикын Правительствын промышленностийн, энергетикын болон транспортын министрствын таһагые даагша Николай Тыхшеевич Хабалов мэдүүлээ.

А.АНГАЕВ.

АНТОН ШОМОЕВЫЕ ХЭН НААДАНДА УРИХАБ?

Февралийн 7-до хэблээлэй байшанай конференц-зал соо "Бурятия" сонинной үүсхэлээр "Түргэн шатарар Буряадай абсолютна чемпионой" нэрэ зэргэдэ хүртэхын түлөө Буряадай элитэ шатаршан, республикын хоёр удаа чемпион 71 наһатай Б.Ц.Сампилов ба Буряадаймнай шатарар ерээдүйн найдал, спортын мастерта кандидат, Сибирь болон Алас-Дурна зүгэй чемпион, Байгалай уласхоорондын 1-дэхи фестивалин чемпион, 14-дэхи хургуулийн 16-тай хурагша А.Шомоев хоёрой хоорондо уулзалга үнгэргэгдэбэ.

Мүрысөөнэй дүримөөр шатаршад 40 блиц-партинуудые наадажа, 1 миллион түхэригшан хубаажа абаха ёһотой байгаа.

Манай эндэ түрүүшын-хиеэ эмхидхэгдэһэн нимэ мүрысөөниие нээлгын үедэ "Бурятия" сонинной ахамад редактор Б.Б.Бальжинмаев, Буряадай шатарар Федерацийн вице-президент Т.Г.Иванов, "Викторинтур" гэхэн аяншалгын агентствын директор З.А.Бухаева гэгшэд үгэ хэлээ.

Тиигээд уулзалгын ахамад судья А.Б.Шагжиев нааданай эхилһэнэй тэмдэг үгэжэ, хюлгэ дээрэ ёһотой шанга туладаан эхилшэбэ. Түрүүшын хоёр нааданда дүршэл ехэтэ Б.Ц.Сампилов хүсэ шадалаа харуулжа илаа. Харин түрүүшын 10 партиин хүүдэ шатаршад тус тустай 5,5 ба 4,5 очкотойнууд (А.Шомоев илажа ябаа) болоод байгаа.

Саашадаа А.Шомоев нааданайнгаа гол утаһа оложо, хэдэн партинуудые хойно хойноһоонь шүүгээ. Б.Ц.Сампилов тугайнгаа унаһанһаа боложо, хэдэн очко алдаа гэжэ тэмдэглэхэ хэрэгтэй.

Тиигэбэ яабашые 30-дахи партиин хүүдэ нааданай тоо 21-9 боложо, тэрэниие үргэджэлүүһэнэй хэрэгтэй гэжэ

ахамад судья тоолоод, нааданай гуримаар Антон Шомоев илагша гэжэ элриүүлэгдээ. Тэрэниие эгээ түрүүн Б.Ц.Сампилов амаршалжа, Россин чемпионатта илалта туйлахыень хүсөө.

Иигэжэ А.Шомоев мүрысөөнэй илагша боложо, "Бурятия" сонинной гол шаңда (700 мянган түхэриг) хүртэбэ.

Түгэсхэлэй үедэ тус сонинной ахамад редактор Б.Б.Бальжинмаев үгэ хэлэхэдээ, республика дотороо шатар наада хүгжөөн дэлгэрүүлэхэ хэрэгтэ нимэ мүрысөөн ехэхэн нүлөө үзүүлнэ гэжэ хэлээ.

Буряадай номой хэблээлэй директор Н.Ю.Мадуев уулзалгада хабарагшадые амаршалаад, бэлэ болгон номуудые барюулхынгаа хажуугаар А.Шомоевто 500 мянган түхэриг шан бэлэглээ.

Февралийн 11-дэ Антон Шомоев өөрынгөө тренер Т.Г.Ивановтой хамта 18 наһатайшуулай дунда үнгэргэгдэхэ Россин чемпионаттай финалда хабарадахая Москва хото ошохонь.

Тэрэнэй ерэмсэринь ямаршые шатаршан А.Шомоевие нааданда урижа, Буряадай абсолютна чемпионой нэрэ зэргэ буляадаха эрхэтэй. Зүгөөр нааданай шангай хахадыень тэрэ тэдхэхэ ёһотой. Шангай нүгөө хахадыень тэдхэхэ хэрэг "Бурятия" сонинной дээрэ даажа абана. Хэрбээ иимэ хүнүүдэй олоор суглараа һаань, тон ехэ шангай мүнгэ оруулһан хүнийн түрүүн наадаха эрхэдэ хүргэхэ аргатай. А.Шомоевто хэн түрүүшын урилга хаяха ааб?

Т. ЛАМБАЕВ.
ЗУРАГ ДЭЭРЭ: (зүүн гарһаа) уулзалгын ахамад судья А.Б.Шагжиев, уулзалгада хабарагша Б.Сампилов, А.Шомоев.

Авторай фото.

САГААЛГАНАЙ НАЙРНУУДТА ХАБААДЫТ!

Буряад Республикын Соёлой министрствын, ВАРК-ын, буряад арадай конгрессэй, нютагай эблэлнүүдэй соведүүдэй хүтэлбэрлэгшэдэй дурадхалаар гүрэнэй урха шанартай Сагаалганай найргэрнүүд "Стальмост" акционернэ бүлгэмэй соёлой-спортивна комплекс соо үнгэргэгдэхэ.

Февралийн 5-най "Дүхэриг" сонин соомнай Сагаалганай найргэрнүүдэй тодорхой программа, мүн эмхидхэлэй комитедэй гэшүүдэй нэрэнүүд толилогдоо һэн гэжэ һанууллабди.

Энэ угаа ямар аймагууд, эмхинүүд хамтаран найрлахаб гэжэ харуулая:

Февралийн 27	Алайр	Түнхэн Аха	Загарай	Дулдарга	БГУ
Февралийн 28	Ойхон	Захаамин	Хэжэнгэ	Ага	ВСГАКИ
Мартын 1	Эхирэт-Булагат, Баяндай	Зэдэ	Мухар-Шэбэр	Могойто	1-дэхи лицей-интернат
Мартын 2	Нүхэд	Хурамхаан	Бэшүүр	Ивалга	БГСХА
Мартын 3	Качуг	Баргажан	Ярууна	Кабанск	ВСГТУ
Мартын 4	Боохон, Оһо	Сэлэнгэ	Хори	Хёлго	Шэнэхээн
Мартын 5		Түгэсхэлэй үгэиэ			

ХҮҮГЭДЭЙ ПОСОБИ ТУХАЙ

Буряад Республика - Эрхүүгэй, Шэтын областнуудта, Россин Федерацийн үшөө табан субъектнүүдтэ адляар - хүүгэдэй нара бүрийн пособи түлэлгын талаар эгээл ехэ үритэй.

Энэ зорилгоор хаанаһаа мүнгэ олохо тухай асуудал республикын Президент А.В.Потапов түрүүтэй үнгэрэгшэ долоон хоногто болоһон зүблөөн дээрэ хэлсэгдээ.

Туһаламжануудые түлэлгын гурим шэнэ жэлһээ хубилаа. Нара харалан салин хүлһыень һаатуудад предпритинуудта хүдэлдэг эхэнэрнүүдтэ энэнь гаргаа бажууха гансахан лэ бодото мүнгэн болоно бшуу. Тиимэһээ А.В.Потапов хүүгэдэй пособи түлэлгые найжаруулаха ябадалые түрүүшын ээлжээнэй зорилго гэжэ тоолоно. Тиихэдээ шэнэ гуримаар түрэлхид мэдүүлгэ бариха ёһотой.

Нара бүри үгэдэг түлбэринүүд 12,8 миллион түхэригөө 4 миллион хүртээр январь нарада хоробо гэжэ министр С.Г.Ефимов элидхээ.

Районно засагһаа энэ талаар олон юумэн дуудыдаха. Жэшэнь, хэдэ хэдэн районнуудта хүүгэдэй туһаламжын талаар үри үгы.

Буряад Республикын Президентын ба Правительствын хэблээлэй албан.

АРГА БОЛОМЖО БИИ

Үнгэрэгшэ долоон хоногто Буряад Республикын Президент Леонид Потапов электро-нүүрһэнэй компани байгуулха асуудалаар зүблөө үнгэргөө.

Буряад Республикын Правительствын Түрүүлэгшын орлогшо А.П.Табалаев, промышленностийн министр В.В.Перелаяев, В.Г.Кортуков, акционернэ "Востсибуголь" бүлгэмэй директорнүүдэй зүблээлэй түрүүлэгшэ М.А.Могучов, тус АО-гой генеральна директорэй нэгэдэхэ орлогшо А.В.Ленский, АО-гой директорнүүдэй зүблээлэй гэшүүн А.С.Казбеков зүблөөндэ хабараа.

Манай республикада электро-нүүрһэнэй компани байгуулха арга боломжо эндэ зүбшэн хэлсэгдээ. Энээнэй ашаар республикые элшэ хүсөөр хангалгатай холбоотой олохон асуудалнууд шийдхэгдэхэ зэргэтэй байха юм.

Зүбшэн хэлсэлгын эсэстэ тус асуудалые энэ суглаанай удаадахи үдэр Эрхүү хотодо болохо "Востсибуголь" АО-гой директорнүүдэй зүблээлэй суглаанай үзэмжэдэ гаргаха гэжэ шийдхэбэри абтаа.

Буряад Республикын Президентын ба Правительствын хэблээлэй албан.

Буряад Республикын үйлэдбэридэ инвестици хабаадуулха тухай

ДАЛАЙДА ДУҢАЛ МЭТЭШЬЕ НААНЬ...

байдал түхээрэгдэнгүй. Арадай Хурал, Президент, Правительство энэ талаар тусхай хуулинуудыг, тогтоолнуудыг, шиндэхбэринүүдыг зохёон баталха ёготой. Тнихэдээ инвесторнуудыг хонирхуулха зарим тэды хуулин болон

Хоёр талада ашатай байхаар

налогой хүнгэлэлтэнүүдыг хараалха ха юм даа. Ямаршье инвестор номолон мүнгэнэйгөө түргэн эрьсын ашаар олзоо бусаажа абаха өөрын хонирхалтой байха. Зүгөөр манай республикашье тэрэнхээ аша үр абаха ёготой. Хоёрдохөөр, инвестици шэглүүлэх халбаринуудыг тодорхойло, тэрэ предприятинуудта мүн лэ хүнгэлэлтын эрхэ байдал олгохо. Гурбадахаяр, дэлхэйн мүнөөнэй дэлгүүртэ таарамжатай зүйлүүдыг үйлэдбэрлэх шэнэ халбаринуудыг байгуулха ёготойбди. Тэдэ зүйлүүд онсо өөрын шэнжэ түхэлтэй, конкуренцидэ хабаадажа шадаха зэргэтэй.

дүрбэ-таба дахин хямда байха юм. Гэхэ мэтын жэшээнүүдыг тоо томшоогүйгөөр тооложо болохо.

Ашагта малтамалаараа аза талаантай республика, хизаарнууд экономикын талаар угаа ехэ арга боломжонуудтай байна. Жэшээлхэдэ, Яхадай республика гол түлэб алмазай ашаар хүсэн түгэс хүгжэнэ ха юм. Ямало-Ненецкэ округ газ, нефтин хүсөөр ажамидарна. Эдэ хоёр гүрэнэй бүридэлүүд манай республикатай адли шахуу бүрин эрхэтэй, географин талааршье Россин түбөө холошог ха юм. Манай Буряад орон ойрошье байха, гадна түмэр замай, автомобильна харгын хүгжэнги халбаряар гэдэндэ орходоо бүриншье бэрхэ байдалтай бинуу. Тэршээлэн нефть, алмаз түүхэй зүйлөөрөө худалдагдахаданшье ехэ үнэтэй, харин манай ашагта малтамалуудыг болбосоруулха, буйлуулха хэрэгтэй. Зүгөөр манай республикада болбосоруулгын үйлэдбэри хэзээдэшье хүгжөөгдөөгүй нэн, гол түлэб түүхэй зүйлөөр манай баялагыг абаашажа, ондоо хизаарнуудта болбосон эд бараа болгожо, үнэтэйгөө худалдадаг байгаа, мүнөөшье тинимэ байдалтайгаа эбсээнхэй байна ха юмбиди. Болбосоруулгын индустри хүгжөөхэ хүсэн республикадаманай мүнөө үедэ үгы хэбэртэй. Ехэ мүнгэнэй номололго хэрэгтэй. Өөрыннай бюджет хизаараагданхай. Тинимэһээ инвестици

Үндэһэн Хуулингаа ёһоор Буряад Республика бөөс даанги политическэ бүрин эрхэтэй гэгбэшье, өөрынгоо хулахан экономикын талаар олоншоо дуладыдаг гээшэ. Гансал нутаган үйлэдбэрин хүсөөр ажамидаржа шадахагүйбди, саашадаа хүгжэхэ аргагүйбди. "Баян даа, Буряад оромнай" гэжэ омогорхон дуулахдаа, байгалингаа ехэ баялгыг хараадаа абана ха юмбиди. Алта, молибден, вольфрамаар баян данда таламнай, ой модоор, ан гүрөөдөөр элбэг хангай тайгамнай, хони малаар олон хүдөө нутагнай гэжэ байгааг тоолобол, үнэхөөрөөшье баярхама.

Зүгөөр дэлхэйн мүнөө үсын дэлгүүртэ дурадхаха баялгитай хомор, гол түлэб түүхэн бодос янзаараа байна ха юм. Эдын комбинадай болбосоруулга ашагта малтамалууд Россиданшье, холо, ойрын ороноуданшье хэрэглэгдэхээ болижо, энэ үйлэдбэри панхаруугаад байна. Шулуун нүүрхоннай шанаргүй дээрэнээ ямагал республика дотороо хэрэглэгд нэ. Ой модоннай элдэб янзаар хюроодгэдэжэ буйлуулгадангүй, харин үндэһөөрөө худалдагдахдаа, үнэ сэнүгөөр харин хизаар ошоно. Хонингойнай нооһоной сэн дэлхэйн дэлгүүрэй сэнһээ

"КРИМИНАЛ РВЕТСЯ ВО ВЛАСТЬ..."

(Из эксклюзивного интервью Председателя Государственной Думы Г. Селезнёва "Думской панораме")

заседании. Первейшая задача законодательной и исполнительной ветвей власти, на мой взгляд, сейчас состоит в том, чтобы как можно скорее стабилизировать финансовое состояние государства, окончательно принять федеральный бюджет.

- Какие направления в законотворческой деятельности палаты выдвигает вам наиболее важными, приоритетными? Ведь не секрет, что Думу часто критикуют за то, что она занимается "пустяками", в то время как надо принимать законы, способствующие дальнейшему продвижению реформ?

- Это смотря что понимать под словом "реформы". Законодательная деятельность Государственной Думы неизменно направлена на усиление и развитие правовых основ всех сфер жизни нашего общества. Приоритетной на протяжении последних двух лет для нас оставалась сфера социального законодательства. Миллионы наших сограждан в условиях отсутствия реального экономического роста продолжают испытывать острую потребность в социальной поддержке со стороны государства. Новый федеральный закон, принятый в ходе осенней сессии, предусматривает увеличение минимального размера пенсий в 1998 году. Депутаты выполнили свой долг перед гражданами, законодательно утвердили тарифы страховых взносов на будущий год в Пенсионный фонд и другие государственные фонды. Государственная Дума повторно приняла и тем самым обеспечила вступление в силу нового федерального закона "О прожиточном минимуме в

Российской Федерации". В минувшую сессию депутаты повторно приняли большинством (в 304 голоса) Земельный кодекс Российской Федерации. Я полагаю, что тем самым законодатели недвусмысленно выразили позицию, отражающую интересы и чаяния миллионов наших сограждан. Думское большинство выступает за глубокие преобразования в сфере земельных отношений, но против бесконтрольной купли-продажи земли в частную собственность.

В ходе прошедшей осенней сессии Дума приняла несколько важных законов по осуществлению судебной реформы и укреплению правопорядка. Это и принятый в первом чтении федеральный конституционный закон "О военных судах Российской Федерации", и законы "О судебных приставах", об изменениях и дополнениях в Уголовно-процессуальный кодекс РСФСР.

Так что, как видим - Госдума немало делает для законодательного обеспечения реформ. Естественно, тех реформ, которые идут на пользу России и народу.

- Можно ли говорить о некоем положительном сдвиге во взаимоотношениях Государственной Думы и исполнительной власти президента и правительства?

После преодоления парламентского кризиса в октябре-ноябре прошлого года в отношениях между Думой, правительством и президентом наметилась тенденция к более тесному взаимодействию. Достигнуты важные компромиссы. Возобновились

встречи "большой четверки". Началась работа по проведению "круглых столов".

Депутаты пошли навстречу некоторым предложениям правительства по согласованию позиции в ходе бюджетного процесса. Дума оценила сам факт личного участия в пленарных заседаниях президента, который раньше не баловал палату своим присутствием. Президент подписал столь необходимый закон о правительстве, признал обоснованность давно выдвигаемых думским большинством требований о создании "Парламентской газеты", образовании наблюдательных советов на государственных телекомпаниях с участием депутатов Госдумы и дал соответствующие поручения правительству.

- Геннадий Николаевич, не могли бы вы прокомментировать недавнюю инициативу президента о переходе на мажоритарную систему парламентских выборов?

- Я противник того, чтобы в государственную власть лезли "денежные мешки", представители криминальных структур. Мы часто слышим из окружения президента, из правительственных кругов о том, что криминал рвется во власть. Если мы хотим, чтобы криминал захватил Государственную Думу, давайте перейдем на мажоритарную систему. Я убежден, что и без всяких партийных списков фракция КПРФ была бы самой мощной в Госдуме. Ну, а кто ей будет противостоять, я думаю, мы можем догадываться.

По моему, кто-то посоветовал президенту не самое лучшее решение. Но в

любом случае Дума будет рассматривать предложение президента. Закон о выборах в первом чтении принят. Новые поправки президента полностью меняют концепцию закона. Поэтому, думаю, что не ошибусь, если скажу, что Государственная Дума эти поправки отвергнет. Мы будем настаивать на том, чтобы старый порядок выборов в Думу сохранился.

- Не могли бы вы в двух словах рассказать о том, как будет работать палата в 1998 году - году "тигра"?

- В примерную программу законодательной деятельности Государственной Думы на период весенней сессии 1998 года предварительно запланировано внести 392 законопроекта. Это меньше, чем в предыдущие годы, и Совет Государственной Думы считает, что предлагаемую программу можно выполнить в большем объеме.

В перечень законопроектов, подлежащих приоритетному рассмотрению на сегодняшний день включено 133 законопроекта. Среди них - проект федерального конституционного закона "О чрезвычайном положении", внесенный президентом. Депутатам предстоит также рассмотреть проект Уголовно-процессуального кодекса Российской Федерации, Кодекс торгового мореплавания.

Депутаты будут принимать решения по целому ряду важных законодательных инициатив в экономической, социальной и других сферах общественной жизни. В целом, как и раньше, законодательная деятельность Государственной Думы в ходе весенней сессии 1998 года будет насыщенной и напряженной.

Надеюсь, год "тигра" будет для Госдумы годом разумной и созидательной работы. Начало уже положено.

- Геннадий Николаевич, преодолел своеобразный рубеж - прошла половина срока полномочий Государственной Думы второго созыва. Что удалось и чего не удалось сделать?

- Депутатский корпус Государственной Думы набрал силу. Период массового "всеобщего" закончился. Сегодня депутаты в своем абсолютном большинстве являются настоящими законодателями.

За два года Думой принято 464 федеральных закона и 4 федеральных конституционных закона. Президентом Российской Федерации подписаны и вступили в силу 365 федеральных законов. Среди них такие важные, как "О судебной системе Российской Федерации", "Об Уполномоченном по правам человека в Российской Федерации" и "О Правительстве Российской Федерации".

Одной из самых больших трудностей для законодателей в этом году стал процесс рассмотрения и утверждения федерального бюджета на 1998 год. Депутаты приложили максимум усилий для того, чтобы закон можно было скорее принять этот важнейший финансовый закон. Единственными усилиями исполнительной комиссии федерального бюджета на 1998 год был подготовлен к рассмотрению на пленарном

О конфликтной ситуации вокруг оперного театра - такова тема предлагаемых вниманию читателей обращения представителей творческой интеллигенции и ответа-размышления по этому поводу заместителя председателя Правительства Республики Бурятия Лидии Чимитовны Нимаевой.

Лидия НИМАЕВА:

“МНЕ НЕ СТЫДНО СМОТРЕТЬ ЛЮДЯМ В ГЛАЗА”

И ТАК, главная политическая кампания вступила в свою решающую фазу. Теперь каждая сколько-нибудь заметная ситуация в любой сфере нашей жизни будет взвешиваться на политических весах: за кого или против кого она срабатывает, как её можно использовать в противостоянии со своими оппонентами. И вот уж воистину - в политических разборках, к которым примешивается и горячее желание свести личные счёты, в ход идут самые неблагоприятные средства: доносы, поклепы, откровенная ложь.

Вот уже вторую неделю я читаю в самых разных средствах массовой информации повествования о том, какой “страшный бюрократ и чиновник Нимаева работает в Правительстве и уже много лет занимается разрушением культуры республики”. Поначалу я не хотела ввязываться в какую бы то ни было полемику по этому поводу. Я была уверена в том, что ситуация вокруг театра оперы и балета и его директора понятна всем серьёзным и небезразличным к музыкальному искусству людям. В театре идет очень непростой и очень болезненный процесс смены поколений, столкновения по вопросам творческого характера между теми, кого устраивает сегодняшний, мягко говоря, средний уровень, и теми, кто стремится к серьёзным художественным достижениям.

В самом деле, ну что еще нужно доказывать, если в зале на 700 мест на вечерних спектаклях бывает, как правило, от 40 до 60 зрителей, аншлаги только на концертах и чрезвычайно редких премьерах? А ведь наш зритель любит и знает оперную и балетную классику, и если бы она шла в театре на должном уровне, публика на этих спектаклях обязательно была бы.

И разве не жаль, что теперь очень редко со сцены оперного приходится слышать Г.Шойдагбаеву и В.Бальжинимаева, О.Аюрову и Б.Бороева, Т.Шойдагбаеву и Т.Доржиеву, а музыкальные лидеры театра Д.Линховоин и Б.Ким “выталкиваются” из него? Сводить их своеобразный бунт только к банальным капризам “звезд” было бы слишком примитивно. А как может не вызывать тревогу то, что балетная, да и оперная молодежь после окончания нашего хореографического училища или консерваторий страны по нашим направлениям делает все,

чтобы работать где угодно, только не в родном театре? И что будет с театром, если последние профессионалы оркестра уедут в другие города, как это уже сделали многие? Таких тревог, которые лежат буквально на поверхности, набирается немало. А если попробовать разобраться глубже?

Впрочем, о художественном состоянии театра, я полагаю,

становилось все больше и больше. Как известно, капля камень точит. А если на эти выпады нет ответа, то не очень сведущие в этих вопросах люди, естественно, могут решить, что и отвечать нечего, значит, все, что пишут, - правда. Не могу не сказать, что мне по-человечески жаль журналистов, введенных в заблуждение и поневоле искажающих истину и рассуждающих весьма

сказать, кто и по каким мотивам оказался в данном списке. По политическим - господа Егоров, Жалсанов, Базаржапов, Бурлак, Савицкая, остальные - по сугубо личным. Можно было бы раскрыть, что это за личные мотивы, но я не стану этого делать. Могу только сказать, что, на мой взгляд, особой порядочностью эти люди не отличаются.

Возможно, как-то несколько

Теперь несколько слов о содержании данного обращения. В нем совершенно очевидно желание доказать мою политическую, деловую и человеческую несостоятельность в преддверии предстоящей избирательной кампании Президента республики и Народного Хураала. Думаю, что независимо от случившегося в театре оперы и балета, нечто подобное в любом случае появилось бы, как это не раз бывало и прежде в острые моменты нашей общественной жизни.

Что сказать об обвинениях, изложенных в обращении с таким пафосом? Во-первых, то, что они абсолютно бездоказательны. Во-вторых, кое-что можно расценить и как комплимент: если действия одного человека “отражаются на психологическом самочувствии не только бурятского народа, но и народов всего Байкальского региона”, что и говорить, это - большой человек. В-третьих, за оскорбительные выражения типа “политический капиталона набирает на дворцовых интригах и переворотах” и т.д. можно привлечь и к суду, и я еще подумаю об этом.

И, наконец, в-четвертых, о К.И.Базарсадаеве. Никто не может отрицать, что он - большой артист и замечательный певец. Однако, к сожалению, этого нельзя сказать о его способностях администратора и директора. Ведь на то и директор-руководитель государственного учреждения, чтобы заботиться о деле и его результатах, а не об особо приближенных к себе. Соблюдать финансовую дисциплину и пещься о дисциплине трудовой в коллективе, стремиться к тому, чтобы меньшими денежными затратами добиваться больших творческих успехов.

Кстати, так поступают директора русского и бурятского драматических театров Л.Н.Намсараева и М.Х.Жапхандаев, и они многого добились. У нас есть и еще один феноменальный пример - Городской молодежный театр под руководством А.Б.Баскакова, не имеющий никакого бюджетного финансирования, в буквальном смысле слова своими руками

есть кому высказаться честно, объективно и профессионально. У нас есть и композиторы, и музыковеды, и профессиональные музыканты, преподаватели и студенты музыкальных учебных заведений, серьезные меломаны. Не все ведь ангажированы сегодняшним руководством театра.

Думаю, что более глубокий разговор об этом еще впереди. Кстати, что интересно, ни в одной публикации по поводу статей о театре оперы и балета, кроме интервью, как их с ненавистью называют, “фаворитов” в “Правде Бурятии” от 23 января и публикации в газете “Бурятия” от 28 января вообще ничего не говорится о сегодняшнем творческом уровне труппы, о том, каким должен быть настоящим художественный процесс. Это оказалось неважным, куда ажиотажнее “изобличить” члена Правительства республики Нимаеву.

И пусть бы все это оставалось на совести “борцов” против меня, еще совсем недавно подобострастно заглядывавших мне в глаза, и журналистов, их озвучивающих, если бы публикаций такого рода не

поверхностно. Особенно жаль молодых, таких, как юная и очень славная девочка из “Вечернего Улан-Удэ” Жанна Санжихаева, которая начинает свой журналистский путь с того, что не стесняется волюю интерпретировать прямую речь людей, участвующих в пресс-конференции, навязывает читателю свою точку зрения, даже не пытаясь более или менее объективно вслушиваться в аргументы обеих сторон конфликта. Очень бы хотелось, чтобы она и ей подобные поскорее поняли, что скандальность - отнюдь не признак профессионализма.

Окончательно я решила написать эту статью, когда прочла обращение 12-ти представителей общественности и творческой интеллигенции. Оно опубликовано сегодня по моему настоянию. Оно уже давно распространяется по рукам, доставлено Президенту, в Народный Хурал, полномочному представителю Президента РФ и, надо полагать, еще в самые разнообразные инстанции. Тех, кто лично не знает подписавших данное обращение, безусловно, могут смутить высокие регалии, обозначенные рядом с их фамилиями. Но я могу точно

особняком здесь выглядит подпись хамбо-ламы Д.Аюшеева. Мне было странно и грустно увидеть его фамилию в этом списке хотя бы потому, что во взаимоотношениях с религиозными конфессиями я всегда строго держалась принципа: “богу-богово, кесарю-кесарево”. Никогда я не позволяла себе вмешиваться во внутренние дела каких бы то ни было религиозных объединений, а тем более участвовать в их междоусобицах. Помогать - и православным общинам, и старообрядцам, и нашей буддийской конфессии в лице самого хамбо-ламы, - да, приходилось. И я надеюсь, что это не забыто. На мой взгляд, не стоило бы и хамбо-ламе приносить свой высокий сан, участвуя в столь неблагоприятной светской интриге. Думаю, что те, кто убедили его поставить подпись под данным обращением, очень подвели главу буддийского духовенства России. Что-то я не припомню, чтобы что-либо подобное делал глава русской православной церкви Алексей II. И это - достойный пример для подражания для молодого руководителя одной из ведущих российских религиозных конфессий.

создавших и свое театральное помещение, и свой репертуар, и свое имя, и авторитет, признан лучшим театром России в 1997 году и получив путевку на театральный Евростиваль во Францию. Конечно, жаль, что мы могли только время от времени оказывать этому театру лишь разовую помощь, поэтому в будущем совершенно необходимо решить вопрос о постоянной финансовой поддержке этого коллектива.

И вообще в нынешних рыночных условиях деньги следует вкладывать в тех, кто их отработывает. Кстати, это хорошо поняли в театре бурятской драмы, который первым перешел на контрактную систему, и она вполне успешно пошла. Правильно делает Министерство культуры, что из года в год финансирует выезды на российские и международные конкурсы наших молодых солистов оперы вместе с их концертмейстером и наставником Д.Л.Линховоин. Благодаря участию в этих конкурсах стали известными и уважаемыми в России и за рубежом имена всех певцов, которыми гордится Бурятия. Нынешние лауреаты конкурса им. М.Глинки П.Гонбат и О.Хингеева еще раз подтвердили авторитет бурятской певческой школы и старшего концертмейстера Бурятского театра оперы и балета Д.Л.Линховоин, которой был вручен специальный диплом за подписью самой Ирины Константиновны Архиповой. А сегодня в театре дело дошло до того, что молодежь не дает заниматься с Даримой Лхасаранович, и ей приходится делать это украдкой у себя на дому. И это - позиция руководителя, "забывающегося" об успехах театра?

О финансовых нарушениях в театре оперы и балета разговор должен быть особый и тоже на языке профессиональном. На предстоящем заседании Правительства, где будет обсуждаться отчет министерства культуры по руководству подведомственными ему учреждениями, такой разговор обязательно состоится.

Да, после ухода из театра на должность заместителя министра культуры, а потом и из жизни Д.Ш.Яхунаева Ким Иванович - седьмой директор театра. Но когда я слышу и читаю утверждения о том, что "вся эта кадровая чехарда в театре" - дело рук зампреда Правительства Нимаевой, меня в буквальном смысле слова берет оторопь. И я думаю: неужели все участники бурных собраний, сопровождавших снятие или назначение очередного директора, забыли собственные обличительные речи, гневные призывы и т.д. и т.д.? А я вот помню, как "спасал театр" от "развалившегося" дисциплину "грудую" пар. арт. СССР Н.Мадуева. Правда, его хватили

ровно на три месяца, и он публично заявил, что творчество - это одно, а административная работа - совсем другое, что две эти вещи несовместимы, и настоящий артист должен заниматься творчеством. И сколько мы его ни убеждали, что поможем найти хорошего заместителя по административно-хозяйственной работе, что его задача - быть художественным лидером театра, - ничем мы не смогли поколебать его решения.

Я могла бы подробно рассказать о том, как происходила каждая смена руководства в театре, и утверждаю, что всегда это было по инициативе самой труппы, кандидатуры предлагались и выбирались самим коллективом. Нашей задачей, людей, работавших в органах власти, было сохранение творческого потенциала театра, настрой на работу, помощь в решении сложных художественных задач.

И эта помощь оказывалась всеми возможными способами: дополнительное финансирование, решение жилищных проблем, вопросов по обучению одаренной молодежи в лучших музыкальных учебных заведениях страны, вопросов, связанных с крупными гастролями - творческими отчетами в Москве, Ленинграде, других городах, наконец, звания, что очень важно для артистов... Да мало ли что пришлось нам делать для театра да и приходится сегодня! К сожалению, видимо, парадокс нашей жизни состоит в том, что память о добре у людей, а особенно у представителей нашей творческой интеллигенции, если так можно назвать авторов названного обращения, и их сподвижников, очень коротка.

Управленцем или как сейчас говорят, менеджером, тоже нужно родиться, иметь к этому талант, профессиональные знания и умения. Цырен Аюржанаевич Балбаров, ставший легендой бурятского профессионального театра, был по своей первой профессии экономист сельского хозяйства. Людмила Николаевна Намсараева, долго работавшая в театре оперы и балета заместителем директора, а сегодня успешно возглавляющая театр русской драмы закончила ВСГАКИ по специальности "библиотекарь". Нам всем повезло, что в М.Х.Жапхандаеве, кроме таланта артиста, открылся и талант крепкого администратора, хозяйственника, умеющего считать и "делать" деньги, требовательно и грамотно работать с людьми. Увы, этого не произошло с К.И.Базарсадаевым. Он не сумел, как это в свое время сделал Д.Ц.Дашиев, понять, что управленческая работа - не его стезя, а самое главное - он не сумел сплотить вокруг себя ведущие силы театра, наиболее талантливую его часть.

ОБРАЩЕНИЕ

На сегодняшний день в общественной жизни Республики Бурятия сложилась нездоровая морально-психологическая обстановка: в духовенстве, научном мире, творческой интеллигенции создана атмосфера недоброжелательства, недоверия, неприязни, ведущие к расколу и деградации, отражается на психологическом самочувствии не только бурятского народа, но и народов всего Байкальского региона, ведёт к напряжённости в межнациональных отношениях.

На памяти общественности цепь непрекращающихся конфликтов: в Бурятском Научном Центре, Буддийском духовенстве, академическом театре Бурятской Драмы, русском драматическом театре, филармонии и ансамбле "Байкал", в творческих организациях: Союзе Писателей, Союзе Композиторов, Союзе Художников, являющихся национальным достоянием народов Республики Бурятия. Всё это приводит к новым конфликтам, кадровой чехарде, планомерно завершающихся развалом творческих коллективов.

Разбирательства в коллективах основаны не на устранении причин недоразумений, а на жёстком противопоставлении и усугублении угодных с негодными, своих с чужими, откровенной демонстрацией личного всемогущества.

Трудное время перехода к рынку не способствует благоприятному развитию культуры. В таких условиях требуется человек, могущий способствовать созиданию, а не разрушению, чем уже несколько лет занимается Л.Ч.Нимаева - зам. Председателя Правительства Республики Бурятия. Не имея программы выживания культуры в переходных условиях, не обладая концепцией устойчивого развития

отрасли, свои политический капитал она набирает на дворцовых интригах и переворотах, подрывая доверие к пониманию справедливости и в целом к Правительству РБ.

Очередная кампания, раздутая ею по смещению с должности, в течение десяти лет, седьмого директора БГАТОБ РБ нар. арт. СССР К.И.Базарсадаева идёт с подачи группы "фаворитов" и вразрез мнению всего коллектива, поддержавшего своего директора.

Для осуществления творческих планов и мероприятий мирового, общероссийского, республиканского значения: "4 века итальянской оперы", "200-летия со дня рождения А.С.Пушкина", "75-летия РБ", "60-летия театра" коллективу необходима спокойная обстановка, создание атмосферы понимания, доверия и взаимного сотрудничества, как важных условий для творчества. Коллектив оказал доверие и поддержку своему директору, нар. арт. СССР К.И.Базарсадаеву, имеющему авторитет в общественных и профессиональных кругах и широкие творческие контакты с театрами и деятелями культуры нашей и зарубежных стран.

БГАТОБ является единственным оперным театром от Красноярска до Владивостока.

Общественность РБ, творческие работники Бурятии, деятели культуры убедительно просят всех заинтересованных людей, и в первую очередь Правительство РБ, Народный Хурал, депутатов всех органов власти, выразить своё отношение к происходящему, оградить культуру от посягательств начальства, руководящегося командно-административными методами, что не только наносит урон возрождению и развитию искусства, но и становится тормозом объективному развитию культуры в целом.

С уважением: Б.Баяртуев, вице-президент ВАРК-а, Д.Аюшеев - хамбо-лама Буддийской традиционной сангхи РФ; С.Галданов - отв. секретарь движения "Республика за новый курс"; Ю.Ирдынеев - композитор, з.д.и. РФ; Д.Дашиев - народный артист СССР; Р.Борисова - зам. председателя СТА РБ, заслуженный работник культуры РБ; Ц.Жалсанов - председатель Совета землячеств этнической Бурятии, заслуженный меллиоратор РФ; Ч.Базаржапов - председатель общества "Друзья Тибета", д.и.и., профессор, академик; Б.Аюшиев - председатель Совета землячеств Агинского Бурятского автономного округа; Ц.Жимбиев - народный писатель Бурятии, редактор журнала "Ласточка"; Е.Егоров - президент Конгресса бурятского народа; М.Жапхандаев - народный артист России, директор ГБАТД; Н.Бурлак - председатель Бурятской республиканской организации Демократической партии России; А.Савицкая - председатель регионального движения "За права человека".

Противопоставив себя ей, он стал тормозом для развития театра, потому что те, на кого он опирается сегодня, не смогут полноценно заменить тех, с чьими именами связывается слава бурятского оперного и балетного искусства. Значит, театр будет способен в лучшем случае повторить пройденное.

Когда руководитель боится и не любит иметь рядом с собой сильных и талантливых подчиненных, а предпочитает окружать себя пусть даже большим количеством посредственных, но зато послушных и лично преданных (впрочем, до первого серьезного испытания), это - верный признак того, что у такого руководителя вряд ли получится что-то хорошее.

Так в чем же заключается миссия властных органов в ситуациях, подобных тем, что сложилось в театре оперы и балета? В том ли, чтобы любой ценой сохранить видимость спокойствия и бесконфликтности, или в том, чтобы способствовать развитию, продвижению вперед даже в наших тяжелейших финансово-экономических условиях? Как известно, очень спокойное место - болото, еще более спокойное - кладбище.

Неужели мы хотим этого для флагамена нашей культуры?

Как и каждый человек, оказавшийся в ситуации, подобной моей, я мучительно размышляю над всем, что мною пережито и сделано за годы, что я работаю в органах власти. Да, была и неопытность, и излишняя горячность, были и ошибки, но в целом мне не стыдно смотреть людям в глаза. Во всем, что я делала и делаю, не было и нет личной корысти. Кстати, в отличие от подписавших обращение, у меня нет никаких званий и правительственных наград даже нашего республиканского уровня. Может быть, потому, что я всегда была и остаюсь не очень удобным человеком? Я всегда поддерживала и буду поддерживать талантливую молодежь, истинное стремление к знаниям и творчеству, стояла и буду стоять на позициях честности и порядочности, уважения к закону. И уже совсем смешно говорить о том, что мои действия ведут к напряженным отношениям. Уж кому-кому, а лидерам Конгресса бурятского народа или республиканского отделения партии Жириновского АДПР, а каждый более или менее

ориентированный в политической жизни Бурятии знает их позиции, не стоило бы, что называется, перекаладывать с больной головы на здоровую.

Что касается концепции развития культуры республики в рыночных условиях, то она есть. Главный смысл ее заключается в том, чтобы адресно обеспечить государственную поддержку прежде всего тем творческим коллективам, которые ищут и стремятся к новым достижениям, поддерживать талантливую молодежь, переходить к новым условиям организации и оплаты труда, сохранить наши культурные ценности в музеях, библиотеках, памятниках и, конечно, в людях. Можно говорить об этом много и подробно, но это - предмет уже другого разговора. Я верю, что каким бы ни было руководство республики после выборов, кто бы ни стал руководить культурой, эта единственно разумная государственная линия по отношению к культуре сохранится. И если это будет так, есть гарантия, что культуре Бурятии гибель не угрожает, в том числе и Бурятскому государственному академическому театру оперы и балета.

Нуралсаалы номуудыг, жэшээлбэл, "Монгол-буряадай үзэгдэл", "Улаан одон", "Манай ороной ан", "Халуун ороной амгалан тухай", "Эхин классуудай бодолгын ном" гэхэ мэтыг бэшэһэн юм. Тинхэдээ гэдэ номууд соогоо оорынгоо зохиёһон расказуудыг, арадай аман

"ДҮХЭРИГЭЙМНАЙ" ЛИТЭ

зохеол олоор оруудат багша. Чойжил-Ахама Базарон багша байхаана гадуур, бэлхитэй уран зохеолшо байһан гэһишэ. Тэрэнэй бэшэһэн "Хартанан", "Тарган" гэхэ мэтэ үжэгүүдыг 20-ёод, 30-аад онуудта хүдоогэй хүн зон яһала хараһан байха. Мүнгэрэ арад зонойнгоо дунда олонинтын ехэ хүдэмэри ябууһан юм.

1823 он. "Хорини арбан нэгэн эсэгын уг нзагууран туужа" гэхэн түүхэ домогой автор Вандан Юмсунов 1823 ондо Агада түрэн юм. Тэрэ гэхээр 175 жэл үнгэрбэ. Тэрэнэй эсэгэ Унуутан Юмсуи хүбүүнэйнгэ бага байхада. Хэжэнгэ зоожэ ерэн намтартай Тингэжэ Вандан хүбүүн бүри эдир залуу байхадаа, Худанда байһан англи миссионерүүдэй хургууланда ороһон, тэндэ тоо бодолгодо хураһан, лата, грек, ород, англи, хуушан монгол, түбэд хэлэнүүдыг үлгэлһан байна. хургуулиа дүүргэд, тэрэ Хорини Степной дүүмын бэшээшээр томилогдоһон байгаа. Удаань тэрэ сагаан отогтой гуаваагаар, шүүдэнээр хүнгагдһан юм. Хорини түүхэ бэшэгшэ Вандан Юмсунов хадаа дээрэ нэрлэгдэһэн туужаһаа гадуур, "Тэдэ агуухэдээдэ эзэн император, одоо сагта амгалангаар айладагша хоёрдугаар Александр Николаевичай гурбадахн хүбүүн - князь Алексей Александровичай Байгалай үмэнэхи областни нотгауудаар задаран гэгээрүдэһэн баясхалагта сагай ушарта зориулан дурасхаал тэмдэг", "II эсэгын Хорини ахалагша тайшаа, гавна родоначалын Цэдэб Бадмын болон зүүн хуасай отогтой гуваа шүүдэнгэ Цэдэн-Доржо Аюушан-эдэ хоерон 1876 ондо Санкт-Петербургинислэх хото аяншага тухай", "Эрээдэй эзэн богдо хаан эрбэд соохор морингой гэхэн зохеолнуудыг бэшэһэн гэхэ. Мүн тэрэ оршуула хэдн байгаа.

1878 он. Буряад арадай урданай гэгээл эрхим багшанаран нэгэн Чойжил-Ахама Базарон энэ жэлдэ түрэн юм. Тэрэ 1897 ондо Эрхүүгэй багшанарай семинарида хуража байтараа, хургуулиа орхёод, Агын училищид багшалжа эхилэһэн байна. Тэрэ түрэл арадаа гэгээрүдэһэн хэрэгтэ наһанайнгаа дүшэн жэлме зориулаа. Тинхэдээ Агын хургуулинуудта, Шэтын багшанарай семинарида, Агын багшанаран училищид хүдлоо. 1937 ондо Чойжил-Ахама Базарон 59 наһатайдаа хардалга гүрдэлгэдэ орожо, түрмын оёорто буудуулжа, наһа бараа. Теэд тэрэнэй наһан соогоо хэһэн хүдэмэри арад зоной дунда мартагдахагүй. Арадай багша олон тоото

1888 он. Энэ жэлдэ буряад арадай эрхим хүбүүдэй нэгэн Эрдэнэ Батухан (Никита Федорович Бутуханов) Эрхүүгэй губернии Тараса хуурида түрэн байна. Тэрэ хорин наһатайдаа Эрхүүгэй багшанарай семинарида ороо. Тэндэ хуража байхадаа, Эрдэнэ Батухан демократ үзэл бодолгой болоһон байна. Семинарингаа һүүдээр түрэл нотгагта багшалжа байтараа, үзэл бодолонгоо талаар "найдальнид" тоологдожо, Эрхүүгэй губернидэ сүлдэһэн юм. Байгалай зүүн бэсдэ ерэд ябажа байтараа, Эрдэнэ Батухан Цыбен Жамцаранотой уулзажа, хамтадаа Монгол орон руу ошоо һэн. Тингэжэ Эрдэнэ Батухан Монгол орондо багшалжа эхилэ. 1920 ондо тэрэ Монголын хубисхалай наман секретаряар хунигадаа. Хүрнэ орондомнай арадай хубисхалай иланхай һүүдээр Эрдэнэ Батухан харн гүрнүүдэй хэрэгүүдыг эрхилхэ м н и с т е р с т в ы н оршуулагшаар, нуралсаалы талаар зүбшэгдөөд, Эрдэмэй хүрээлэнг хүдэмэригшөөр хүдлоо. Мүн тэрэ Монголой Эрдэм нуралсаалы министрестын түрүүшын министрээр табан жэлэй туршада ажаллаһан юм.

1823 он. Зуун далаан табан жэлэй саада тээ Түгэдээр Тобын Агын буряадуудай ахалагша занһан болобо. Тэрэ жэлдэ Агын буряадууд 1800 эрэ амин гэжэ тоологдобо.

1848 он. Хорини Степной дүүмэ галда нагаагдаба.

1858 он. Энэ жэлэн тоо тоололгоор Алагай Хоридо 19830 эрэдүүшэ, Агын Хоридо 12884 эрэ дүүшэ тоологдоһон байна.

1863 он. Зуун гушан табан жэлэй саада тээ Агын ахалагша тайшаа Түгэдээр Тобын "Хорини болон Агын буряадуудай урда сагай түүхэ" гэхэн угай бэшэгэй домог бэшэһэн байна.

1868 он. Зуунгушан жэлэй саада тээ Сэлэнгын ахалагша тайшаа Дамба-Жалсан Ломбо-Цэрэнов "Сэлэнгын монгол-буряадуудай түүхэ" бэшэ.

1878 он. Энэ жэлдэ Байгал шадархи газар дээрэ 114 хурагшадтай 8 училищид тоологдодог байгаа.

1888 он. Тэрэ жэлэй тоо бүрндхөлөөр Эрхүүгэй губернии буряадуудай дунда 134 хурагшадтай 10 хургуулан хүдэлдэг байба.

ТОБШО МҮРНҮҮДЭЭР

XVIII үбэлэй Олимниин наадануудай түрүүшын алтан медаль Россин суглуулагдамаал командын гэгшүүн, саншан Ольга Данилова абаа.

Азербайджанда президентын зарлигаар бүхы казино болон һүниин клубууд хаагдахань.

Энэ фото-зураг дээрэ томо бахануудан нэгыг харанат. Тус бахын илгүүринь 3 килограмм, утань 40 сангиметр.

Венесуэлэдэ аяар 740 демфин Карибска далайн эригдэ гаража үхэбэд.

Январь соо Кени гүрэндэ ехээр аадарлажа, үер болобо. Эндэ 90 хүн наһа бараа.

Япон гүрэнэй томо хүнүүдэй 50 процентнь июндодоо шэл зүүдэг байна.

Казань хотодо ажаһуудаг 80 наһатай нэгэ хүгшэн 9-дэхи дабхар дээрэнхээ унаад, гэмэлтэбгүй. Ганса хүдөө модо оруулаад, үлэб.

Татарстанай Кукморска дунда хургуулин табдахн классай хоёр хурагшадта петарда нааданхай ами наһыень абараа. Тэдэ хоёр санаар урилдаанда хабаадахадаа, түрөөр ерэхын тула ой соотуур гараха гэжэ шиидэһэн байгаа. Ой соо хүрэг цоно тэдэниг "угтан абаа". Тинхэдэнь хүбүүдэй петарда шэдээд, тэрэнэй тээрхэдэ, арьяатад айһандаа тэрьелшэбэд.

Нэгэ хотгуу тюменец ехэ хүнүүдыг таалахаар бэлэн ябаа ха. Хэньше харгыдань уулазабгүй. Гансал нэгэ нохой дайралдаа. Теэд нохой таалахаа янахадань, тэрэн гарынь хазажархёо.

Январин 9-дэ Америкын Мэн штатда мундэр ехэ хүсэтэйгөөр оробо. 600 мянган зон зайн галгүй үлэһэн байна.

АБАРГА БҮХЭШҮҮН БАЙХАА ДАА!

Абарга бүхэ хүсэтэй хүнүүднай ямаршыг сагта дэлхэй дээрэ байгаа. Буханыг шаагаад аладаг, морнойшыг таха нугалдаг хүнүүд ажаһуугаа һэн.

Мүнөө үеын абарга бүхэнүүдэй нэгэн Сергей Гриднев болон. Сергей нэгэ гар дээрээ 3 мянга дахин бэсэ татаа. Харин турник дээрэ 802 дахин бэсэ үргэн эрьелдээ. Мүн 16 кг шэгүүрэй гиригше таһалдангүй 7 мянга 10 дахин үргөө юм. Тэрэ ТУ-154 түхэлэй самолет шэрээд, хууриһаань хэдэн метр зайда хүдэлгэһэн байна. Сергей Гриднев 8 минута 50 секунда соо 16 килограммай гиригше 222 дахин үргэжэрхёо.

Янис Чибисовы мүн ас абарга хүсэтэй хүн гэхэдэ, алдуу болохогүй. Янисай зузаан гэгшын (хуудаһыень таһа татадаг) календарь баряад шуулажархихада хэн гайхахагүйб. Бэрхэ дарханан шэниг гартаа хадааһа барижа, гоё гэгшын "заңилаа, угаалза" хэжэрхихэдэнь баһал гайхамаар.

ТҮҮХЭТЭ ФИЛЬМУҮД ҮНЭТЭЙХЭН

Һаяхан Россин түб можонуудай хүнүүдхээ асуула үнгэргэдэбэ. "Амар түхэлэй уран һайханын фильм хараха дуратайбта "Хаана бууагагдһан фильм танда һайшаа гданаб?" Эдэ асуудалнуудта һонирхолтой харюунууд үгтөө.

Асуудалда харюусаһан хүнүүдэй 20,9 процентнь түүхэтэ фильмдэ дуратай байшоо. 19,7 процентнь мелодрамануудта тон ехээр дуратай байһанаа мэдүүлээ. Харин 19,5 процентнь комеди харадаг байна. Боевик болон детективүүдыг тус тустаа 11,6 процент хүнүүд хаража амарлаа мэдүүлээ. Уршагта фильмүүдгэ 7,2 процент хүнүүд дуратай. Мүн оройдоол 1,9 процент хүнүүд эротическа фильмүүдыг хараха дуратай байна.

Хүнүүдэй 57,6 процент Эсэгэ оройонгоо фильмүүдыг, 21,8 процентнь харн гүрэнэй фильмүүдыг, 4,8 процентнь гүрэнүүдэн хамта буулгаһан фильмүүдыг хаража амарна бишуу.

ГАНСАЛ МОСКВАДА

Үнгэрһэн жэлдэ Москва соо 7133 томо ба 62080 бага автомобильна аваринууд болоо. Эндэ 925 хүн, тэрэ тоодо 35 үхибүүд наһа бараа, 7664 хүн, тэрэ тоодо 932 үхибүүд шархатаһан байна. Янза бүрийн эбдэлгэ хэһэнэйнгээ түлөө 3 миллион 964 437 жолоошон, 1 миллион 196095 ябаган хүн хэһээгдээ һэн.

21043 жолоошон жолоодохо эрхэһээ үни удаанаар хаһагдаа. 6149 автомобиль хулуутгаа. Түбэй сонинһоо Борис Балданов оршуулба.

ҮНГЭ БҮХЭН УДХАТАЙ

Үһэнэйнгөө үнгэ тухай һанааг үзыт...

Хайшангээд гоё һайханаар хубсалхаб гэхэн бодолгодо хэн абтахагүйб? Ямар үнгэ нюуртам эгээл таатайб гэжэ ямар эхэнэргээрэй урда эрьелдэнгүй гээшэб? һая абһан плати үһэнэйм болон нюдэгдэйм, хуушарһан туфлидам тааруу гү, али угы гү гэжэ ямар хүн бодожо үзэнгүй гээшэб даа?

Үнгэ гээшэмнай бидэнэр тухай олон юмэ хэлэдэг. Хүн бүхэнэй уураг тархиин таһаг бүхы тэрэ үнгэдэ өөрынхсэрээ харюусана гэжэ эрдэмтэд үншэй ажагһан байна. Жэһээнь, уураг тархиин хальһан хамгаалгын үүргэ дүүргэдэг. Гадна хальһан ногоон үнгэдэ мэдэрэлтэй. Заһнарай уураг тархи улаан үнгэдэ дуратай. Тэрэнэй (уураг тархиин) хахад жүхэ үнгэдэ мэдэрэлтэй.

Хубсаһа хунарай үнгэ ганса тойроод байһан зондо бэшэ, харин өөһэдтэмнайшыг нүлөөлнэ гэлсэдэг. Манай бэе ямар үнгэдэ дуратайб, тэрэнэй нүлөөлгэ ехэ хүсэтэй гэжэ эрдэмтэд баталан хэлсэдэг. Сагаан. Энэ үнгэ хүнише залуу, сэбэр, нялха парай үхибүүндэл цэги болгодог. Танаар һонирхоһон эрэ хүндэ энэ үнгэ дунишыг тухай хэлсэдгүй. Эһэнһээ гадуур, саб сагаан блузка нюурай дутуу дундануудыг тусгаар тэмдэглэнэ.

Ногоон. Номгон, налгый. Ногоон үнгэ шуһанай гараса доошолуудга (бага болгодог), һудалай сохигдол аалигдхана. Ногоон үнгэ харахадаа, заал һаа хүн номгордог. Харин майн набша ногоон үнгэ наһатайшыг һаа, хүнэй нюдэндэ хүхюүтэй, залуугаар харуулдаг. Улаан. Энэ үнгэ сэдхэл сүлөөлдэг, шуһа һудана түргөөр ябуулдаг. Хүхэ. Бэе һамааруулдаг. Хүхэ үнгэтэй хубсаһа үмдэхэдөө, хүн сэхэн ухаатай ба бодолгото болоһон шэнигээр харгаддаг. Ягаан хүхэ. "Хаана энэ үнгэ эхилнэб, тэндэ ямаршыг дуран дүүрэдэг", - гэжэ француз жеканууд хэлэдэг. Ягаан. Эхэнэрнүүд энэ үнгэ ехэ хүндэлдэг. Ягаан үнгэ бүхэтэйшүүдыг аалируулдаг, эрэлхэг зоригынь хаһадаг. Тингэбэшыг зарим ушарта түрмэ түшэгэй доосо талын энэ үнгөөр шэрдэдэг. Тэрэ арестантнуудай хүрөөнь гарадаг. Хара. Кристиан Диор өөрөө ажагһана: "Эгээл сэдхэл хүдэлгэмэ үнгэ". Ухаатай зон энэ үнгэдэ дуратай байдаг. "Комсомольская правда" сонинһоо БГУ-гай IV-дэхи курсынь оюутан Дулма Гомбоева буряадшалба.

багша бүхы хори угсаатан соо суурхалан мэргэн мэдэлшэ, ёһотойл буряад Нострадамус байһан ха юм даа. Харин Ямпил-гулваагай гурбан хүбүүд хубисхалай урда тээ Петербурган, Берлинэй, Сорбоннын дээдэ хургуулинуудыг дүүргэжэ, нилээн дээшээ гараха зонаад,

Красноярск тээшээ дарашоо нэм. Тэндэхи мединститудта конкурс дабажа бираагүйб. Тэндэ абалан сэргилтэнүүдэйнгээ саарһа абаад, танай багшанарай институттай биофакта, шалгалтагүйгөөр абтаа бэлэйб. Жэл соо биологи, хими найтар шудалаад лэ, Шэтын мединститудтай оюутан боложо

Яруунада ажаллажа суурхалан, даруу номгон зантай хүн юм нэн. Бэлиг шадабаритай хирург байгаа. Хүндэ зүрюу, хатуу үгэ хэлэжэ шададаггүй, зүгөөр абьяаста ажалаараа, нигүүлэсхы найхан сэдхэлээрээ зоной зүрхэ булядаг нэн. Хожомоо А.И.Жалсараев СССР-эй Верховно Советэй депутатаар

уушханда суурхалан хүдэлдэг нүхэ дөөрөө долоон мянга гаран... гэжэ нүхэрни аалихан харюусана. Хори гаран жэлэй саана угаа нонин ушар тохөөлдөөн юм. Энэ хадаа худал хуурмаг ябадалыг үзэн ядадаг, сэхэсэбэр

1948 ОНОЙ сентябрийн 1-нэй үглөөгүүр.

Үсэгэдэр лэ эсэгэмни намайе Баруун-Ульдэргэ гэхөө Зүүн-Ульдэргэ асаржа, эндэхи 7 жэлэй хургуулийн 5-дахы класста хурашымни үннэйнгөө танил Чимит-Дари абгайнда буулгажархёо. Түрэнэн уурхайһаа түлхюүлшэһэн дальбараадал би мүртэй унтажашье бирангүй, үглөөнэй наранаар унтаринаа бодожо, нэмээхэн газашаа гараад, набтархан хэрэлсы дээрэ Тужа хадын араһаа наранай гэрэлтэ туяагаа сасан мүндэлхые харан хуунаб. Хонжэн. Гэнтэл тээ зүүн тээһээ "Эрбэд соохорой" прагуу найхан аялга газар дорһоо мэтээр шэхэндэмни зэдэлшэбэ. Шагнаархабаб. Зүб даа, холошые бэшэ хэншыеб хуур дээрэ хаа-яа таһалдуулан байжа наадажа хууна хаш. Хорёо дээгүүр абиран гаража, зүүн зүг руу шэглэбэб... Тэрэ хүбүүндэ дүтэлхээ зүрхэсэбэгүйб. Минил наһанай хэбэртэй, хүл нюсэгэн, үбдэг хүрэтэрөө түрнитэй үмдэтэй, гонзод гэхэн шарайтай, дальбагаршаг уралтай хүбүүхэн нюсэгэн толгойгоо хоёр тээшэнь үлэ мэдэг хэлтэл-зүүлэн, консервын бааһаар, мориной хилгааһаар хэһэн хуур дээрээ нимэ гоё аялга гарган хуубал даа...

Ингэжэл түрүүшынхэе Аюуржана Раднаевые харанһон Би тиихэдэ хажуудань ошонгүй, хорёогой забһараар шагаан хуугаа бэлэйб. Атаархамаар. Уданшьегүй танилсаа нэн бээбди. Наадажа эхилэбди. Гурбадахы нүхэрнай Ким Цыденов болоо...

БАГА БАЛШАР наһанайнгаа энээхэн үзэгдэлөөр бүхы Буряад орон соогоо мэдээжэ болоһон хирург, эрдэмэй кандидат Аюур Базарович Раднаев тухай хөөрөөгөө эхилбэ гээшэб. Эсэгэнь баруун фронтһоо үрөөһэн хүлтэй бусанан. Нютагтаа хамтын байдал тогтоолоһон шударгышуулай нэгэн байгаа. Тэбхэр хара шарайтай, буржагар үһэтэй хүдэр томо бэтэй хүн юм нэн. Дайһаа бусаад ондоо тээ түбхинэбэшье, хүбүүн басаган хоёрго хаягүй, хүл дээрээ бодоторнь туһалжа, дэмжэжэ ябаа. Дарижаб эжын бүхы наһаараа колхозойнгоо малшанаар ажаллаа. Сэбэрхэн сагаан, зөөлөхөнөөр энэбхил-хэн шарайтай, даруу номгон зантай хэһэтэй юм нэн даа.

Аюур эсэгыншые, эхыншые талаар уг найтай хүн. Хэн нэгэнийнгээ ноёдой хараал шэрээлдэ дайрагдабал: "Муушые наа - Молонтонойш, янданшые наа - Ямпилтанайш", - гэжэ нагасанарын хаатууддаг юм нэн гэжэ хэлсэгшэ. Нээрэшые, Молон

АНДА НҮХЭРЭЙМ АЛЫГАН ДУЛААХАН

түүхын эрьесын шалтагаанаар түрэл Буряадайнгаа хүгжэлтэдэ хубитаяа оруула үйлэгүй байшоо... Эсэгынгээшые угаар Аюур омогорхохо гүйсэд эрхэтэй. Жэшээлбэл, тэрэнэй бүлэнсэр Сэнгийн Эрдэнэ мүнөө дээрээ гансаарханаал Монголой арадай уран зохёолшын нэгэ зэргэ зүүжэ ябана. Буряад хүбүүн (тэрэнээ өөрөө нюудаггүй) - гансаарханаал! Иймэл уг гарбалтай хүн юм даа Аюурни.

"Ульдэргын гурбан" гэжэ нэрлүүлһэн бэлигтэй уран зохёолшо Ким Цыденов, Аюур Раднаев бидэ гурбан ёһотооршые нүхэсөөбди даа. Тээд Кимнай 1971 оной августын тэнгээр нюдээ анишоо бэлэй. Аюур бидэ хоёр хүрэшэһэн бэемень угаажа, уйлаалдан байжа хубсалуулаа бэлэйбди...

Аюур Раднаев Зүүн-Ульдэргынгөө дунда хургуули 1956 ондо дүүргэбэ. Ким бидэ хоёр хойто жэлын Улаан-Үдын багшанарай дээдэ хургуулийн түүхын факультэдэй 1-дэхи курс дүүргээд ябаабди. Бага наһанһаа хойшо зунай амаралтын үедэ Хара-Хушуун, Бүтүүгэй эхин, Хоймор, нэбхүүлтэ нютагуудаар үһнэ сабишалганда ябадаг нэн бээбди. Мүнөө мэдээжэ болоһон уран зохёолшо Булат Жанчипов маанадые дахаха. Угаа оромгүй, тэршээ хүбүүн юм нэн. Зай, тиигээд лэ, гэнтэ мэдэн гэхэймнай Аюур нүхэрнай үгы болошобо. Хайшаашье талииһыень мэдэхэ хүн байхагүй.

Бидэ үбһэнһөө гараад, Улаан-Үдээ нуралсалдаа ерээбди. Аюуртаяа золгошобди. Нонирхобди.

- Битнай биофакта орооб, - гэжэ тэрэ дарууханаар энэбхил-хэн хэлэбэ. Жэл үнгэрбэ. Ким бидэ хоёр зунайнгаа амаралтада колхоздоо хирпинсэ "сохёод", яһала мүнэгтэйхэнүүд институтта ерээбди. Аюур нүхэрнай үгы. Дахяад лэ нонирхобди.

- Раднаев гү? Тэрэнтэй гэр хуудалай талаар нуралсалаа үргэлжэлүүлжэ шадахагүйб гээд, документнүүдээ абаад ябаа, - гэхэн харюу абаа бэлэйбди...

Уданшьегүй нүхэрнай Шэтын мединститудта абтаа гэхэн нураг дуудлаа нэн. Нүүдэ мэдэхэдэмнай, Аюур эмшэн болохо гэхэн зорилго балшар бага наһанһаа хойшо урдаа табинһан байшоо. Сэхыень хэлэхэдэ, тэрэ үедэ энэ мэргэжэл имагтал эмэгтэйшүүлэй харьяанай гэлсэдэг саг байгаа. Гайхалдаа бэлэйбди.

- Битнай 1956 оной июлийн нүүл багаар таанадһаа зугаадаа,

шадааб, - гэжэ хойто зунинь Аюурнай маанадтаа хөөрөө нэн. Нэгэтэ кафедрые даагша Михаил Олзоевич Петушинов А.Раднаевые дуудаад:

"Ёһотойл уран гартай байнат заатагүй хирургын мэргэжэл шэлэхэ ёһотойт" ...

- Таниие институттай столярка соо дархална гэжэ дуулааб. Юу хэнэбта? - гэжэ нонирхобо.

- Колхознай ахиршаг байдалтай, тиимэһээ гэртэ-хинһээ мүртэй тэдхэмжэ абанагүйб. Хоолойгоо тэжээхын тула дарха хэнэлби даа, - гэжэ Аюур харюусаба.

- Таниие уран дархан гэжэ сут хүдэлдэг хүнүүдшин магтана. Ажалаа харуула гүш?

- Болоно бэээ.

Петушинов үглөөдэрын Аюурай хайрсаг хабсаргажа байхые хараад:

- Ёһотойл уран гартай хүбүүн байнат. Та заатагүй хирургын мэргэжэл шэлэхэ ёһотойт, - гэжэ захяа бэлэй...

Хуби заяанай эрьесэ нонин даа. А.Раднаев 1963 ондо дээдэ хургуулияа амжалтатайгаар түгэсхөөд, Буряад ороноо бусаба. Хайшаа, хаана элыгэхэ юм даа гэхэн сэдхэлэй хумиралтай хүбүүн республикын элүүрые хамгаалгын министрэй кабинетэй үүдэ тоншон оробо. Урданайн танил, багшан М.О.Петушинов энэбхилэн утгажа байбал даа.

- Нананаб, нананаб шамайе. Уран гартайш. Шамайе холо табихагүйб. Республиканска больницада хирургын тушаалда томилноб, - гэжэ министр шиндэнгээр хэлээд, тэндэхи ахамад хирург А.И.Жалсараевта тэрэл зуураа хонхободо.

Андрей Иннокентьевич Жалсараев арбаад жэлдэ

хунгагдаа бэлэй. Ингэжэл Аюур Раднаев нимэ бэрхэ хүнэй шаби болохо заяатай байшоо.

Уданшьегүй багшынгаа хиналта дор операц хэжэ эхилээ.

- Нүхэршни холо ошохо хүн. Анханһаа хирург болохо табисууртай, - гэжэ А.И.Жалсараев намда хэлээ агша нэн. Аюур Раднаев эндэ хүдэлхэ хугасаадаа хүнэй хото, хоолойдо 70 гаран операц амжалтатайгаар хэжэ шадаа. Зүгөөр анханһаа хамаг юмэндэ ухамайлан шэнжэлхы ёһоор хандадаг зантай хүн нэн тула тэрэ нютаг оронойнгоо элүүрые хамгаалгын гол шэглэлнүүдэй алиндань хубитаяа зорюулан оруулбал дээрэб гэхэн бодолдо ходол абтадаг болобо.

Жэлһээ жэлдэ доошол-хогүй, харин бүри нүжэрхээ забдаһан уушханай элдэб үбшэн Аюур Раднаевтай ханаа зобоожо эхилбэ. Энээн тухайгаа А.И.Жалсараевта сэхэ руунь хэлэжэ, - уушха аргалалгын отделенидэ орохо хүсэлөө мэдүүлбэ.

Багшань хорёогүй, харин дэмжээ нэн. Тиигэжэ А.Раднаев өөрынгөө онсо мэргэжэл шэлэһэн юм.

Хирург бүхэн өөрын маягтай гэхэгү, алидүрэтэй байдаг. Аюур Базарович "зоёлхэн", хүнгэн гараараа бусадһаа илгардаг "Аюурта отолуулан хүн нохойдол түргэн эдэгдэг", - гэжэ нүхэдэйн нэгэнтэ бэшэ шоглон зугаалхы дуулагдаһан байна. Элүүрые хамгаалгада хабаатай ном судар шудалхаһаа гадуур өөрөөшые шэнжэлхы удхатай статьянуудые элдэб газарнуудта хойно хойноһоонь толилуулажа эхилээ. Уушха аргалха асуудалнуудаар зарлагдаһан симпозиум, конференцинуудтэ урингдажа, элидхэл, мэдээсэлнүүдые хэдэг болобо. Ошоһон хото городуудыень нэрлэбэл - Благоевценск, Эрхүү, Новосибирск, Ленинград, Москва, Баку... Тиихэдэ 1986 ондо СССР-эй хирургнуудтай съезддэ хабаадаа. Энэмнай манай түүхэдэ оройдоол хоёрдохи ушар юм. Урда тээнь, 1956 ондо, нимэ хуралдаанда Баргажан угтай сууга хирург Э.Р.Раднаев хабаадаһан түүхэтэй юм.

Аюур Базарович 1973 ондо врачнуудай мэргэжэл дээшлүүлгын Ленинградтай институтта эрдэмэй кандидатай диссертаци эрхимээр хамгаалжа шадаа.

- Хэды операц хэһэн хүмшн? - гэжэ асуубаб.

- Сэхыень хэлэхэдэ, тоолодоггүйб. Юрэдөө, хото хоолойдо зуугаад байха, харин

зангыень гэршэлнэ. Аюурни ханаа үнөөндэ абтанхай, намда орожо ерээб.

- Бишни министр Мадыевада үбшүүлээд ябанаб, - гэбэ. - Жэлэйнгээ тоосоо Москва руу эльгэхэдээ, уушханай үбшэн тэды процентээр доошолоо гэжэ министерство мэдээсээ. Би энээниень мэдээд, тад ондоо харюу тиишэнь ябуулархёоб. Түб хотын дарганар манай министрые нунаагаа хаш. Тиигээд лэ бишни дуудуулаад, үйлэ мааниа үзөөд ябанаб. Ушөө республикынгаа нэрэ хүндые доройтуулбаш гэжэ хараанал...

- Габьяата врачай нэрэ зэргэдэ зууршалга бэлэн болонхой нэмнай, халаба гээшэ гү? - гэжэ ханаата болобо.

- халаа, халаа. Хяраг саашаа, - гэжэ Аюурни урмагүйгөөр хэлээ бэлэй.

- Ээ, орхи саашань, Аюурые ондо болгохогүйш, - гэжэ хамганиинь, республикын габьяата врач, мэдээжэ анестезиолог Тамара Ефимовна намда энэбхилэн шэбэнээ нэн.

Мүнөө Аюуртанай басаган Лариса врач болонхой, ординатурада нурана. Эрдэм хүбүүниинь ерэхэ зун Шэтын мединститут дүүргэхэнь...

Аюур Шэтэһээ ерээд байхадаа, Дондок Улзыгуевтай дүтэ танилсажа, анда нүхэд болоһон юм. Түрэлхи уран зохёолдоо угаа дуратай, мүн философи, түүхэ шудалдаг.

- Аюур Базаровичтай ямаршы асуудалаар хөөрлэдэхэдэ, урматай, ёһотойл интеллектуал, - гэжэ мянни нүхэр тухай хирург В.Юндунов нэгэтэ омогорхон хэлээ нэн. Би харюудань:

- Врач болоогүй наа, сохом лэ эрхим хүгжэмшэн гү, али нарин гарай дархан болохо байгаа, - гэжэ хануулаа бэлэйб.

Жараад оной тэн багаар мэдээжэ композитор, Буряадай арадай инструментнуудэй оркестр байгуулагша Чингис Павлов Аюур Раднаевые бэрхэ хууршан гэжэ дуулаад, тэрэниие уриһан юм. Наадахыень шагнаад ехэтэ баясажа, нэгэдэхи хууршанай нуурида табина. Аюур хэдэн концертдэ хабаадаа. Харин үдэр бүрийн репетицидэ хабаадаха, холын харгыда ябалсаха аргагүй нэн тулаада Чингистээ хахасаха баатай болоо нэн.

Үхэр жэлдэ 60 наһая тэмдэглээд, бар жэлээ омог дорюун зандаа уттахань. Иймэл урагшаа ханаатай, найхан сэдхэлтэй хүн юм даа Буряад Республикын габьяата врач, дээдэ гарай хирург Аюуржана Базарович Раднаев.

Сергей ЦЫРЕНДОРЖИЕВ, уран зохёолшо.

Музыка является неотъемлемой частью любой из мировых религий - будь то христианская, мусульманская, шаманистская-энгрианская. До какой степени она присуща буддийской, до недавнего времени было неизвестно. Что представляет из себя то или иное празднество, обряд, ритуал? Какую роль играет в них музыка, каковы её жанры, особенности, степень воздействия - эти или часть этих вопросов получила некоторое освещение на состоявшемся в историческом музее имени Хангалова общественном обсуждении "Роль духовной музыки в современном бурятском обществе", проведенном по инициативе Всебурятской ассоциации развития культуры.

В нем приняли участие служители дацана во главе Еши-Лодой Римпоче, дид-хамбо Дашииима Содномдоржиев, ламы Данзан и Жаргал; заарин-бөө С.Т.Баиров и Л.М.Хамгуншеев; поэты Д.Жалсарав и В.Намсараев, композиторы А.Андреев, Ю.Ирдынеев, Н.Дамиранов; ученые академик Э.Г.Базарон, к.н. Ц.Ванчикова и Ц.Базаржапов, музыковеды

Л.Халтаева и Т.Дугарова, общественные и культурные деятели Н.Донсооронова, Б.Васильев, В.Гунзынов, Д.Базаров и другие.

Согласно поверьям, нет ничего, что бы не имело душу. Поэтому, с селой старины люди одухотворяли силы природы: горы, реки, растения. "Те, кто проповедуют буддизм, зря даже цветка не сорвут" - поведал присутствующим вице-президент ВАРКА Б.Баяртуев, открывая обсуждение.

Традиционный обряд поклонения духам природы, также 99 энгриям-небожителям, сопровождается, как правило, прихотливым, в смысле горлового - древнего способа звукоизвлечения, пением. Поздний их образ: "Обоо тахилганай дуун" - был продемонстрирован студенческим ансамблем ВСГАКИ "Мушэ зула" ("Вечная свеча") под руководством В.Дамбуевой.

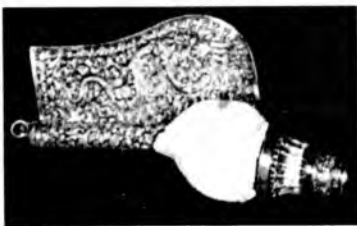
Бурятский ламаистский оркестр включает в себя набор около двадцати разновидностей инструментов, главным образом, духового и ударного или шумового свойства. **Дунгарма** - металлические пластинки на ручной раме, издающие тончайшие звуки определенной высоты при ударе молоточком из твердого дерева. **Дэнчэг** - парные миниатюрные металлические тарелочки литейной работы. **Хонхо** - ручной

колокольчик литейного изготовления, имеются варианты самого различного состава металла и разнообразного калибра. **Сан и сэнлин** - разновидности медных или бронзовых парных тарелок изготовленные методомковки. **Гонг и там-там** -

ДУХОВНЫЕ ПЕСНОПЕНИЯ БУРЯТ

разновидности свободно висящих на раме замысловатых конфигураций или перекладине на плечах фантастических существ, металлических дисков вогнутой формы диаметром от 350 до 600 мм и более. Звук извлекается специальным молотком или колотушкой. **Дамари** - ручные барабанчики различной величины, с вложенным во внутрь свободно перемещающимися предметами, при потряхивании, которые с треском ударяясь о стенки деревянной деки и мембране из сыромятной кожи, издают характерный шум. **Хэнгэрэг** - подвешенные небольшие или установленные на раме барабаны до огромных размеров. **Биш-**

хур и ганлин, так называемые, язычковые духовые - предшественники современных гобоя и английского рожка с натуральным (нетемперированным) и очень ограниченным звуковым диапазоном. Кстати сказать, выше перечисленные инструменты так или иначе усовершенствованные, вошли в состав сегодняшнего симфонического оркестра.

В зависимости от того, в каких случаях, в каких моментах используются, инструментальные наигрыши могут выполнять функции мирного, доброго или грозного, устрашающего характера. В перечень традиционных в Бурятии дацанских инструментов следует добавить ещё два вида духовных. Это **дунгар-бурез** - морские раковины различной величины и **ухэр-бурез** - более ранний вид карнай. И дунгар, и

ухэр бурез могут издавать всего 2-3 крайне неустойчивых звука сипального значения.

В 19 веке на территории Бурятии большая часть дацанских инструментов и изготавливались тугуйскими мастерами, хотя в каждом монастыре были свои

мастерские.

Духовные, ритуальные, улигерные, исторические и жанровые песни и причеты бытовали у бурят с давних времен. Песни о Шоно-батаре, Шилдэ-занги, Бальжин-хатан, Богдо-Гэгэне и другие продолжают звучать и сегодня. Гимн, посвященный Богдо-хану, исполняла фольклорная группа ансамбля песни и танца "Байкал", освоившая традицию горлового пения-хөөмэй во главе Пунсыка Бабалаева и Баттувшина в сопровождении товщура и сура. В глубокой древности зародился жанр магтаала, куда входят воспевание красот и других достоинств священных гор и местностей, достопримечательных тем, что они являются обиталищем величайших бурханов, героев эпосов, легендарных лиц, как Чингис-хан и так далее. Некоторая часть посвящена дацанам и религиозным деятелям, Магтаал Иволгинскому дацану, построенному в 1944 году неутомимым старанием верующих, был, исполнен Дани Базаровым, уроженцем Иволгинского аймака.

Усилиями С.Н.Балдаева, Е.В.Баранниковой, Н.О.Шаракшиновой, Д.Н.С.Дугарова и других ученых сбережен поздний пласт бурятских песнопений. Что же касается напевов и причетов, то будучи до недавнего времени под запретом, они были скрыты от

массы или же неявились, как жанр.

Отсутствие целого пласта культуры достойно восполняет сборник Юрия Ирдынеева "Бурятские духовные песнопения", состоящий из шестидесяти глубоко самобытных национальных произведений от малых до крупных форм и разной степени сложности исполнения для хора - капелла. Это - первое и капитальное вношение маститого компози-

тора, создавшего яркие новаторские партитуры балета, оперы, ораторий, симфоний и т.д. в фундамент зарождающегося жанра. В профессиональной музыке республики они не имеют аналога.

Если предыдущие магтаалы-

гимны лишь воспевали, восхваляли предмет своего избрания, к собственно культовым оправлениям имели косвенное отношение, то Юрий Ирдынеев в какой-то мере превратил свои магтаалы в молитвы. Во-первых, моделируя их стиль и лексику из фольклорных причетов и напевов. Во-вторых, прибавив, присочинив к их куплетам припевы-рефрены с текстами известных мантр. И сам выполнил огромную работу по проведению стихотворного материала, состоящего иногда из

более чем десяти, двадцати и тридцати куплетов в одном гимне, к единой ритмической структуре, агогике и фразировке, начальной и конечной рифмовке, без чего невозможно было бы их синхронное чтение хоровой массой, - добиваться слаженного гармоничного звучания композиции в целом.

"Буддизм - самое здоровое этническое учение. Будда по сравнению с Христом 33 и Магометом 67, прожил 83 года. Те, кто его проповедуют, долго сохраняют душевное и телесное здоровье" - сообщил академик медицины, ученый и практик Э.Г.Базарон. "Раньше при заболевании души и тела лечили культовой музыкой. Она, как выяснилось, возвращает веру в людей, дает нравственную опору в жизни и восстанавливает трудоспособность. Слушая песнопения Ю.Ирдынеева, основанные на многовековых традиции, человек может отвлекаться от повседневных мирских забот, успокаивать свое тело и душу, восстанавливать функциональное состояние, интерес и веру к жизни. Поэтому

данные произведения Ю.Ирдынеева надо проагандировать массовыми средствами, способствовать их подобающему изданию, исполнению и аудиовидео записи".

"Буддийский ученый, отшельник и поэт Миларайпа преодолел многие жизненные препятствия. И свое высокое понимание окружающего мира он выражал при помощи пения" - сказал высокопочтимый Еши Лодой Римпоче. "В памятниках истории Миларайпа правой рукой прикладывает к уху, чтобы слышать музыку. В Тибете и по сей день есть мудрецы, которые сочиняют трактаты. Они содержат наставления о благопристойном поведении, о нравственном образе жизни. Через пение их передают ученикам и прихожанам".

"Плотная графика в старинных текстах отличается от современной европейской" - говорит востоковед Ц.Ванчикова. "Их, как многое другое, можно и нужно расшифровать при совместной работе тибетолога-специалиста в этой области и временного ученого-музыковеда".

Один из возможных путей приобщения к глубинным источникам традиционной культуры - "Духовные песнопения" Юрия Ирдынеева. Эти сочинения в одинаковой степени являются и высоко духовными, и произведениями высоко профессионального хорового искусства, предполагающие их издание, исполнение и записи на фонограмму на высоком художественном и техническом уровне при высокой государственной поддержке.

В итоге обсуждения принято постановление о проведении научно-исследовательской работы и подготовке к изданию сборника "Духовная музыка бурят". Во-первых, во-вторых, одобрена работа Ю.Ирдынеева и сборник "Бурятские духовные песнопения" композитора рекомендован к изданию, исполнению и записи на фонограмму и оплате авторам. В-третьих, предложено проводить вечера, круглые столы, конференции на тему "Возрождение и развитие духовной культуры бурят" не реже двух раз в год. В-четвертых, в газете ВАРКА "Гуламта" открыть рубрику "Музыкальная культура бурят" с публикацией произведений композиторов республики.

Надежда Цибулеева, музыковед, засл. деят. иск. РБ.

ПРОГРАММА ТЕЛЕ-РАДИОПЕРЕДАЧ

с 16 февраля по 22 февраля 1998 года

16 ПОНЕДЕЛЬНИК

КАНАЛ "ОРТ"

07.00 Доброе утро!
10.00 Новости.
10.15 Т/с "Роковое наследство".
11.00 XVIII зимние Олимпийские игры.
13.00 Новости.
13.15 Вместе.
14.05 Х/ф "Семнадцать мгновений весны", 8 с.
15.20 XVIII зимние Олимпийские игры.
16.00 Новости.
16.15 М/с "Розовая пантера".
16.40 Марафон-15.
17.00 Звездный час.
17.35 Т/с "Новые приключения Робин Гуда".
18.05 XVIII зимние Олимпийские игры. Дневник Олимпиады.
19.00 Новости.
19.20 Т/с "Роковое наследство".
20.05 "Час пик" на Олимпийских играх.
20.30 XVIII зимние Олимпийские игры. В перерыве:
21.05 Спокойной ночи, малыши!
22.00 Время.
22.40 Т/с "Полтергейст".
23.50 Серебряный шар. "Вишневый сад" на Бродвее.
00.30 XVIII зимние Олимпийские игры.
01.45 Новости

КАНАЛ "РОССИЯ"

08.00 Мультфильм
08.10 Православный календарь.
08.15 Проснись!
08.30 Красная книга.
09.00 Дежурная часть.
09.15 Товары - почтой.
09.20 "Стронг" представляет...
09.25 На заметку.
09.30 На зимних Олимпийских играх.
11.05 Т/с "Санта Барбара".
12.05 "Аншлаг" и Ко.
13.00 Очевидное-невероятное.
13.30 На зимних Олимпийских играх.
15.00 Вести.
15.35 П. Вельяминов, И. Кваша в детективе "Хищники".
17.00 Графоман.
17.10 Деньги.
17.30 Т/с "Маленький бродяга".

БУРЯТСКОЕ ТВ

18.05 Байгал.
18.20 Телетайп.
18.25 Буряад орон.
19.25 Театр и зритель.
19.55 Панорама.
20.25 Телетайп.
20.30 Республиканские новости.

КАНАЛ "РОССИЯ"

21.00 Вести.
21.30 Подробности.
21.45 Олимпийский курьер.
22.25 Т/с "Санта Барбара".
23.25 Довгань-шоу.
24.00 Дежурная часть.
00.30 Вести.
01.00 На зимних Олимпийских играх.
02.00 Товары - почтой.

ОТБ

07.00 Музыка на СТС.
07.30 Русский модерн.
08.00 Красный угол.
08.30 Т/с "Странная семейка".
08.55 Реклама.
09.00 М/с "Черный Плац".
09.30 "Русалочка".
10.00 Т/с "Мелроуз Плейс".
11.00 Реклама.
11.05 Т/с "Странное везение".
16.00 Комедия "Голова Германа".
16.30 Музыкальный проспект.
17.00 Т/с "Даллас".
18.00 События дня.
18.10 Рек-парад.
18.15 Клип-презент.
18.30 Мультфильм.
18.55 Реклама.
19.00 Т/с "Бeverли Хиллз, 90210".
20.00 Двадцать ноль-ноль.
20.25 Рек-парад.
20.30 За газетной строкой.

III КАНАЛ "БУРЯТИЯ"

21.00 Телетайп.
21.05 Х/ф "Не хочу жениться!".

НТВ

10.00 Анонс. Т/с "Любовь и тайны Сансет Бич".
10.50 TV-com. Телегазета.
11.00, 11.30, 12.00, 12.30, 13.00, 13.30 *14.00 Сегодня.

11.15, 12.15, 13.10 Спорт
11.20, 13.45 Криминал
11.25 Градусник.
11.35 На свежую голову
11.40 Ретро-новости.
11.50 Карданный вал
12.10 Сегоднячко.
12.20 Мультфильм.
12.35 Живые новости.
12.40 Я - телохранитель.
12.50 В печать.
13.15 Утро с героем дня.
13.20 Впрок.
13.35 Финансы и бизнес.
14.05 Т/с "Чужой народ".
15.00 Сегодня.
15.10 Вчера в "Итогах".
16.10 Д/с "Криминальная Россия. Современные хроники".
16.40 Итого.
17.00 Сегодня.
17.20 Старый телевизор.
18.50 TV-com. Телегазета.
19.00 Анонс. Сегодня.
19.20 TV-com. Муз. поздравления.
19.45 TV-com. "Besch" представляет...

20.00 Т/с "Чужой народ".
20.50 TV-com. Телегазета.
21.00 Итого.
22.10 Худ. фильм.
24.00 Сегодня.

00.35 Д/с "Шпионы".

АРИГ УС

16.00 Мультфильм.
16.40 Любишь - смотри.
17.00 ТСН-6.
17.10 Диск-канал.
17.30 Т/с "Затерянный мир".
18.00 Благая весть.
18.30 Т/с "Мамочки".
19.00 Муз. подарок.
19.15 Нон-стоп лист.
19.20 Аптека.
19.30 Т/с "Вавилон-5".
20.20 Нон-стоп лист.
20.25 Штаб-квартира.
20.50 "Спорт недели" из Нагано.
21.20 Нон-стоп лист.
21.25 Дорожный патруль.
21.40 Х/ф "Хамелеон".
23.50 Обозреватель.
00.30 Такси ТВ-6.

РАДИО

6.12 - Радиожурнал "Земля родная".
6.37 - Информация, объявления.
6.45-7.00 - "Будни энергетиков Бурятии".
7.12 - "Анфас". В программе: "И отдых, и лечение". В передаче принимает участие Генеральный директор объединения "Байкалкурорт" Л.Н.Лубсанова.
7.37-8.00 - Радиостудия "Биракан".
12.00-12.10 - Дневной выпуск новостей "Короткой строкой".
19.12 - Республиканские известия (выпуск на бур. и рус. яз.)

17 ВТОРНИК

КАНАЛ "ОРТ"

07.00 Доброе утро!
10.00 Новости.
10.15 Т/с "Роковое наследство".
11.00 XVIII зимние Олимпийские игры.
12.20 Угадай мелодию.
12.50 Домашняя библиотека.
13.00 Новости.
13.15 Вместе.
14.05 Х/ф "Семнадцать мгновений весны", 9 с.
15.30 Мультфильм.
16.00 Новости.
16.15 М/с "Розовая пантера".
16.40 Счастливый случай.
17.25 Т/с "Новые приключения Робин Гуда".
17.50 XVIII зимние Олимпийские игры.
19.00 Новости.
19.20 Т/с "Роковое наследство".
20.05 "Час пик" на Олимпийских играх.
20.30 Угадай мелодию.
21.00 Тема.
21.45 Спокойной ночи, малыши!
22.00 Время.
22.40 Н. Рыбников в х/ф "Высота".
00.35 XVIII зимние Олимпийские игры.
01.20 Новости.
01.35 С. Маковецкий в х/ф "Макаров".

КАНАЛ "РОССИЯ"

08.00 Мультфильм.
08.10 Православный календарь.
08.15 Проснись!
08.30 Вести.
08.50 Мультфильм.
09.00 Дежурная часть.
09.15 Мультфильм.
09.30 На зимних Олимпийских играх.
11.05 Т/с "Санта Барбара".
12.00 Вести.
12.25 Диалоги о животных.
15.00 Вести.
15.35 Е. Жариков в детективе "Убить Шакала".

17.00 Графоман.
17.10 Деньги.
17.30 Т/с "Маленький бродяга".

БУРЯТСКОЕ ТВ

18.00 Мультфильм.
18.15 Д/ф "Стальное кольцо".
18.45 Байгал.
19.00 Телетайп.
19.05 Улгур.
19.25 Дела деревенские.
19.45 На спортивной орбите.
20.00 Город У.
20.25 Телетайп.
20.30 Республиканские новости

КАНАЛ "РОССИЯ"

21.00 Вести.
21.30 Подробности.
21.45 Олимпийский курьер.
22.25 Т/с "Санта Барбара".
23.25 Т/с "Собачий мир".
24.00 Дежурная часть.
00.15 Товары - почтой.
00.30 Вести.
01.05 На зимних Олимпийских играх.
02.35 Горячая десятка.

ОТБ

07.00 Двадцать ноль-ноль.
07.30 Суурян.
07.40 За газетной строкой.
08.10 Музыка на СТС.
08.30 Т/с "Странная семейка".
08.55 Реклама.
09.00 М/с "Черный Плац".
09.30 "Русалочка".
10.00 Т/с "Мелроуз Плейс".
11.00 Реклама.
11.05 Т/с "Странное везение".
16.00 Т/с "Голова Германа".
16.30 Подъем переворотом.
17.00 Т/с "Даллас".
18.00 События дня.
18.10 Рек-парад.
18.15 Клип-презент.
18.30 Камня цвет и серебра сияние.
18.55 Реклама.
19.00 Т/с "Бeverли Хиллз, 90210".
20.00 Двадцать ноль-ноль.
20.25 Рек-парад.
20.30 Есть мнение!

III КАНАЛ "БУРЯТИЯ"

21.00 Телетайп.
21.05 Х/ф "Старшая сестра".

НТВ

10.00 Анонс. Т/с "Любовь и тайны Сансет Бич".
10.50 TV-com. Телегазета.
11.00, 11.30, 12.00, 12.30, 13.00, 13.30, 14.00 Сегодня.
11.15, 12.15, 13.10 Спорт.
11.20, 13.45 Криминал.
11.25 Градусник.
11.35 На свежую голову.
11.40 Ретро-новости.
11.50 Карданный вал.
12.10 Сегоднячко.
12.20 Мультфильм.
12.35 Живые новости.
12.40 Я - телохранитель.
12.50 В печать.
13.15 Утро с героем дня.
13.20 Впрок.
13.35 Финансы и бизнес.
13.50 Новости шоу-бизнеса.
14.05 Т/с "Чужой народ".
15.00 Сегодня.
15.15 Криминал.
15.35 Русский век. Даниил Гранин.
16.00 Пойми меня.
16.30 Дог-шоу.
17.00 Сегодня.
17.20 Герой дня.
17.35 Улица Сезам.
18.00 Т/с "Любовь и тайны Сансет Бич".
18.50 TV-com. Телегазета.
19.00 Анонс. Сегодня.
19.20 TV-com. Муз. поздравления.
20.00 Т/с "Чужой народ".
20.50 TV-com. Телегазета.
21.00 Сегодня.
21.45 Футбольный клуб.
22.10 Худ. фильм.
24.00 Сегодня.
00.35 Д/с "Шпионы"

АРИГ УС

16.00 Мультфильм.
16.40 Любишь - смотри.
17.00 ТСН-6.
17.10 Диск-канал.
17.30 Т/с "Затерянный мир".
18.00 Благая весть.
18.30 Т/с "Мамочки".
19.00 Муз. подарок.
19.15 Нон-стоп лист.
19.20 Аптека.
19.30 Т/с "Вавилон-5".
20.20 Нон-стоп лист.
20.25 Мы и налоги.
20.40 Скандалы недели.
21.10 Нон-стоп лист.
21.15 Акулы пера: Геннадий Хазанов.
22.10 Дорожный патруль.
22.20 О. Даль в х/ф "Вариант "Омега", 1 с.
23.40 Шоу Бенни Хилла.
24.00 Диск-канал.

РАДИО

6.12-7.00 - Программа "Утро Бурятии"

7.12 - "Туламта" Передача У истоков духовности".
7.37-8.00 - К 75-летию Республики Бурятия - "Наш дом родной" - беседа с доктором исторических наук, зав. кафедрой истории ВСГТУ В.Б.Базаржаповым.
12.00 - Дневной выпуск новостей "Короткой строкой".
12.10-13.00 - К 75-летию республики "Буряад нютагуудайм соло" - радиоконпозиция.
19.12 - Республиканские известия (выпуск на бур. яз.)
19.25 - "Радиобиблиотека". Отрывок из романа В.Митыпова "Долина бессмертников".
19.40-19.55 - Республиканские известия (выпуск на рус. яз.)

18 СРЕДА

КАНАЛ "ОРТ"

07.00 Доброе утро!
10.00 Новости.
10.15 Т/с "Роковое наследство".
10.55 XVIII зимние Олимпийские игры.
12.40 Новости.
12.50 Вместе.
13.40 XVIII зимние Олимпийские игры. В перерывах:
14.40 Мультфильм.
15.10 Новости.
16.15 М/с "Розовая пантера".
17.00 Зов джунглей.
17.25 Т/с "Новые приключения Робин Гуда".
17.55 XVIII зимние Олимпийские игры.
19.00 Новости.
19.20 Т/с "Роковое наследство".
20.05 "Час пик" на Олимпийских играх.
20.30 Золотая лихорадка.
21.10 Человек и закон.
21.45 Спокойной ночи, малыши!
22.00 Время.
22.40 Х/ф "Титаник", 1 с.
00.30 XVIII зимние Олимпийские игры.

01.30 Новости

КАНАЛ "РОССИЯ"

08.00 Мультфильм.
08.10 Православный календарь.
08.15 Проснись!
08.30 Вести.
08.50 Мультфильм.
09.00 Дежурная часть.
09.15 Товары - почтой.
09.20 Медицинский вестник.
09.25 На заметку.
09.30 На зимних Олимпийских играх.
11.05 Т/с "Санта Барбара".
12.00 Вести.
12.20 Мультфильм.
12.35 Городок.
13.00 Т/с "Собачий мир".
13.30 На зимних Олимпийских играх.
15.00 Вести.
15.35 Комедия "Геркулес возвращается" (Австралия).
17.00 Графоман.
17.10 Деньги.
17.30 Т/с "Маленький бродяга".

БУРЯТСКОЕ ТВ

18.00 Фильм "Дрессировщики".
19.00 Байгал.
19.15 Телетайп.
19.20 Музыкальная жемчужина.
19.25 Бамбаахай.
19.45 Репортаж с отборочного тура фестиваля "Белый месяц-98".
20.00 Эрьеса.
20.25 Телетайп.
20.30 Республиканские новости.

КАНАЛ "РОССИЯ"

21.00 Вести.
21.30 Подробности.
21.45 Олимпийский курьер.
22.25 Т/с "Санта Барбара".
23.25 Сам себе режиссер.
24.00 Дежурная часть.
00.15 Товары - почтой.
00.30 Вести.
01.05 На зимних Олимпийских играх.
03.00 Живая коллекция.

ОТБ

07.00 Двадцать ноль-ноль.
07.30 Суурян.
07.40 Есть мнение!
08.10 Камня цвет и серебра сияние.
08.30 Т/с "Странная семейка".
08.55 Реклама.
09.00 М/с "Черный Плац".
09.30 "Русалочка".
10.00 Т/с "Мелроуз Плейс".
11.00 Реклама.
11.05 Мир животных.
16.00 Т/с "Голова Германа".
16.30 XX век. Страницы футбола.
17.00 Т/с "Даллас".
18.00 События дня.
18.10 Рек-парад.
18.15 Клип-презент.
18.35 Порядок.
18.55 Реклама.
19.00 Т/с "Бeverли Хиллз, 90210".

20.00 Двадцать ноль-ноль.
20.25 Рек-парад.
20.30 Слово за слово

III КАНАЛ "БУРЯТИЯ"

21.00 Телетайп.
21.05 Х/ф "Криминальный квартал".

НТВ

10.00 Анонс. Т/с "Любовь и тайны Сансет Бич".
10.50 TV-com. Телегазета.
11.00, 11.30, 12.00, 12.30, 13.00, 13.30, 14.00 Сегодня.
11.15, 12.15, 13.10 Спорт.
11.20, 13.45 Криминал.
11.25 Градусник.
11.35 На свежую голову.
11.40 Ретро-новости.
11.50 Карданный вал.
12.10 Сегоднячко.
12.20 Мультфильм.
12.35 Живые новости.
12.40 Я - телохранитель.
12.50 В печать.
13.15 Утро с героем дня.
13.20 Впрок.
13.35 Финансы и бизнес.
13.50 Новости шоу-бизнеса.
14.05 Т/с "Чужой народ".
15.00 Сегодня.
15.15 Психические будни.
15.30 Герой дня без галстука.
16.00 Пойми меня.
16.30 Куклы.
16.40 Среда.
17.00 Сегодня.
17.20 Футбольный клуб.
17.45 Герой дня.
18.00 Т/с "Любовь и тайны Сансет Бич".
18.50 TV-com. Телегазета.
19.00 Анонс. Сегодня.
19.20 TV-com. Муз. поздравления.
20.00 Т/с "Чужой народ".
20.50 TV-com. Телегазета.
21.00 Сегодня.
21.45 Впрок.
21.55 Криминал.
22.00 Худ. фильм.
24.00 Сегодня.
00.35 Д/с "Шпионы".

АРИГ УС

16.00 Мультфильм.
16.40 Нью-Йорк. Нью-Йорк.
17.10 ТСН-6.
17.20 Видеоклипы.
17.30 Т/с "Затерянный мир".
18.00 Благая весть.
18.30 Т/с "Мамочки".
19.00 Муз. подарок.
19.15 Нон-стоп лист.
19.20 Катастрофы недели.
19.50 Нон-стоп лист.
19.55 Т/с "Вавилон-5".
20.40 Добро пожаловать!
20.55 Нон-стоп лист.
21.00 Профессия: священнослужитель.
21.50 Дорожный патруль.
22.00 Х/ф "Вариант "Омега", 2 с.
23.15 Шоу Бенни Хилла.
23.40 Диск-канал.

РАДИО

6.12-7.00 - Программа "Утро Бурятии".
7.12 - Программа "Выбор".
7.37-8.00 - "Тоонто нютаг" (на бур. яз.)
12.00 - Дневной выпуск новостей "Короткой строкой".
19.12 - Республиканские известия (выпуск на бур. яз.)
19.25 "Школа, которую ты выбрал". Передача для детей.
19.40 - 19.55 - Республиканские известия (выпуск на рус. яз.)

19 ЧЕТВЕРГ

КАНАЛ "ОРТ"

07.00 Доброе утро!
10.00 Новости.
10.15 Т/с "Роковое наследство".
11.00 XVIII зимние Олимпийские игры.
13.00 Новости.
13.10 Вместе.
13.35 Мультфильм.
14.05 Х/ф "Семнадцать мгновений весны", 10 с.
15.20 Золотая лихорадка.
16.00 Новости.
16.20 М/с "Невероятные приключения Джонни Квеста".
16.45 Классная компания.
17.15 Лего-го.
17.40 Т/с "Новые приключения Робин Гуда".
18.10 XVIII зимние Олимпийские игры.
19.00 Новости.
19.20 Т/с "Роковое наследство".
20.05 "Час пик" на Олимпийских играх.
20.30 Эти забавные животные.
21.05 Клуб "Белый полугай".
21.45 Спокойной ночи, малыши!
22.00 Время.
22.40 Х/ф "Титаник", 2 с.
00.30 XVIII зимние Олимпийские игры.

КАНАЛ "РОССИЯ"

08.00 Мультфильм.
08.10 Православный календарь.
08.15 Проснись!
08.30 Вести.

08.50 Мультфильм. Дежурная часть
09.00 Товары - почтой.
09.15 "Стронг" представляет...

БУРЯТСКОЕ ТВ

18.00 Мультфильм. Три, четыре...
18.35 Байгал.
18.50 Телетайп.
18.55 Жилищно-коммунальная реформа: за и против.

КАНАЛ "РОССИЯ"

21.00 Вести.
21.30 Подробности.
21.45 Олимпийский курьер.
22.25 Т/с "Санта Барбара".

ОТБ

07.00 Двадцать ноль-ноль.
07.30 Суураан.
07.40 Порядок.
08.00 Музыка на СТС.

НТВ

10.00 Анонс. Т/с "Любовь и тайны Сансет Бич".
10.50 TV-com Телегазета.
11.00, 11.30, 12.00, 12.30, 13.00, 13.30, 14.00 Сегодня.

АРИГ УС

16.00 Мультфильмы. Любишь - смотри.
17.00 ТСН-6.
17.10 Диск-канал.
17.30 Т/с "Затерянный мир".

РАДИО

6.12-7.00 - Программа "Утро Бурятии"
7.12 - Спец. выпуск для автомобилистов
7.15 - Утренний концерт

20 ПЯТНИЦА

КАНАЛ "ОРТ"

07.00 Доброе утро!
10.00 Новости.
10.15 Т/с "Роковое наследство".
11.05 XVIII зимние Олимпийские игры

2 КАНАЛ. БУРЯТСКОЕ ТВ

КАНАЛ "РОССИЯ"

08.00 Мультфильм.
08.10 Православный календарь.
08.15 Проснись!
08.30 Вести.

БУРЯТСКОЕ ТВ

КАНАЛ "РОССИЯ"

12.00 Вести.
12.20 Мультфильм.
12.35 Красная книга.
13.00 Т/с "Да, господин министр".

БУРЯТСКОЕ ТВ

КАНАЛ "РОССИЯ"

21.00 Вести.
21.30 Подробности.
21.45 Олимпийский курьер.
22.25 Т/с "Санта Барбара".

ОТБ

07.00 Двадцать ноль-ноль.
07.30 Суураан.
07.40 От и до.
08.10 Музыка на СТС.

III КАНАЛ "БУРЯТИЯ"

НТВ

10.00 Анонс. Т/с "Любовь и тайны Сансет Бич".
10.50 TV-com. Телегазета.

11.00, 11.30, 12.00, 12.30, 13.00, 13.30, 14.00 Сегодня.
11.15, 12.15, 13.10 Спорт.
11.20, 13.45 Криминал.

АРИГ УС

16.00 Мультфильмы. Любишь - смотри.
17.00 ТСН-6.
17.10 Диск-канал.
17.30 Т/с "Затерянный мир".

РАДИО

6.12-7.00 - Программа "Утро Бурятии"
7.12 - Выпуск информационного цикла "Приглашает центр восточной медицины"

21 СУББОТА

КАНАЛ "ОРТ"

08.30 XVIII зимние Олимпийские игры.
10.35 Лотто-миллион.
10.40 Слово пастыря.
10.55 Новости.

КАНАЛ "РОССИЯ"

08.00 На зимних Олимпийских играх.
09.30 Утро крестьянина.
09.55 На дорогах России.
10.10 Д/с "Мак и Матли".

БУРЯТСКОЕ ТВ

15.20 Мультфильм.
15.35 Фильм "Звезды нашего двора".
16.05 Эрьеса.
16.30 Дела деревенские.

КАНАЛ "РОССИЯ"

18.20 Совершенно секретно.
19.20 Моя семья.
20.20 Олимпийский курьер.
21.00 Вести.

21.40 "Аншлаг" и Ко.
22.45 "К-2" представляет Н. Фоменко в программе "Персона".
23.45 На зимних Олимпийских играх.

ОТБ

12.00 X/ф "Полоска несокошенных цветов".
13.25 Реклама.
13.30 Мультфильмы.
14.00 Т/с "Воздушный волк".

НТВ

10.00 Анонс. Устами младенца.
10.30 Футбольный клуб.
11.00 Худ. фильм.
12.50 TV-com. Телегазета.

АРИГ УС

09.00 Мультфильмы. Любишь - смотри.
09.40 Фильм - детям: X/ф "Вероника".
10.00 Фильм - детям: X/ф "Вероника".
11.35 Нон-стоп лист.

РАДИО

7.12-8.00 - Программа "Амар мэндэ, минии Буряад орон" - "Утро Бурятии"
8.10-9.00 - "Вчера, сегодня, завтра". Информационный выпуск.

22 ВОСКРЕСЕНЬЕ

КАНАЛ "ОРТ"

09.00 Приключенческий фильм "Аквапанги на дне".
10.25 Дисней-клуб.
10.55 Спортлото.
11.00 Новости.

09.50 Там-там.
10.45 Позвоните Кузе!
11.10 Доброе утро, страна!
12.00 Очевидное невероятное.
12.30 Парламентский час.

ОТБ

12.00 X/ф "Про Витю, про Машу и морскую пехоту".
13.10 Реклама.
13.15 Мультфильмы.
14.00 Т/с "Воздушный волк".

НТВ

10.00 Анонс. Куклы.
10.15 Намедни-71.
11.10 Т/с "Пострелята".
11.40 Т/с "Тропическая жара".
12.50 TV-com. Телегазета.

АРИГ УС

09.00 Мультфильмы.
09.40 Любишь - смотри.
10.00 Фильм - детям: X/ф "Вероника возвращается".
11.25 Нон-стоп лист.

РАДИО

7.12-8.00 - Программа "Амар мэндэ, минии Буряад орон" - "Утро Бурятии".
8.10-9.00 - Литературно-художественная программа "Алтаргана": К 75-летию республики.

Бурханда мүргэхэ, зальбарха, сахюусадта үргэл үргэхэ, ном номнохо, тэрэниис шагнаха, эм найруулха, наһа утадхалгын хэрэг бүтээхэ, зурхай шудалха, буян хэхэ, үзэгтэ, уранай онол аргада хураха, бүлэдөө даллага абаха, юумэ худалдаха,

үгэр. Үхэр һарада нохой үгэр тудалдахадаа, тэрсүүд гэхэ гү, али тон харша угхатай байдаг. Тиимэхээ урдахи ажалаа хээд лэ, ондоо һайн үйлэ үйлэдэнгүй, үгэрөө үнгэргэхэгэнэ. Энэ үгэр хүнэй үнэ абабал, үбишэн хэжэг хүрэхэ.

XVII ЖАРНАЙ ГАЛ УЛААГШАН ҮХЭР ЖЭЛ

(1997-1998 онууд)

ҮБЭЛЭЙ НҮҮЛ ХАРАГШАН ҮХЭР ҺАРА

Буряад литэ	20	21	22	23	24	25	26
Европын литэ	16	17	18	19	20	21	22
Гараг Нэрэ Үдэр	Дабаа Һара лсней.	Мягмар Марс Втарник	Лагда Меркури среда	Пүрдэ Юпитер четверг	Баасан Солбон пятница	Бимба Сатурн суббота	Нима Наран Воскр.
Үнгэ Үдэр	ХҮХЭ морин	ХҮХЭГШЭН хонин	Улаан Бишэн	Улаагшан тахья	Шара нохой	Шарагшан гахай	Сагаан хулгана
Мэнгэ	1сагаан	2улаан	3сагаан	4улаан	5сагаан	6шара	4ногоон
Луудал	модон	хиц	гал	шорой	түмэр	огторгой	уһан

Гарагай 2-го хуушанай 20 (Февралин 16)

Хүхэ морин, 1 сагаан мэнгын, модондо хуудалтай үдэр. Бурханда мүргэхэ, зальбарха, тэнгэри тахиха, эм найруулха, суглаа хэхэ, ном номнохо, буян хэхэ, гэрэй хуури тахиха, гэр бариха, һамга абаха, бэри хүргэхэ, түрэ хурим хэхэ, үзэгтэ хураха, дасан (дуган), мүргэл шүтээнэй бусад зүйлнүүдые бүтээхэ, хээрэ ажал хэхэ, угаал хэхэ, сэсэг тариха, эд абаха, тангаригаа болуулха, дайсаниие номгоруулха мэтын үйлэнүүдтэ һайн. Гэхэтэй хамта шэрдэг бүрхэхэ, хэрүүл гаргаха, дайсалдаха, мори худалдаха, худалдажа абаха, наһа барагшын хэрэг үйлэдэхэ, тангариг үргэхэ, модо отолхо, замда гараха, нүүхэ, шэнэ газарта бууса түхээрхэ, балин гаргаха, ном шагнаха, шэнэ хубсаһа үмдэхэ мэтын үйлэнүүд хорюултай.

Гарагай 3-да хуушанай 21 (Февралин 17)

Хүхэгшэн хонин, 9 улаан мэнгын, хийдэ хуудалтай үдэр. Бурханда мүргэхэ, тахиха, бисалгал хэхэ, тэнгэрин тарнинуудые уншаха, үзы буянай үйлэ үйлэдэхэ, номой үйлэ эхилхэ, гүйсөөхэ, харюулга хэхэ, наһанай бүтээл бүтээхэ, хэшэг дуудаха, даллага абаха, наһа утадхалгын ном уншуулха, амгалан байдалай түлөө үргэл үргэхэ, тараг бэрхэхэ, абаһанаа бусааха, галзуу һогтууе, номгодохо, дайсаниие, ага шүдхэр дараха мэтын хэрэгүүдтэ һайн. Харин замда гараха, наһа барагшын хэрэг үйлэдэхэ, хутага хурсадаха, сангарил хураха, маани сахиха, суглаа зарлаха, нүүхэ, шэнэ газарта бууса түхээрхэ, хүнэй шуһа хайнаха, төөнэхэ, эм найруулха, тушаал хүлээн абаха, тангариг үргэхэ мэтын үйлэнүүдтэ муу. Энэ үдэр хүнэй үнэ абабал, үбишэн хүрэхэ.

Гарагай 4-дэ хуушанай 22 (Февралин 18)

Улаан бишэн, 8 сагаан мэнгын, галда хуудалтай үдэр.

худалдажа абаха, андалдаа хэхэ, эд бүтээхэ, хяһа гаргаха, шэмэг зүүдхэл зүүхэ, онгод тахиха, тэнгэри тахиха, сан тахиха, балин үргэхэ, бүжэглэхэ, субарга, бурхан бүтээхэ, замда гараха, амрагтайгаа золгохо, уһа гаталха, бэри буулгаха мэтын үйлэнүүдтэ һайн. Гэбэшье хубсаһа эсхэхэ, шэнэ хубсаһа үмдэхэ, хубсаһа оёхо, нүүхэ, наһа барагшын хэрэг үйлэдэхэ, бэлэг үгэхэ, бэлбэһэн хүнэй бузар буртарһаа холуур ябаха, хүншүү хөрбоһо гаргаха, нүүхэ, улай гаргаха, ан гүрөөһо агнаха, шуһа ханаха, хадхаха, төөнэхэ мэтын үйлэнүүдые тэбшэхээр. Энэ үдэр хүнэй үнэ абабал, эдгээн ундан элбэг олдохо.

Гарагай 5-да хуушанай 23 (Февралин 19)

Улаагшан тахья, 7 улаан мэнгын, шоройдо хуудалтай үдэр. Бурханда, Наранда, Һарада, Үүрэй Солбондо мүргэхэ, тэнгэри тахиха, дасан (дуган), мүргэл шүтээнэй бусад зүйлнүүдые арамнайлаха, буян хэхэ, үзэгтэ хураха, бурханай ном уншаха, эм найруулха, гал мандал хэхэ, замда гараха, бурханай шэрээдэ мандал тахиха, хубсаһа эсхэхэ, һаад тогдор, хулгай гээрмэ, хараал дараха, дайсаниие номгодохо, тангаригаа болуулха, худалдаа наймаа хэхэ, эһээбэри тахиха мэтын үйлэнүүдтэ һайн. Гэхэ зуура багшада шаби боложо орохо, гэрэй хуури тахиха, угаал хэхэ, мал үүсэлхэ, шуһа ханаха, хадхаха, мал эмнэхэ, хүншүү хөрбоһо гаргаха, суглаа зарлаха, үгэлыгэ үгэхэ, гүйраншагта юумэ барюулха, гэрһээ хэрэглэ гаргаха, нүүхэ, сор шатааха мэтын үйлэнүүд хорюултай. Бэрицн хэрэгээр, наһа барагшые хүдөөлхэ тухай асуудалаар дасанда хандаха шухала. Энэ үдэр хүнэй үнэ абабал, эд бараан, эдгээн, ундан элбэгжэхэ.

Гарагай 6-да хуушанай 24 (Февралин 20)

Шарагшан нохой, 6 сагаан мэнгын, түмэртэ хуудалтай

Гарагай 7-до хуушанай 25 (Февралин 21). Хандамаанарай үдэр.

Шарагшан гахай, 5 шара мэнгын, огторгойдо хуудалтай үдэр. Бурхан, сахюуса тахиха, дасан (дуган) нэлыбэхэ, заһаха, дасан (дуган), мүргэл шүтээнэй бусад зүйлнүүдые арамнайлаха, ном үзэхэ, аршаанаар бээ арюудхаха, засаг түрээдэ ошожо, хэрэгээ аилдаха, ном оршуулха, ехэ хүнше бараалхаха, гүрэм уншуулха, заһал хүүлэхэ, буян хэхэ, бисалгал үйлэдэхэ, наһа утадхалгын ном уншуулха, амгалан байдалай түлөө үргэл үргэхэ, шажанай һайндэр хэхэ, хубсаһа эсхэхэ, замда гараха, сангарил хэхэ, маани сахиха, андалдаа хэхэ, тараг бэрхэхэ, айраг халааха мэтын үйлэнүүдтэ һайн. Зүгөөр хадаг тахиха, бэри буулгаха, зураг зураха, бөөгэй хэрэг үйлэдэхэ, газар малтаха, нохой тэжээхэ, нохой хүндэ үгэхэ, үбишэ аргалха, шорой шулуу хүдэлгэхэ мэтые сээрлэхээр. Энэ үдэр хүнэй үнэ абабал, шодгэнэй хараа муудаха.

Гарагай 1-дэ хуушанай 26 (Февралин 22)

Сагаан хулгана, 4 ногоон мэнгын, уһанда хуудалтай үдэр. Бурханда мүргэхэ, тэнгэри тахиха, сахюусанда үргэл үргэхэ, эм найруулха, үгэлыгэ үгэхэ, эм залаха, дасан (дуган), сэргэ бурхан бүтээхэ, арамнайлаха, наһа утадхалгын ном уншуулха, даллага абаха, юумэ худалдаха, худалдажа абаха, абаһанаа бусааха, тараг бэрхэхэ, айраг халааха, дайсаниие дараха мэтын үйлэнүүдтэ һайн. Харин улай гаргаха, үхибүү үргэжэ абаха, хүн дүрсээ алдаха, замда гараха, үхэр худалдаха, гэрэй хуури тахиха, малгай, хубсаһа эсхэхэ, үнэ угааха, бэлбэһэнэй гэртэ орохо, бага үхибүү гэрһээ ондоо тээшэнэ ябуулха, ехэ уһа гаталха, заһаа бариха, агнуури хэхэ, онгон газар номгодохо, дайсаниие дараха мэтын үйлэнүүд сээртэй. Энэ үдэр хүнэй үнэ абабал, зол ушарха.

СПОРНЫЕ ВЕРСИИ • РАЗДУМЬЯ • ПОЛЕМИКА

КОГДА НАУКУ ПОДМЕНЯЮТ МИСТИКОЙ

СОВРЕМЕННОЙ физической наукой и отчасти астрофизикой порой преподаются читателям всякого рода чудеса и фантастические представления, которые не в ладах не только с простой логикой, но и с математикой.

Физики нашей планеты стараются создать систематику по "элементарным" частицам, наподобие Менделеевской. Такие абстрактные математические понятия, как теория групп, трудно поддаются популярному изложению. Появились различные по количеству частиц группы, график которых имел вид перевернутого правильного треугольника.

А затем появились кварки со своими странными и фантастическими свойствами, выдуманными учеными, чтобы делать теорию более или менее правдоподобной. Например, что означает противоестественные дробные электрические заряды кварков? Почему таких зарядов не находят? Если не обнаруживаются дробные электрические заряды, то может быть, их просто нет и теория неверна? И логично было бы своевременно оставить ее как неверную и искать другую, более правдоподобную.

Неверность данной теоретической концепции легко доказать на следующем примере. Из протона исходят три разных силовых поля. И значит, в нем существует соответствующие этим полям заряды. Каждый заряд обладает своим круговым движением, и они расположены в протоне в разных его глубинах. Создатели кварковой модели протона почему-то упускают из поля своего зрения эти явно существующие заряды и поля.

И вот что еще могу сказать о кварках. Что бы ни говорили и ни писали о них оптимисты, кварки остаются гипотезой (и довольно сомнительной) до тех пор, пока их не обнаружат, экспериментально и теоретически не расположат в протоне во взаимодействии с явно существующими зарядами.

У меня есть статья, которая называется "Количественный расчет по определению внутренней структуры протона".

В ней приводится такая ситуация. В официальной науке имеется формула по определению магнитного момента частицы. По данной формуле, если подставить массу покоя электрона, то получим магнетон Бора. Здесь все нормально. Но если подставить массу покоя протона, то наблюдаемый магнитный момент в данном случае не получается. Расхождение с экспериментальным значением составляет 2,7928454 ядерных магнетона. Чтобы выше значенная формула в отношении протона правильно работала, надо массу протона уменьшить на 2,7928454, то есть на то же число, что пока является аномальный магнитный момент. Но это одна сторона дела. А вторая - это доказано, что электростатический размер протона тоже изменяется. Попросту говоря, размер самого протона увеличивается на ту же величину.

Но электрон легкая частица, поэтому, ускоряясь, он очень

быстро приближается к скорости света. Например, если электрон приобретает скорость $2,99792 \times 10^{10}$ см/сек, то его масса возрастает на 567,9 электронных масс. При скорости 2997924×10^{10} см/сек масса возрастает в 1581,1387 раза. При скорости электрона $2,9979245 \times 10^{10}$ см/сек - в 3162,277 раз. Может возрастать даже до 100000 раз. Следовательно, размер электрона тоже может уменьшаться до 100000 раз. Таков закон. Разве не ясно, что таинственная точка - электрон растворяется бесследно!

Что следует из всего сказанного? А то, что однокое рассмотрение всегда приводит к парадоксам и мистике. Разве не так?

Дамби ПУРБУЕВ.

г. Улан-Удэ.

О ПРИЖИЗНЕННОМ ПРИЗРАКЕ

В жизни наблюдаются случаи телепатической связи. Типичным примером подобного феномена может быть известный случай с Гёте. Из его записей мы знаем, что гуляя однажды со своим другом, он встретил своего старого приятеля, некоего Фридриха, одетого в халат, и ночной кофяк и шлепанцы. Друг, с которым шел Гёте, явного никого не видел, и Гёте решил, что это его галлюцинация и что едва ли стоит заговаривать с Фридрихом.

Вернувшись к себе домой, Гёте нашел Фридриха спящим у себя в кресле именно в том одеянии, в котором он видел его на улице. Оказывается, Фридрих по дороге к Гёте основательно вымок под дождем, отдал слуге Гёте одежду для просушки, а сам получил от него старые вещи хозяина. Он заснул в кресле у огня и увидел во сне, что встретил Гёте. Круг замкнулся.

Из журнала "Человек и природа"

Буряад Республикын габьяата артист Иван Цыбикжаповай 50 наһанай ойдо

лонин үйлэ хэрэг болоһон юм. Тэрэ саһаа олон рольнуудые, тодорхойлол, Д.Дылгыровэй "Хари хүнэй гашуудалда" үбгэрһэн

гэжэ Иван Очирович хөөрөө һэн. Анатолий Кимэй "Хүхы шубуунай гуниглада" залуу, мүн үбгэрһэн Бонгирай роль,

ӨӨРЫНЬ СОЛО ГАБЬЯАЕ ӨӨДЭНЬ ҮРГЭН МАГТАЯ!

Түрэл дайда, түрэнэн нютаг хэды найхан бэ! Хэжэнгынгээ аймагай Заһаһатада нёдондо зун үнгэргэгдэһэн бэрхэ адуушан Ц.З.Шобогоровой дурасхаалай һайндэр дээрэ нютагаа ерэнэн бурдрамын театрай бэлигтэй артист Иван Цыбикжаповай "Баатарай соло", "Мориной соло" морин хуурай, чаанзын аялга доро хүрөөтэй гоёор дуулахыень шагнахадаа, Заһаһата тоонто нютагайнгаа, зонойнгоо үргэмжөөр, эхэ, эсэгынгээ буянгаар баһаһаа драматическа артист болохо хуби заяатай байгаа гэжэ эгигээ бэлэйб.

Тиигээдшые бүри хургуулин байхадаа, Васёк

мүн тиихэдэ Чингиз Айтматовай "Плахада" өөрын онсо ухаан бодолтой, сэсэн Эрназарай роль гүйсэдхэһэн Иван Цыбикжапов Москвагай шүүмжэлэгшэдэй үндэр сэгнэлтэдэ хүртөө бэлэй.

Нэгтэ ядаһан, тулиһан зоной байдал, илангаяа Бонгирай хуби заяантай танисаһан багшанарай, республиканска конференцидэ хабаадагшад уярһандаа нёлобоһо гоожуулаа, нюдээ аршан хуугаа бэлэй.

Харагшадыйнгаа уян зүрхые, сэдхэлэйнь хүбшэргэе оюун бэлигээрээ, уран үгөөрөө хайлуулжа шадаха арга шадабаритай Иван Цыбикжапов гүнзэгы удхатай образнуудые шадамар бэрхээр харуулжа, 1991 ондо республикын габьяата артист гэһэн нэрэ зэргэдэ хүртөө һэн.

- Б.Эрдынеевэй "Золгүй зондо", Ф.Буляковай "Хүгшэд хадамда гарана", Д.Р. Батожабайн "Төөригдэһэн хуби заяан" гэһэн зүжэгүүдтэ габьяата артист эдэбхитэйгээр хабаадаа. Н.Гоголиин "Ревизорто" (Хлопов), Ц.Шагжинай "Будамшууда" (Найдан), Н.Дугаржабойной "Харалтуур хаанда" (Бумал хаан) тэрэ бэрхээр наадаһан байна.

Бүхы орон соогоо гастрольдо ябах зуураа уран шүлгөө, дуу хатаргаа арад зондоо дэлгээ. Гэсэрэй, Сурхарбаанай, Сагаалганай һайндэрнүүдтэ Баатарай, Мэргэнэй, Мориной соло ехэ удхатайгаар татадаг, Гэсэрэй магтаал, үлгэр аргагүй найханаар түүрээдэг Иван Цыбикжапов олондо танил болонхой.

Гэр бүлэдөө жаргалтай Иван Очирович 3 бэрхэ хүбүүдтэй: алтан медалар 33-дахы хургуули дүүргэһэн Байрын БГУ-гай юридическэ таһагай оюутан, Саяанин 10-дахы, Раднань 5-дахы класста хурадаг.

"Олон харагшадтай боложо, байһамнай һайн, тэдэнэйнгээ урма зориг бадаруула зүжэг наада харуулха хүсэлтэйбди. Артистын, режиссёрой хүнгэн бэшэ ажалые үндэр дээрэ сэгнэхэ бээт гэжэ найданаб. Буланда амжалта хүсэн үрэнэб" гэһэн Иван Очировичай хүсэл оролдолгыё уншагшадтаа хүргэн, түрэл арадайнгаа ёһо заншал үргэжэ, сольёнь дуудажэ, бэлигээ хубаадажа байһан габьяата артистда үшөө олон, гүн сэдхэлёмнай хүдэлгэхэ рольнуудые, һайн һайхание алтан ойгоорнь (февралиин 20-до бенефисын болохо) амаршалан дамжуулаа, магтан суурхуулаа!

Б.ОРБОДОВА.

ЗУРАГУУД ДЭЭРЭ:
"Будамшууда" хэһэгтэ;
Н.Гоголиин "Ревизорто" Хлопов.
Гэр бүлын альбомһоо.

Трубачёвой роль оролдосотойгоор наадаһан Ваня хүбүүн сугдууладаг, хатардаг нүхэдтээ хамта Ульдэргэдэ, Чисаанада, Булагта бэлиг шадабарияа харуулдаг бэлэй. Технологическа, мүн хүдөө ажахын институташыё һүбэлгэн ухаатай Иван һураад туршаа, ЛВРЗ-гэй түмэр шудхалгын халуун цехтэшыё хүдэлөөд үзөө, зүгөөр зүрхэ сэдхэлёмнь гансал театр дууһан эзэлһэн байжа, 1971-1975 онуудта Алас-Дурнын институтта һуража дүүргээ. Үшөө 4-дэхи курсда һураха үедөө Д.Р.Батожабайн "Залинта аадар" гэһэн дуу, хүгжэмтэ зүжэгтэ Дамдинай гол рольдо ауу дуулахадаа бэрхэ Иван Цыбикжапов наадажа, зундаа гастрольдо ябаһан юм.

"Дипломоо хамгаалһан зүжэгүүдтэ, нэрлэбэл, Мольерэй "Скапенэй ашанууд" (шанга хүсэлтэй залуу Леандрын роль), "20 жэлэй һүүлдэ" (Моисейн) гэһэн найруулгануудта хабаадаа һэм. һүүлдэнь театртаа эрээ, түрүүшын үдэрнүүдтэ наадаха ролин үгы байхада, ханаа амар болоод, "Прогресс" кинотеатр кинодо ошоод ябатаргаа, театрай директор Цырен Аюржанаевич Балбаровтай мүргэлдэшэбэб, тиимсээрни "энэ ши юу хэжэ ябанаш, үтэр театраа ошо" гэжэ хэһэгхилбэлаа. "Рольгүйб" гэжэ һөөргэдөөд туршааб. Тиигээдлэ һөөргөө ошоод лэ Даши-Рабдан Батожабайн "Модон шородо" (режиссер Ф.Сахилов) Нуран Гомбын гол рольдо наадаха болоһоо бэлэйб. Иимэ

эсэгээ гэртээ абаха аргагүй эрдэмтэ Эрнест Галдановичай, тиихэдэ монгол драматург Ж.Лодойдамбын "Энгэр газарта" гол геройн, дуутай, шуутай Содномой роль (эндэ бэлигтэй актриса Н.Токуреноватай наадагша һэм), Р.Бадмаевай "Сагаан алтанда" урагшаа ханаатай, колхозой түрүүлэгшэтэй тэмсэдэг парторг Цыремпиловэй роль гүйсэдхөө һэм. Бэрхэ бэрхэ олон зонтой, нэрлэбэл, режиссёр, артист Буянто Аюшинтай, нютагаймин ялас гэмэ хурса бэлигтэй Виктор Самандуев, холын хараатай, аргагүй ехэ талаантай режиссёр Цыден Цымпилович Цыренжапов гэгшэдтэй суг хүдэлхэндөө, мүн мүнөө үеын суута артистнуудтай - баһал Заһаһата нютагайнгаа Цэрэмжэ Уладаеватай, Цыден-Дамба Пурбуевтай, Георгий Бутухановтай, Михаил Елоновтой, Нина Токуреноватай суг ажаллажа байһандаа баяртайб"

ЕШЭ-ЛОДОЙ РИМБУУШЫН МАГТААЛ

Үгэнь, хүгжэмьнь Юрий Ирдынеевэй

2. Бурхан тэнгэринэрээ тахитай, Буян бисалгал дээрээ заламай. Оум, мааниэ бадмай хоум! (3)	6. Бүргэд сүлдээ далан дуудамай, Бүртэ - Шоноёо магтан дууламай. Оум, мааниэ бадмай хоум! (3)
3. Үлзы хутагта Елоо - римбуушын Үнэн шаби Та, Гэнзин, - түрүүшын. Оум, мааниэ бадмай хоум! (3)	7. Үндэр түрэлтэ Ешэ - Лодоймнай Үйлдэл бүтээлтэ Гэнзин толгойломой. Оум, мааниэ бадмай хоум! (3)
4. Барга эсэгээ нэрлэн хүндэмэй, Баатар элшэһэнь хүртэн үндэмэй. Оум, мааниэ бадмай хоум! (3)	8. Бархан Ойхоноо сахин үргэмэй, Баран ноёдоо тахин мүргэмэй. Оум, мааниэ бадмай хоум! (3)
5. Үе сагаймнай шэмэг ороймнай - Үндэр түрэлтэ Ешэ - Лодоймнай. Оум, мааниэ бадмай хоум! (3)	9. Хүндэ дарлалгы илан хаямай, Хүшэр байдалы дабан гарамай. Оум, мааниэ бадмай хоум! (3)

ХААН УУЛАНУУД ТУХАЙ

"Буряад үнэн" сониндоо минии хандаһан ушар гэбэл, нимэ байна. Ямар бэ гэхэдэ, би хаан ууланууд тухай хэлэхэ гээ хүм.

Минии мэдэхэдэ, Монгол ба Буряад оронуудай газар дээрэ табан хаан уула бии юм. Хаан ууланууднай аргагүй ехэ шүтөөнтэй, мүргэлтэй, тахилгатай байха. Хаан уулануудые өөр өөрынь тахихадаа уншадаг урда эргын сагта бэшгэдэһэн тусгаар номуудтай.

Тиигээд хаан уулануудай хоёрын Монгол орондо, гурбанин манай Буряадай газар дээрэ оршодог.

1997 оной декабриин 25-най "Дүхэригтэ" (42-дохы дугаар) 3-дахы нюурта Улаан-Үдын 37-дохы дунда хургуулин багша Валерий Цыбиков "Нурта үлгы нотатни" гэжэ бэшгэ толлуулаа. Тэрэн ии түгэсхэл багаар "Дулаан хаандаа мүргэлтэй байдаг" гэжэ бэшгэһэй байба. Тээ доохонуур иигэжэ уншанабди:

"Үндэр Дулаанай хормойдо уужам тоонгом оршодог юм".

Тиигээд Валерий Цыбиковэй нотат Захаамнай аймагта юм байна гэжэ бэшгэ сооһоонь тодоруулбаб.

Захаамнай аймаг Монгол оронтой нэгэ хилэтэйнь мэдээд, Дулаан-Хаан уула хилэ дээрнэ оршодог байгаа байна гэжэ бодобоб. Тэрэнэй һүүлдэ Монголоор оло дахин ябаһан үндэр наһатай үбгэнтэй уулзаад һураба гэшэб: "Дулаан-Хаамнай Монгол Захаамнай аймаг хоёрой хилэ дээрэ байдаг юм гү?" Иигэжэ асуухадам: "Үгы. Дулаан-Хаан уулаһини Монголдоо, дотгошоо холс юм", - гэбэ. Тиимэ юумэ дуулахадаа, 37-дохы хургуули руу Валерий Цыбиковтэ бэшгэ элыгээжэ, ушарынь тодор мэдэхэ юм байна гэжэ шиидээд байтарни, 1998 оной январин 14-нэй "Буряад үнэн" 3-дахы нюурта: "Хада уулануудай домогтүүхэһэ" гэһэн статья минии анхарада ороод, Цырендуума Дондогойн гараар хэблээд бэлдэгдэһэн байба.

Энэ статьягай эхиндэ "Бүрин-Хаан" гэһэн гаршаг соо хаан ууланууд тухай бэшэхэ хүсэлэнтэй байгаад, ушарынь һайса мэдэхгүй байжа, алдуу гаргаа гэшэ гү гэжэ минии досоо һэжэг түрээбэ.

Минии мэдэхэдэ, нимэ табан хаан уула бии:

1. Бүрин-Хаан - Зедын аймагта, энэнь тон зүб.
2. Хүгтэй-Хаан - Хяагтын аймагта. Зүүн хормойдонь Алтай гэжэ нэршэһэн нотат, урда хормойгоорнь Сүхэ мүрэн (Чикой) урдажа, Монгол Ород хоёр гүрэнэй хилэ болодог Баруун хормойдонь урдандаа ан нугастайн буряадууд ажһауудаг байгаа, мүнөө Анагустай гэжэ нэртэй ород дээрээбэн оршодог. Зэргэлээд доохонуур Сагаан-Шулуутын буряадууд һуудаг.
3. Хүмэн-Хаан - Хяагтын аймагта. Урда хормойдонь Мөөрөөшымнай Дамба-Даржаа Заяагай байгуулан Бранбуллин дасамнай мандан тодордог. Энэ гурбан хаан ууланууд - Буряадта.
4. Үндэр-Хаан, минии мэдэхээр, Хүхэ Үндэр Хаан.
5. Дулаан Хаан. - Эдэ хоёр хаан ууланууд Монголдо. Энэ минии бэшгэтыё шалгажа тодоруулаад, хаан уулануудайнгаа түүхые тобойлгожо гаргаад, арад зондоо ойлуулбал, тон һайн байгаа гэжэ би бодоноб.

Хаан уулануудые тахихадаа, тусхай номтой гэдэгһээ һабагшалан абаад, шажанай талаар шүүмжэлээ бол, бүри тодо болохо аа гү гэжэ багсаалнаб.

Б. ГАЛДАНОВ.

Драматург Б. Ш. Эрдыеевэй 50 наһанай ойдо

Россин Уран зохёолшодой холбооной гэшүүн, арба гаран зүжэгүүдэй автор, Буряад Республикын Гүрэнэй шангай лауреат Баир Ширинимбуевич Эрдыеев эдэ үгэрнүүдтэ алтан ойгоо тэмдэглэхэн.

Тэрэ 1973 ондо Зүүн Сибириин соёлой институт дүүргээд, Эздыг аймагай соёлой таһагыг даагшаар, Буряад Республикын Соёлой министрствын дэргэдэхи республиканска научно-методическа түбэй директорэй орлогшоор хүдэлөө. Угаань 1978 онһоо 1985 он хүртэр сагай хугасаа соо республикын хүүхэлдэйн театрай директорээр ажаллаһан намтартай. Тэрэ 1987 ондо А.Б.Луначарскиин нэрэмжэтэ ГИТИС-эй дэргэдэхи драматургийн Дээдэ театральна курсануудыг дүүргээд, 1995 он болотор буряад драмын академическэ театрай уран зохёолой талыг даагша

байһан юм. Мүнөө үедэ Баир Эрдыеев республикын арадай уран найханай түбэй ахамга режиссёроор хүдэлнэ. Драматургийн бэшэһэн "Бэшэгдээгүй шүлэгүүд", "Бугын дуун", "Хазар хара хахал", "Эхин шулуун", "Галуунууд бусаба", "Аха дүүнэр", "Жэгтэй үдэр", "Дүрбэн дабхар хулгай", "Дамгин лама" гэхэ мэтэ зүжэгүүд Х.Намсараевай нэрэмжэтэ буряад драмын театрта найруулагдан табигдда. Тывагай театрта "Дамгин лама", Монгодо "Галуунууд бусаба" гэхэн зүжэгүүдын табигдан байна. Гастрольнуудай үедэ Эрхүүгэй, Шэтын областнуудта, Москва, Ленинград хотонуудта, Монгодо, Польшодо харуулагдда. Драматургийн "Галуунууд бусаба", "Аха дүүнэр" гэхэн зүжэгүүд "Современная драматургия" журналда хэблэгдэнхэй.

1998 оной январь нара. Хүшэгийн нээгдэхэдэ, ажалай кабинет харагдана. Гурбан ута столнууд, саанань стулнууд. Мүн хайн хажуугаар стулнууд жэрылгэн табяатай. Саада ханадань мультэтэһэн сонхо бүрүлтэй. Сонхын саана сыйнай орохонь, бордоһолхонь харагдана. Нэгэ хүнүүд тоншоод, тазааһаа орожо ерэнэ. Столой саана Дондок хууна.

Баяр: Сайн байна!

Дондок: Сайн! Байза... Тамнай хэн бэлэйт? Танаа танижа ядажа байналби... Хүниг танихадаа хүлэршэг хүнби, хүлсөөрэйт...

Баяр: Дондок, янаш?.. Шимни нэгэ бага халуунтай бэшэ бээш?

Дондок: Үү, Баяр!.. (Стул дээрэхэ гүйжэ бодоод, мэндэшэлдэнэ). Энэ хазар хара хахалшни хаана гээшэб? Суута хахалаа хюнажархёод, мэлиэр ябахадань, танибагүй ха юмбиб. Юундэ бекенбардаа абажа хаяжархиба гээшэбши, гайхалтай!

Баяр: Папагар хахалтай ябахань хашартай болошоо. Шэмээшэг үбгэн бэшэ, аад, илээтэй байна. Тиигээдшые һаяар табин наһаяа тэмдэглэхэ һанаатайб...

Дондок: Шимни шэмээшэгүүдэй байдаг нютагай бэлэй гүш? Тиигээдшые оһон, тогол гэжэ байжа жэлэдэгши... Тиихэдэ Мухар-Шэбэрэй алтайш?

Баяр: Тиймэ аабдаа. Мухар-Шэбэрэй, Хошуун-Үзүүрэй...

Дондок: Табитай болобоб гэнэш... Тиихэдэ ши дүшэн найман оной хүн гүш? Намһаа оройдоол нэгэ аха ха юмши.

Баяр: Үгы. Дүшэн долоон оной декабриин нэгэнэй... Тээд тиихэдэ юбилейгэ хээ һаа гээд, аргагүйдөөб. Хүнүүдыг суглуулжархёо хадаа сайлуулаха надо. Харин тэрэнэй түлөө мүнгэ зөөри, эдихэ ууха юмэн хэрэгтэй болоно...

Дондок: Тээд хээээ юбилейгэ хээ гэжэ бодожо байнаш?

Баяр: Февралийн арбан гурбанда. Буряад драмын театрга, дүрбэн сагта...

Дондок: Тээд намайгаа һайндэртгөө уриха хүн бээш. Бишни архи, тамхинһаа залхуурдаг болоһон хүн гээшэб... Архийн ая даахаяа болигдонхойл даа... Тиймэнээ хүдхэл худа гээшэб.

Баяр: Уриха хүн аабзабдаа...

Дондок: Тиигээ һашни газетэдэ шам тухай бэшээд, уншагшадтаяа танилсуулаал шамайгаа...

(Саарһа, гуурһа бэдэнэ).

Баяр: Юунһээ эхилхэбиди?

Дондок: Эгээл эхинһээн эхилыш. хургуули, институт гээд лэ...

Баяр: Буряад интернат хургуулида анхан ороо һэм. һүүдэ Суулгада дунда хургуули

Одоол ёһотой жаргал бээ!

Дондок: Нээрээшые, тиймэ байна. Талаантай хүн гээшэ аабзаб. Тээд түрэхэһөө хойшо хатардаг байгаагүй ха юмши даа. Багшанар хургаа бээ. хургуулингаа эгээл дуратай багшанарыг нэрлэши.

Баяр: Тэдэмни олон лэ даа. Түрүүшымни Буряадай хургуулин габыята багша -

Дондок: Сэрэгэй албанд ябахадань, боксын мурсыөөндэ хабаадаа бэлэй гүш?

Баяр: Советскэ Гавань, Ванино хотонуудай чемпион байһанби. Мүн Тихоокеанска флодой мурсыөөндэ 2-дохидо гарааб.

Дондок: Тээд ши хээээ саарһа эрээлжэ эхилхэн болонош?

Баяр: (Хүл дээрээ бодоод, кабинет соогуур ябуултана). Зохёол бэшэжэ эхилхэдэмни, намайе буряад хэлэнэймни багша Хандама Дугаровна Дамдинова хургаһан гэжэ һанадагби. Эгээл түрүүн хургуулингаа ханын газетэдэ шүлэгүүдыг бэшэжэ эхилээ һэм. Хамта дээрээ хэды зүжэг бэшэһэн болонош?

Баяр: (Хургаа даран тоолоно.) Нэгэ, хоёр, гурба... (Абгагүй болоно.) Хамта дээрээ арбаад болоно даа. Үшөө расказуудыг бэшэдэгби, эстрадна зохёолнуудыг... Оршуулга хэнэб...

Дондок: Зүжэгүүдшни хаана харуулагдана бэ, уншагшадтамнай хөөрөөд үгыш.

Баяр: Нэн түрүүн республикымнай бүхы районнуудта гээл даа. Тиигээд Агада, Усть-Ордада, Москвада, Ленинградта, Хальмагта, Тывада, Монгодо, Польшодо...

Дондок: Тиихэдэ шимни дэлхэй дээрэ мэдээжэ драматург ха юмши! Амаршалнаб!

Баяр: Тиигэжэ байжа бү тиигээл дээ, тиихэдэшни нэгэ тиимы-ы шэнги байна. Бүхы хөөрэхэ юмээ шамда хөөрөжэ дүүргээб. Дорохи бундэтэгнай ошожо, сай уухамнай гү? (Тэдэнэр гарана).

Хүшэгэ. ДЭЭРЭ: ЗУРАГ Д. Нацагдоржийн нэрэмжэтэ театрта Б. Эрдыеевэй "Галуунууд бусаба" гэхэн зүжэгэй премьерын һүүдэ.

Баяр: (бодолгото болон). Тиигээлдаа.

Дондок: Заа, юунһээ эхилхэмнайб. Бишни дунда шадалтай трактористын хүбүүн гээшэб, харин шимни ноёной хүбүүн бэлэй гүш?

Баяр: хургуулин директорыг ноён гэхэ болоо һаа, ноёнойл хүбүүн гээшэ бээб. Харин бэшэ гэхэ болоо һаа, бэшэ юм аабдаа.

Дондок: (бодоод ябуултана, тиигэжэ байтараа дуугаржа эхилнэ). Заа, ши яаралгүй хөөрөөрэй, би бэшэжэ абаһууб.

дүүргээб. Тиигээд соёлой институт дүүргээб, арадай уран найханай түбтэ, республикын театруудта хүдэлөөб.

Дондок: хургуулингаа жолнүүдэнтонһонин ушартухай хөөрөл даа. Тиймэ ушарнууд байгаал ёһотой.

Баяр: Байгаа бэддаа! Байнгүй яахаб! Бишни бүри эхин классуудта нуража байхадаа, 1959 ондо Москвада үнгэргэгдэһэн Буряадай литература болон искусствын 2-дохи декадада хабаадаха золтой байһан хүн гээшэб.

Чимит Раднаевна Ямпилова, интернадаим буряад хэлэнэй багша, Россин Федерацийн хургуулин габыята багша Хандама Дугаровна Дамдинова уран зурагайм багша Филипп Ефремович Гергесов, хүгжэмэймни багшанар Дамдин Ширапович Яхунаев, Олег Виссарионович Хигай, боксымни секцийн тренер Александр Бадмажапович Ринчинов, хатараймни багша Фёдор Сергеевич Иванов гээд лэ тооложо эхилээ һаа, олон даа.

Гурбан үгээ

Бэлигтэ ехэ поэт, хүүгэдэй зохёолшо Цырен-Базар Бадмаевай түрэнхөөр

70 жэлэй ойдо

ШҮЛЭГШЭ ТУХАЙ НҮХЭРЭЙ ҮГЭ

БҮРЯАДАЙ ЭЛИТЭ ЕХЭ ПОЭТ ЦЫРЕН-БАЗАР БАДМАЕВАЙ ТҮРЭНХӨӨР 70 ЖЭЛЭЙ ОЙДО ЗОРЮУЛЖА, УРАН ЗОХЁОЛ ШЭНЖЭЛЭГШЭ, ЭРДЭМТЭ ЦЭРЭН-АНЧИК ДУГАР-НИМАЕВАЙ АРХИВЛАА ЦЫРЕН-БАЗАР БАДМАЕВАН МЭНЭЭ БАЙХАДА, АЖЛА ТУХАЙДАНЬ 1969 ОНДО КЭШЭН СТАТЬЯ, ПОЭДЭЙ ШҮЛЭГҮҮДЫЕ ТОЛИАБОБДИ.

Минин сэдхээдэ манай үетэй үшоо студент ябаһан үе һанагдана. Доржи Банзаровай нэрэмжэтэ багшанарай институтта "Гуурһа туршалга" гэвэн ханын газетэ гарадаг бэлэй, тэндэ студент Цырен-Базар Бадмаевай шүлэгүүд оролсогшо һэн. Тингэжэ байһаар, "Буряад-Монголой үнэн" газетэдэ "Манай юотар", "Волейбол", "Түрүүшын саһан" гэжэ гурбан шүлэгын гаража, бидэ нүхэдэнь ехэ баярлаа бэлэбди. Энэмнай 1948 ондо болоһон ушар. (Энэ үгэ 1969 ондо бэшгэдэһэн. - Ред.). Тэрэ саһаа хойшо хорин нэгэн жэл үнгэршэбэ. Мүнөө Буряадай мэдээжэ уран зохёолшо Цырен-Базар Бадмаев шүлэгүүдэйнгээ дээжые хэблэн гаргаба.

хэрэглэдэг. Багшын институтай ород хэлэнэй факультедые бэрхэ хурагшадай зэргэдэ оролсожо дүүргэнхэй. Москвагай Горькийн нэрэмжэтэ Литература институт мүн баһа һайн дүүргэнхэй. Буряад хэлэнһээ ород дээрэ оршуулгануудые тордиһогүй бүтээнэ.

Цырен-Базар Бадмаевай хүюун энэ дэтэйгээр хөөрөөшэ зан тэрэни шүлэгүүдтэ, илангаяа үхибүүдтэ зориулһан зохёолнуудтань һонин үнгэ будаг, шэмэ амта орууддаг.

Поэдэй шүлэгүүд тухай хэлэхэдэ шимэ байна.

Цырен-Базар Бадмаев шүлэгшын сэдхээдэ хадуугдаһан һангин бодолнууд бии. Тэдэнь зохёолнуудань гол удха болон ородог. Эхэ орон, түрэншэ нотог, хүнэй эхэ, ажалша зон, коммунист парти - эдэтемээр нэгтүргэлжэбшэдэг. Түрүүшын шүлэгүүдэй нэгэн болохо "Горхон" гэжэ шүлэг һанаад үзэе. Түрэл нотог Сагаан-Шулуутайнгаа зонгай горхон дээрэ һубаг татажа байһан тухай хэлэхэдэ, бүхы совет арадай байгаалие гартаа хазарлажа байһантай холбожо бэшгэдэһэн романтическиа шүлэг бэлэй. Тинхэдэ бүри һая бэшгэдэһэн "Тоонто" гэжэ шүлэг соо мүн лэ түрэл нотогайнгаа байдалай һайжаран байһые зураглажа, бүхы Совет оройной һайжарһан байдалай гэршэ болгон үзүүлэ. Түрэншэ нотог, эхэ, бүхы Совет Эхэ орон - эдэни нягта холбоотой байһые эмгэ харууһан сюжеттэ реалист шүлэг үзэнбди.

Энхэ амгалан байдал хамгаалга, дайн сэрэг сараха хэрэг, арадуудай хани барисаан тухай поэт мүн лэ саг үргэлжэ сэдхэжэ ябадаг. Табяад оной эхиндэ бэшгэдэһэн "27-дохи полк" гэршэ американ империалистнуудые гэмнэһэн шүлэгшын "Комсомольская правда" газетэдэ хэблэгдэһыень гэршэ болгон дурдая. һүүлэй жэлнүүдтэ гараһан "Нара буяаладан" гэжэ поэмн энэ хабаатай байһыень һаная.

Үргэн ехэ бодолнуудые сэдхэжэ бэшгэдэһэн, поэдэй зохёолнууд гүнзгы удхатай,

олоной сэдхээдэ хүдэлгэмэ зохёол болодог ба оороо зохёолшоһые зондо тухатай ажал хэжэ ябаһанаа нодоороо эли үздэг. Энэ хэлэгдэһэнэй жэшээ болгон, дайн сэрэг буруушаһан нэгэ шүлэг тухайн бодото ушар хөөрө.

1959 он. Москва хотодо боложо байһан буряад литературы хоёрдохи декадын үе. Поэдүүдтэ үгэ үгтэнэ. Цырен-Базар Бадмаевай ээлжээн хүрэбэ. Поэт "Гурбан мөөртэй машинахан" ("Автоколяска") гэжэ шүлэгөө уншаба. Алыга ташаглан нэршэбэ. Үглөөдэртэнь газетын редакцияһаа шүлэгөө хэблүүхэеэ үгэхыень урьал ерэбэ. Уданшьегүй "Автоколяска" манай Коммунист партиин түб газетэ "Правдада" хэблэгдэһэн. Тэрэ декадын үеын уулзалгануудта поэт Цырен-Базар Бадмаевай тэрэ шүлэгөө уншахадань, нэрэмэ алыга ташаг, ехэ дулаанаар зон утгадаг бэлэй. Тинхэдэ бидэни байһан гостиницада ходо бэшгүүд Цырен-Базар Бадмаеван нэрэдэ ердэг һэн, тэдэни соонь һайн шүлэг бэшгэдэһэн ходоо баяр хүргэһэн байдаг һэн. Бидэ нүхэдэнь "Цырен-Базарнай декадада "Автоколяскараа" хурдан ябажа гараба даа", - гэлэжэ хүнид хоор, түрэл хото Улаан-Үдэеэ бусаа бэлэбди.

Тинхэдэ би шүлэгшэ уран үгын хэды ехэ хүсэтэй, зондо тухатай хэрэг бүтээхэ байһан шадалай гэршые үшоо дахин нодоороо хараа һэм.

Энэ богонихон үгын һүүлдэ поэдэй найман мур шүлэгыень дабахыем зүбшоогыт:

Энхэ арадайм аман үгэ
Эхын лэ хүн даа, дамжаггүй.
Харин хүбүүн ехэ болоод,
Хүхөө хүхэжэ ябадаггүй.
Тэжээн бодхон эхын хүн
Тэрэнэй шуһанда ябахань

Оодоо дабаа гаталхаяа
Оороо гарадаг сэрэн хүн.

Поэт Цырен-Базар Бадмаевай уран зохёолшо замдаа олон дабаа гаталхыень бүгэдэ уншагшадтай хамта хүлэжэ байһанаа мэдүүлэе!

Ц.А.ДУГАР-НИМАЕВ,
хэлэ, бэшгэгшэ эрдэмэй доктор,
1969 он.

ГУРБАН МӨӨРТЭЙ МАШИНАХАН

Гурбан мөөртэй, яла-сала,
Ганса нюдэтэй машинахан
Урдаһаамни гаража ерэбэ,
Үйлсын дундуур шииганан.

Хүлгүй хүн жолоодон һууна,
Хүбүүхэниинь согсойн
зэргэлээ.

Хүлнүүд дээрэхэнээ
үндэгшэн,
Хүхинэ абадаа эрхэлээд.

Машинахан аманшаг,
хашан даа,
Мандагар "зимууд",
"победэнүүд"

Харгы гаргажа үгэхэдэнэ,
Хажууханаарыньше
гүйлдэнэд.

Зариман юундэб даа
тогтожо,
Зохидшоон хараад
һаланагүй.

Үгыдаа, энэниие харахадаа,
Угтаашы сэдхэлни
баярланагүй.

Хэрэгтэишьше хэрэгтэй
машина.
Хэдышье соходол заахан
һаа,

Тэн тэрэн лэ ябахал даа.
Тингэбэшье инмэнүүд
машинын

Хэрэггүй байдаг гэшэ һаань,
Хүнүүдтэ хураггүй дээрэ һэн
даа.

Энэ хүн ингэжэ ябанхаар,
Энхэрдэг тэршээхэн хүбүүтээ
Үргэжэ хүзүүндээ

унуулахадаа,
Үйлсөөр алхалха һэн
хүхюүгээр.

Манайхинай хэды олон зон
Муухай дайнай дүүрэхэдээр
Европын шоройдо булагдан,
Ерээгүйб даа гэртэхиндээ!

Тэрэ гэхээр урилдан,
Түргэхэн жэлнүүд үнгэрбэ.
Тээд лэ нөөхи хорото дайн
Түглын зосоон һанагдаба.

Гурбан мөөртэй, яла-сала,
Ганса нюдэтэй машинахан
Урдаһаамни гаража ерэбэ,
Үйлсын дундуур шииганан.

Хүлгүй хүн жолоодон һууна,
Хүбүүхэниинь согсойн
зэргэлээ,

Хүлнүүд дээрэхэнээ
үндэгшэн,
Хүхинэ абадаа эрхэлээд.

Табигтыл даа энэ машиные
Таанад, хотонууд, гүрэнүүд!
Холын парламентнуудта,
Ассамблейдэ
Хүрэгжэ ерэг лэ һэтэ шууд!

Хүрэгжэ ерэхэдээ хэлэхэ:
- Харагшымни хүбүүхэм бү
хараг! -

Энэ дэлхэйдэ хэтэ мүнхэ
Эб найрамдал мандаг!

Х. РЫГЗЫНОВА-ДУГАР-НИМАЕВА хэблээдэ бэлдэбэ.

Цырен-Базар БАДМАЕВ

САНЖИДМАА

(Дуун)

Хамаг басагад үрдилдөөд,
Хадамда гаранал
бултандаа.
Намда хэниинь үлэбэб тээд?
Натагар шарахан

Санжидмаа.
Холшор баһаһаа наншалдан,
Хамта үдөөлди
Санжидмаатай.
Залуухан инагаа аргадан,
Заагса руу хүтэлхэм

яаралтай.
Нажар наранай дулаанһаа
Набша сэгсгүүд бадараал
даа.
Натагарш шараханш байгаа
һаа,

Намдаал хүрөө юм даа
Санжидмаам.

Хамаг басагад үрдилдөөд,
Хадамда гаранал
бултандаа.
Намда хэниинь үлэбэб тээд?
Натагар шарахан

Санжидмаа.

УНТАЖА ХЭБТЭНЭН

ЭХЭ

Үлгытэй хүүгээ
орондоо дүгэ
табихадаа,
Унтажа хэбтэнэ
аминай амин - Эхэ.

Үхэр буугайшье
абяанһаа һэрихынь
мэдэнгүйб даа:
Үдэрын эсээ,
тэрэнэй үргэһэн бүхэ.

Зүгөөр нарайнгаа
халтаханшье абяалбал,
алдангүй
Зүрхөөрөө мэдэжэ,
һэрихэ!

Үлгы хахинаха.
Дэлхэй дайда
шалһаа мундэлөөл,
марганагүйб.
Дууданаб сольешни, аминай
амин Эхэ!

СЭЛЭНГЫН НУГАДА

Жороохон моритой,
Зоригтойхон басаган
Сэлэнгын саахануур
Сэнгэжэ ябаба.

Яагаа һайхан басаган бэ!
Яаран тэрэни хүсэхэм даа.
Ги-иг, ги-иг, гииг, гииг, гииг,
Яаран тэрэни хүсэхэм даа.
"Арбижал" колхозой
Алдартайхан Дулмаб даа.

Танилсахаа һанаа һаа,
Түргэн намай хүсш даа.
Талын фермын хүбүүхэн,
Танилсан болзороо хэлсээл
даа.

Ги-иг, ги-иг, гииг, гииг, гииг,
Танилсан болзороо хэлсээл
даа.

Тарзагархан зээрдэмни
Табжагархай орыш даа,
Аалидангүй харайгыш,
Абарыш даа намайгаа.
Нарымни булян гарахань
лэ,

Наадалан намайе зобоохонь
лэ,
Ги-иг, ги-иг, гииг, гииг, гииг,
Наадалан намайе зобоохонь
лэ.

Харгымни тоондоо
Харагданагүй хэбэртэйш.
Мэлхэйдэ яяраар
Мүлхидэгхэн моритойш.

Аали, оодзгүйл моринши,
Эзэе һажаһан байгаалтай!
Ги-иг, ги-иг, гииг, гииг, гииг,
Эзэе һажаһан байгаалтай!
Тарзагархан зээрдэмни
Тангаршаагад зогшоо.

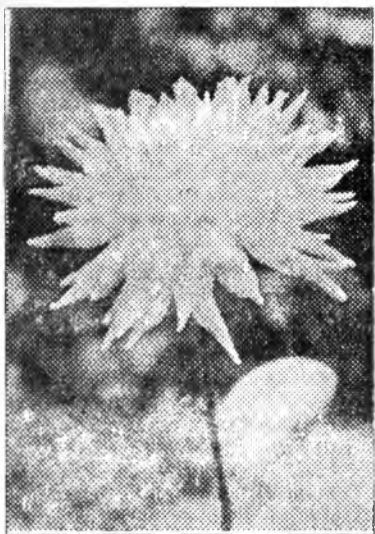
Шабхадан гэхэдэм,
Шарбан тэндээ хэбтешоо.
Ги-иг, ги-иг, гииг, гииг, гииг,
Шарбан тэндээ хэбтешоо.

Һайхан дүүхэйн гүйгөөшын
һүүлын хараад үлэшөөб
даа.

Залуу наһан - залитай үел:

ИНАГУУДАЙ НУЛИМСА НАА УЛААН СЭСЭГҮҮД УРГАХАЛ...

Февральн 14-дэ гэгээн Валентинэй үдэр (англи хэлэтэй угсаатаг "Валентин Дэй" гээд нэрлэгшэ) тэмдэглэгдэдэг заншалтай. Энэ ёһо заншал холын түүхэтэй юм. Урга сагай ёполоор энэл үдэр залуу хүбүүд, басагад халуун дуран тухайгаа нюусагүйгөөр бэе бээдээ дуулгаха аргатай байгаа.

Ямар аргаар гэдэлгү, улаан зүрхэнэй зурагтай тусхай карточка эльгээбэлнь, тэрэ гары хуу ойлгосотой болодог. Юундэ имагтал улаан үнгэтэй открьткануудыг, сээсэгүүдыг энэ үдэр бэлэглэдэг бэ?

Улаан үнгэ хадаа бүри урайхани уринда баяр жар-

галай хүлдэ тэмдэг байһан гээд һануулая. Жэйсээхэдэ, африкан зарим отог обогүүд баяраа мэдүү хын тула мүнөө хүртэрөө нюураа, бээ улаан шэрэ будагаар шэмэглэн зурадаг заншалтай. Эртэ урдын Римэй түүхэсэн Плини гэрцэмэ: "Улаан үнгэ наггин гэжэ тоологдог, баярай хүлдэ тэмдэг байһан юм. Араг зоной ехэ найр наагануудай үсдэ Юпитер

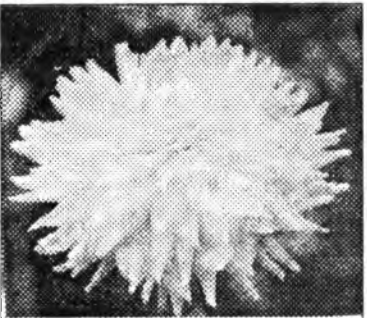
бурханай дүрсэнүүдыг улаан бүдөөр шэмэглэгшэ һэн.

Харин Гомерэй "Иллиада" соо дүрбэн гол шухала үнгэ зүһнй тоого улаан үнгэ нэрлэгдэнхэй. Эртэ урдын перс домогой ёһоор, инаг хоёрой нюдэнэй нулимсаһаа улаан дэльбэтэ сээсэгүүд ургажа, халуун мэдэрэлэй хэтэ мүнхэ хүлдэ болоһон юм. Сээсэгүүдэй хэлэн дээрэ улаан тюльпанууд "Би шамдаа дуратайб" гэнэндалда

уqxатай, тиимэһээ гэгээн Валентинэй үдэртэ имагтал эдэ сээсэгүүдыг бэлэглэдэг заншалтай.

Харин "инагни" гэжэ нэрлэхээр хүнэй хажуудатнай үгы һаа, яалтайб! Голхоржо, үйдэжа байһанай хэрэггүйл даа. Гуниглаад абахада, муу бэшэ. Юундэб гэхэдэ, ургажа, сээсэг шэнги задаржа байгаа эдир залуу хүнэй ухаан зүрхэндэ хүхюун баярай хажуугаар гуниг баһал хэрэгтэй, сэдхэлэй тэжээл болодог юм.

Энэ дэлхэй дээрэ баяр гуниг хоёр дахалдаг ябадаг табисууртай. Инаг дуран гэшэ ходоого гансал баяр асаргад бэшэ, хэды олон гаһуун нулимса дуһанан бэ, тоолошогүй, хэмжээлшэгүй.

Хэды тиибэшэ, инаг дуранай нулимса бүхэнһөө улаан дэльбэтэ сээсэг ургадаг гэнэн һайхан домог дурдан-дурдан ябаа...

Т.САМБЯЛОВА.

"ЯМАР ҮЕЫН ҮНИГ ДУРАЙ ЭРШЭТЭЙ НАЙХАЙ БЭ?"

Инаг дуран хэээнийше сагта, ямарше гүрэндэ, хүйтнй дулаан орондо илгаагүй, хүнэй сэдхэлэ соо хэтын хэтэ сагһаа хойшо ходо бадаржа байгаа ха юм. Байгаалин жама ёһоор, хүмүүннй заяанай табисуураар инаг дуран болбоо зоной ажабайдалда ехэхэн лэ һуури эзэлнэ.

Дуран тухай дуулаа, домоглоонгүй ност гэжэ байхагүй. Жэйсээхэдэ, ородой суута поэт А.С.Пушкиннй "Любви все возрасты покорны" гэжэ бэшэһэн мүнүүд арадан дуида мэдээжэ болонхой. Залуудаа илдам, огсом, хүдэр ябаһан үгө жооо һаншаг сагаан болохойшыг һаа, үнгэрһэн сагаа дурсан, инаг дуран тухай бодомжолхо аргатай. Тинмэһээ драматург Дугар ДЫЛГЫРОВЭЙ "Хүхын дууга һүниһүүд" гэнэн расказан герой БАДМА үбгэнэй дуран тухай бодомжонуудыг хүндэтэ уншагдаһанга анхаралда дурадханабди.

Инаг дуран гэшыне хүн бүхэн сэдхэлэ соогуураа гаргажа, шуһан соогоо бурьюулжа үзоо ёһотой даа. Тинмэһээ инаг дуран юун гэшэб гэжэ эндэ хоороод, тэрэн тухай шэнэ үгэ хэлэхэ аргамгүй, саг сагтаа, сахилза хүхэдөө. Үе-үеын хүнүүд оорын сагай эрилетэд таарама инаг дуранай мэдэрэлтэй байһан гэжэ һанашаб.

Урда сагай залуу үетэнэй бэе бээдэ дуратай байһанаа яажа, ямар үгөөр мэдүүлдэг байһаниннь мүнөөнэй үетэнтэй сасуулаатый аал? Тингэжэшыг һанашагүйб. Харин оорын сагай үетэниг мүнөөдэрэй залуушуутай сасуулан хараха эрхтэйб. Юундэб гэхэдэ, тэрэ үедөө инаг дуранай хүсэ бэе дээрээ мэдэрһэн байнаб. Мүнөө үеын залуушуудай яажа дурладагыг шодөөрөө хаража, шэхээрээ дуулажа ябанаб. Тинмэһээ ямар үеын инаг дуранай охин эршэтэй байгааб гээд сасуулахда яанаб?

Мүнөө үедэ инаг дуран тухай дан олон үгэ хэлэгдэдэг, шүлэгүүд зохоогдодог, кино харуулагдадаг болоо, углуу тохойгоор тэбэрилдэжэ, автобус, трамвай соогуур таалагдаха, үрисэлдэжэ, үбэрдэгүүрээ һуулсаха, үндэхэ, үнхидалсаха гэшэ сээргүн болошоо хаш. Иихэдээ, инаг дуранай охиной билтаржа, дэлбэржэ байһыг гэршэлнэ гү, али шэргэжэ, балартажа байһыг харуулна гү?.. Хэн энэндэ харюу үгэхэб?

Урдань инаг дуран гэшыне хүн бүхэнэй сэдхэлэй нашин нуоса гэжэ ойлгогшо бэлэйбди. Зарим хүбүүдэй гү, али басагадай хэн нэгэндэ дурлашоод ябаһыг гансал яалзанһан шодөөринь, ягаа улаахан хасараннь тааха ушар бологшо бэлэн. Тингээдыне, буряад зон гэшэ хэр үгһаа үгэдөө тамтай, хэлһэн үгэ үхэнөө үлүү өхөөр һүүжэ, нурьжэ ябадаггүй байгаа.

"Шамда дуратайб" гэжэ гү, али инаг дуранай һайхан, харуул үбгэнүүдыг хэлэхэдэ, ахаһаа, бусад зонһоо эшэхэ, гайхаха. Тингэрээ тэбэрилдэжэ, тааладажаныг байгаагүй. Бээе барыжа ядажа байһанаа харуулахагүй гэжэ оролдодог һэн. Гэбэшыг халуунаар дурлажа шададаг, дураяа тамнадаг байһан гэшэ ха.

Бэе бээдэ дурлаһан хүбүүд басагад дуугайхан хүтэрэлдэн ябажа, хүхын дууга һүниһүүдыг үнгэрэгшэ бэлэй даа.

Тэд мүнөөнэй залуушуудыг муушалаха һанаад, үнгэрһэн сагаа дурлана бэшэб. Зарим залуушуудан архи, тамхи, аралжаа наймаа һанаад ябахыг харахадаа, сэдхэлэни үбэрдэг, һанаамни зободог. Мүнөө сагай басагадыне гэжэ басагад даа. Манай үеын басагад хара баһаа мориной хабһа һаншажа, маяхан хуатэй, монсогор харахан шарттай болоошыг һаа, сэдхэлээр сээр, һанаагаар сагаан, зорингоор зөөлэн бэлэй. Тэбэрихэдэшыг барюушатай, таалахаданыг шэмэтэй агша һэн.

Харин мүнөөнэй басагад шэмэ шүүһэ ехэтэй үбһэ ногоо эдижэ, шугам шэнги, жэбжэгэр сэхэ хуатэйнууд, хондогорхой уусатайнууд, булсагархан хүхэтэйнууд, эдээшэһэн уралтайнуудыне һаа, ухаагаар ахирхан, сэдхэлээр хоолохон, һанаалаар уйтайхан, зангаар задарюухан болонхой гэшэ аа гү гэжэ адаглаһнаб. Зай, тэдэ "ой млоод угтай, богонитой, улад зон һанитай, муутай" гэлсэгшэ. Бүхышыг басагад тинмэ болошоо гэнэгүйб. Бидыне залуудаа элдэбээр ябадаг, бүхнндаагаа гаргад үздэг байһан зон бээбди. Яахабини, нүхэгүйдобо, нүгэлгүй эр гэжэ үе сагта байгаагүй хэ юм.

"ЗҮҮДЭНДЭМ ХОДОЛ ҮЗЭГДӨӨД..."

Дуран... Гэнтэ, өөрөөшыг мэдэнгүй байһараа, дэлхэйн энэ, агууехэ хүсэндэ абтааш. Дурлаад байхадаа, үлэншыг ябаһанаа, дааражашыг, халуудажашыг байһанаа мэдэхэеэ болихош даа. Һүниин аалинда дуратай инэгшнй шамтаяал зосоошнй байха, зүүдэндэшнй ходоол үзэгдэхэ...

Тиигээд дурлаһан басагаһаа дүтэлжэ, тэрэл "Би шамдаа дуратайб" гэнэн гурбахан үгэ яажа хэлэхэбши?! Заримдаа энеэдэ гэйшыг ушарнууд үзэгдэдэг. Иимэ хоёр-гурбан ушар хоөрөжэ эхилэхэһэн урда тээ, хүндэтэ манай уншагһаад, инагтаа "Би шамдаа дуратайб" гэжэ түрүүшынхнэ яажа хэлһэн тухайгаа маанадтаа бэшээд эльгээгыг гэнэн дуралхал орууланабди. Мүн инаг дураяа яажа бэдэрһэнээ, хайшан гээд олоһоноо бэшэхыетнай гуйнабди. Нэгэ үгөөр хэлэхэдэ, инаг дуран тухай бэшээд, эльгээжэл байгты.

Хэлһэн үгэдөө хүрээжэ, дуратай байһанаа мэдүүлһэн тухай хоёр ушар хоөрөөд үгэнүү. Харин үндэ хэлэгдэһэн хүбүүе һажаажа, иимэ аргаар дуратай байһанаа мэдүүлэхэеэ бү шамдаарайт.

"НЭГЭ ЗААХА ХҮЛЭЭХЭМ"

Инагтайгаа нэгэ гэртэ, илангаяа хамтын байрада байбал, тон һайн гэшэ.

Нэгэтэ оюутан Бадма нэгэ курс доогуур һурадаг Долгорма басаганда ехээр дурлашаба ха. Үдэр бүри тэрэ басаганайдаа ошодог болобо. "Яагаад энэ хүүхэндэ дуратайгаа мэдүүлэхэ гэшэбши?" гэнэн бодолдо Бадма абтана. Нэгэтэ нүхэдөөрөө уулзажа, бага сага архидабди.

Нүхэдэныг элдэб янзын заабари үгэбэ ха. Бадмаманай архи ехээр уугаад, мэдээгээ алдабал даа. Ногтуу Бадмаманай Долгормагийнгаа таһалгада ошобо. Дуратай басаганиннь үгы байшоо. Долгорматай суг хамта байдаг Баярмаада: "Би хадаа шамтай байдаг басаганда тон ехээр дурлашооб. Тэрэннй ехэл һайхан, сээрхэн басаган гэшэ" - гэхэ мэтээр олон юумэ Бадма хэлэхэ. Һүүдээрнй: "Бишнй Долгормаагаа хүлээхэм" - гээд, дурлаһан Бадма шэрээнь дэрлээд, унташоо һэн. Бадмын унташахада, Баярмаа садатараа эльгээ хатаба. Нүгөөдэрнй Баярмагай энэ ушар хоөрөхэдэ, Долгорма Бадмын дуратайе одоошыг мэдэһэн юм.

Борис БАЛДАНОВ.

ГУНИГ

Үбэл... Газаа хүйтэн.
Ядбар үбгэн тоншоно сонхыем.
Уулзаагүй шамтай үлэхэндөө
Улаан зүрхэм гуниглана.
Улаахан уралнууд дээрэшни
Улаалзай һалбардаг бэлэйл,
Урихан нюдэд соошни
Ургыхан һалбардаг бэлэйл.
Эхин дурамни, эгээл хайратамни,
Энээхэн дууем шагныш.
Гансал шамдаа зорюулжа,

Гансаарханаа дууланаб.
Дуулана гүш даб намайе?
Хэшэгтэ ШАГДУРОВ,
Түнхэнэй аймагай Хужарай
дунда хургуулиин
11-дэхи классай һурагша.

ОДХОН ДУРАН

Түрүүшын сээсэгэй хомирхо үедэ
Түрэлгүйдэһэндэл зүрхэншнй уярха.
Хооһон сэдхэл сээжыеш нэрээхэ,
Хүхэ тэнгэридэ ошон хүлээхэ.

Түрүүшын зүрхэнэй сохисын номгорходо,
Түрүүшын дуран холодобо гэхэлши.
Халуун зүрхэнэйш үргэн агыда
Ханилха дуранай ошон үзэгдэхэ.
Һарьдагай сэбэр агаараар амилһанда
Һалбарха одхон ургы досоошни.
Дэлхэйдэ хэнһээшыг үлүүтээр жаргаха
Һүүлшын хуби заяан нэгдэхэ.
Амгалан БУДАЕВ.

ЗҮРХЭ СЭДЬХЭЛЭЙ МҮРНҮҮД,
ЗҮБШЭХЭ ӨНӨГӨЙ ЗҮЙЛНҮҮД

НАМНАА НАЙН ХҮН ЗҮРХЫЕШНИ ЭЗЭЛЭГ ЛЭ

УРИХАН ШАРАЙШНИ ПАНАГДАНАЛ ДАА

Сайн байна, сариухан миний Сайна! Аяар холооноо, Галуута-Нуурнаа шамдаа мэндэн бэлтгэж элгээгээ. Хоёр нөхдөл шамнаа бэлтгэж эрэнэгүй. Юун болооб? Би шамнаа ойлоглогоргүй гомдохоогоо гүб? Түрэн хариу элгээгээни, хүлээн байхаб. Шиний нуралсал, ажабайдал гэмгүй гэжэ панданаб.

Миний албан хуушаараа, Үдэр хүни ээлжэлэн үнгэрнэ. Үшөө 3 нара, 10 үдэр болоод, сэргээг албаннаа табигдахаб. Энэ суг хамга алба гаража байһан нүхэрни арминий нүүдээр хоюулаа хойто хизаар ошоо гэжэ дурадхана. Тээд би өөрөө найн мэдлэггүйб. Шинингээ түрэл шотагтаа байгаа нааш, заабол шотагтаа бусаха нэм. Тээд шиний үшөө аяар 3 жэл боложо, нуралсалла дүүргэхэи, тэрэ хомын Новосибирскдэ.

Хэзэшиг аба эжынгээ мэндэ наа, ходо хүлэежэ байдаг гэртэхиндээ бусаха нэн бэлэб. Мүноо түрэл шотагтаа гүбхингэни аха, эгшнэгтээ ошобол, байрлал аабдаа, харин тэдэмин өнхэдэн гэр бүдэгэй, өнхэдэн ажабайдалтай болоо ха юм.

Албанай нүүдэрхи ажабайдал тухашаа наанаа болоо нуунаб. Ерээдүй саг тухан шобигхэдэм, найхан урихан шарайшни ходоу намда наанадана. Хүтөөгэ хабараи нүүдээр үнгээгээсүүдгэн шонь нара эрхэл, тинхэдэ бидэ хоёр уулахабди. Тэрэ саг тухан наан, наан нуунаб. Би шамдаа дурагайб, Сайнамин!

БАНР.

Хулисын даа... Хулиел гуйха эрхгүйшье наа, ойлогжөө үзэхыиш гуйнаб.

Хүндэй наһан богони гэдэгшье наань, энээхэн богони бэлээр соо үлүү олон алдуг хэлтээ өөрөө мэдэрнэб. Алдуг бүхэшиемни ами амяарань хаража үзөөд яахамтайб.

Ная дурлаад, бэе бэе ойлогсоод, сэлмэг үдэрүүдэй нубарилдан ошоожо байхада, газар элх мүйшахууд дэгдэжэ ябах яедөө хахасаха саг хээгэ нэгтэ эрхэ гэжэ яажышье ухаандамин ородоггүй нэн. Хээгэтимэ бургуулахам гэжэ, энэ бүрхэ үдэрэй эхи табья гэшизэбиди? Зүгөөр мүнөө, сагай холооноо, хэнэйнай ээмэ ехэ бийгааб гэжэ элрүүлхэнэй хэрэггүй.

Хүндэй наһанда ори ганса дуран байдаг гэшиш. Үни гү, али бийгэ гү гэһэн бодолдо абтанхайб. Магад, хэн нэгэнэй анхан иигээжэ хэлэһэн үгыг дэмжэн хүндэлдаа, нажаалдана гэшиш гү гэжэ наһааар.

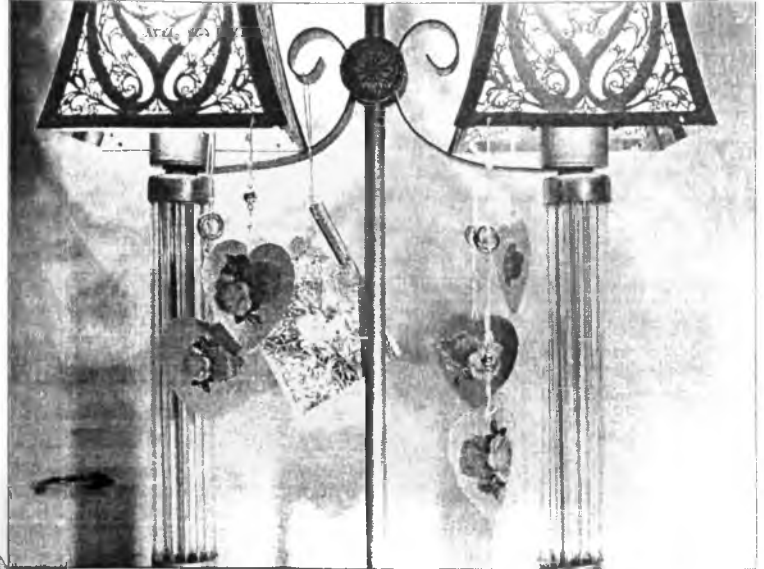
Үгынаа, дахиаа дурлааб гэшиш үгэндээрээ хэнэйгэдэ дүтөөр эрьжэ, юрэт даһан мэдэрл болоно гү?

Зүрхидөө дүтэ ондоо нүхэртэй болохыемни эдэ мүнүүд сооһоо ойлого өһөтөиш. "Өөрыгөө сагаар уула гэжэ эдэ үгүүдые холооно эхилжэ хэлэнэ, уураг тархыемни эрьюуш" гэжэ бу наһаарай

Шамда хамаа, хайхарамжагүй наа, эдэ үгүүдөө элшье элшье гү үлхэбайгаа бээб. Тээд шамда үлшье дахин хатуу гү хэлэжэ үзөжүй, дуратай намда абаһаар эдэ үгүүдые хэлэжэрхэнэмни бэрхэтэй. Гэбшье намай хайрлаад, тохёолдон тодорхой зөөлэрүүлэ гэжэ оролдоно, хайрлана гэжэ бу наһаарай.

"Инаг дуран хүлэй бии" гэжэ хэлэгдэгшье наань, дурлаад ябахандаа, юундэб даа, юумэ хүдүүжархихан ишги шөөжэ, шээжэ ябах ушарууд дайралдадаг. Үгэндээрээ өөрөө зүрхээ хүдүүлгээд ябаһан аад л...

Бидэ хоёр бэе бэеынэгэ зүрхэ хүдүүжархихан аад, бишнй түрүү "ээмээ" мэдэрхэндээ гү, али магад ондоошье ушарнаа боложо, ишнйгээ зүрхэ бусааха баатай болобо. Хэжэмоо намнаа гүү найн хүн зүрхыешни "хулуһай" гэжэ

хүснэб.

Үшөө дахин хулиэхыемни гуйнаб. Али бидэ хоёрой наһанай нэгэ харгыгаар ошохогүй байһан дээрнээ заяатай ха. Тнэгэриш табисуур мэдэхгүймтай энэ талаһаа мүү гэшиш. Зүгөөр шим табисуураа мэдэгшье наа, шамда дурлахал байгааб.

Зүрхыемни эдэн ороод, үни тогтонгүй, ходооро гүйлгэн гарахадаа, хурса тахыгсаа эрмээгэр эдэгшээгүй шархын мур үдөөгөөд гарашооб "Саг энээниие эмнэхэ" гэжэ найдуулаад, гэдэргээ харангүй ябахша гэшишье зүрхэмни дэмжэхээгүй байха...

Үшөө дахин хулисын даа...

Арбанхан хургинайш нэгэндэ
Алтанхан бэлхиг яларни.
Энэхэн гуулин түмэр
Эзлэгтэйиш нануули.

Урднайхидаа адли дүтэлөөд,
Уралыиш урлаариа таалаһайб.
Хөөрхэн зарһааш хүтэлөөд,
Хажуудахи түгы соо төөрһийб.

Утахан гээгшынши гүрэлөө соо
Үнээ бусайдан эсаргаһайб.
Гэбэрһэн гарайшнй үлхөө соо
Тнхээ алдатараа сэнгэйб...

АРСАЛАН.

А НА ДУШЕ СОВСЕМ НЕ ТО...

Здравствуйте, редакция "Буряад үнэн".

Пишет вам девушка из далекой глуши, в которую судьба ее закинула некоторое время назад.

Зовут меня Елена. По Зодиаку Телец, родилась я в год Курицы. Учусь в 11 классе, учусь достаточно хорошо, можно сказать, нормально. В школе провожу организационную работу, часто устраиваю различные праздники, дискотеки, конкурсы. Многие говорят, что я компанейская, клевая девчонка, умею быстро со всеми находить общий язык, но на самом деле на душе у меня совсем не то.

Может от того, что у меня в личной жизни не все устроено. Живем мы с мамой, раньше часто переезжали с одного места на другое. Жили в Заиграевском, Закаменском районах.

И еще у меня есть парень. Зовут его Бато. Он любит меня. Мы с ним раньше встречались, а теперь только переписываемся. Здесь, в этой деревне, неожиданно для себя

влюбилась в другого парня. И хотя он не обращает на меня внимания, мне он очень нравится.

С детства я пробую писать стихи. И вот отправляю одно из своих "творений", посвященное ему.

Это всего лишь ветер
стонет,
Молюсь о моей душе.

И все как будто в бездне
тонет,

И мысли развелись в
темноте.

Вокруг меня кромешный
беспредел,

Он хочет увести меня с
собой,

Словно рок судьбы ему
велел

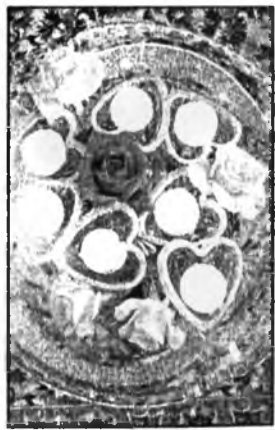
Разлучить навсегда с
тобой.

Пусть звезды отвернулись
от меня

И не желают мне помочь.
Я все равно найду тебя

Не помешают страх и
ночь.

ЛЕНА.
г. Закаменск.

Энэ жэл гэжэи Валентинэй үдэр амаралтын үдэртэ тудалдана. Тнмэгнээ гэр байрараа онсо удхатайгаар шээгэлэхэ сүлөө сагтай байхат. Тнхээд үдшлэн найндэрөө тэмдэглэхэдэ дтгүүдые ноосооходо, ямар гоёо даа!

Я встретил ее в день Святого Валентина. Да, это была любовь с первого взгляда! Но как сделать первый шаг? И тогда меня осенило - "Валентинка". Я протянул ей пакет с любимым шоколадом вместе с "валентинкой", и она взяла... И с тех пор мы не расстаемся.

СЕРДЦЕ В ПОДАРОК

День святого Валентина хорош еще и тем, что его нет в нашем официальном календаре. Не обязательно праздновать с ним всех своих товарищей, друзей и коллег из соседнего отдела. Он очень личный и добрый праздник. Он уживается в сердцах всех любителей: молодых и пожилых, даже школьных и провинциальных ребят. Разрешите поздравлять и говорить нежные слова тем, кого вы любите. Можно сказать "я люблю тебя" маме,

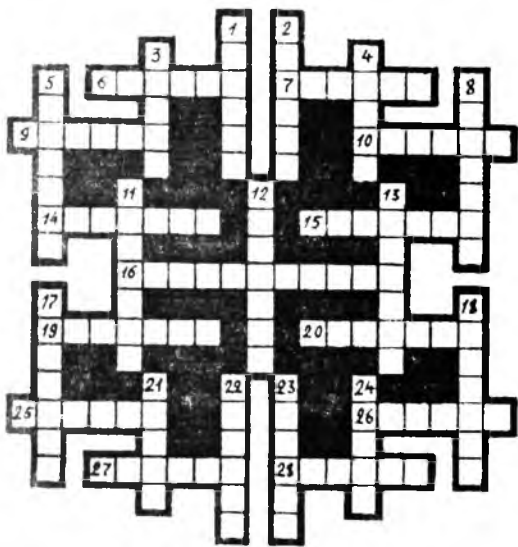
старым друзьям или лучшей подруге. В этот день не обязательно устраивать застолье. А для подарка достаточно какой-нибудь милой мелочи, которая непременно должна иметь "шаж". Для любителей сердец. Это может быть самодельная открытка, а в ней - несколько нежных слов, корючка конфет или ароматного чая в форме сердца, вкусный пирожек, а вотродем - любая вещь, преподнесенная вместе с "валентинкой".

Сагаалгаиние угтуулан

"Таагаа хаа - шүүхэт" гэхэн кроссвордын харюунуудай конкурсдо

ХУБСАА ХУНАР, ЗУУДХАЛ. 1.

Хажуу тээшүү: 6 - шимэн тэргээр оёгдонон, хүснэдоо хүрээр архан улагтай гутаал. 7 - тобино ... (шаарна үгэ). 9 - ... номин сооноо жэжэ эхиниень шэлээрэн, эдихэ хилэмэн сооноо томохоншени шэдээрэн" (х. үгэ). 10 - "Ехэ гэр соо бага гэр, бага гэр соо балшар хүбүүн" (таабарини нэгдэхн хуби). 11 - хонини архан. 15 - архан шархи. 16 - бүдэн үргэһэн. 19 - үлүүр (син). 20 - худ ороохо оуд. 25 - нүхэн үнэтэ шэл шүрэнүүд. 26 - газарта хэбтэһэн ... оложо боломоор хүни. 27 - юумэ эсхэхэ, хайшаахада гараһан үлдэл. 28 - сарбуудаа хээд ябадаг гоёолто.

Дээрһээ доошоо: 1 - ... табиха зайгүй (фразеологизм). 2 - эхэнрүүдэн шүрэнүү, али мүнэн гоёолто. 3 - үмдэнэй хүд халхалдаг гү, али хүдэй булсан болон хингар орон байдаг гуталаг хуби. 4 - юумэ шилүүлжэ, зүүгээр холбоһон газар. 5 - "Хусань үбһөө мургоо, үбһэнинь үхэрөө мургоо, үхэринь газараа мургоо" (таабарин хөөрдөхи хуби). 8 - гоёолтын сэгээн дэлбэ шэнги дүрсэтэй элемент. 11 - зузаан сэмбээр оёгдоһон гадар хубсаһан. 12 - хүснэ (син). 13 - зунай малгайн хараһа. 17 - гоёолтонуудые хэхэдэ хэргэлдэг зэмсэг. 18 - "Оорно ябадаг ..." (И.Чимитов). 21 - хубсаһанай сээжэ гала. 23 - халиндар нэмэргэ (син). 23 - гоёолто. 24 - үлдэһэн арха угаһын тула модоной үмхи галдахада, бни болодог бодос.

Б.ГОМБОЕВ зохёобо.

ТҮРЭЛ НАЙХАН ТҮНХЭНӨӨ НАНАН...

Евдокия Гатыповна Гончикова Түнхэнэй аймагай Мон гэжэ нютагта түрэн юм. "Басаган хүн харида" гэжэ Захааминда хадамда гаража, хэдэн олон жэлэй хугасаада Үлэгшэн нютаг дээрээ жаргалтай ажаруужа байнал даа. Тээд наһатай болохо бүрээ түрэн тоонто нютагнй аргагүй наһадага болонхой. Тэндээ хургуулида суг һураһан нүхэднй, тэрэ гарални олон юм. Эдир залуу наһани аман бэлэйш гэхээр, тэрэ үемнгоо дуулажа ябаһан дуунуудые сэдхэлнигээ уряалаар ханхинуулжал ябагшалби, - гэжэ Евдокия Гатыповна бичхэхэдэ, - минни Түнхэн нютаг зугаа, дуунуудаараа баян юм даа. Улаан-Үдэдэ оюутан болоод ябахадани, манай Түнхэнэй залуушууд ёхор хатараараа бусадые хойно хаяад нажа гарагша бэлэй. Минни сэдхэхэй байдалые ойлгожо, эдэ дуунуудемни газетта долилуулг".

Мүнөө буряд хэлэ бэлнэй багша Е.Г.Гончикова наһанингаа амаралтада гараад, аша, зээнэрээ үргэлсэжэ, нютаг зондоо хүндэтэй, дүршэл бэлнээ залуу багшанарга халан дамжуулан, туһаламжа хүргэжэ байһандань баярые хүргөөд, тэрэнэй эльгэһэн түрэл найхан Түнхэнэинь сохорой дуунуудые доро үгэнэбди.

Г. ЗАНАЕВА.

Түнхэнэй аялгануудһаа

Баруун хадын модон (лээ)
Буруугаа хушама намаатай (хаяа).
Баруугаар хууһан нүхэднай (айлшаднай)
Зүрхэ хушама зугаатай (хаяа).
Хойто хадын модон (лээ)
Хониёо хушама намаатай (хаяа).
Хойгуур хууһан айлшаднай (нүхэднай)
Зүрхэ хушама зугаатай (хаяа).
Урда хадын модон (лээ)
Унага хушама намаатай (хаяа).
Урдуур хууһан айлшаднай (нүхэднай)

Зүрхэ хушама зугаатай (хаяа).
Шэдэржэ ороһон бороомнай Шэрэнгини узуурта шэнгэнэ. Шэмэжэ ууһан духарямнай Сээжын оёрто шэнгэнэ. (Найр нааданай дуунуудһаа. Застольные.)
Байгал далайн баруун тээ Байдал манай тэндэ юмаа. Байха эрэн саарһан дээр Нэрэ соло тэндэ юмаа.
Галаа түлээд хуухада (аа)
Юунээр сэнтэй галаб даа.
Газар дээрээ ябахада (аа)

Юунээр сэнтэй нүхэдби.
Малгайн торго бэдэржэ
Магазин гурба тойроё.
Молодой нүхэрөө бэдэржэ
Наада гурба тойроё.
Малгайн шэнгэн үүлэнһээ
Манан гараха янзатай.
Молодой ябаһан ахайһаа
Зугаа гараха янзатай.
Үндэр хадын оройһоо
Үхэрөөр буухань бэрхэ юма.
Үелөөд ябаһан нүхэрһөөнь
Үдэрөөр халахань бэрхэ юма.
Мундарагаа оройһоо
Морёор буухань бэрхэ юма.
Мүнөө ябаһан нүхэрһөөнь
Минутаар халахань бэрхэ юма.
Хада дээгүүр харгылха
Хандагайн туруунай хурсынхи.
Харанхы хүни харгылха
Ахайн нюдэнэй хурсынхи.
Боорн дээгүүр харгылха
Хандагайн туруунай хурсынхи.
Бүрэнхы хүни харгылха.
Ахайн нюдэнэй хурсынхи.
Машинада хуухада (аа)
Мүнгэн ехэ хэрэгтэй.
Манайхинаар зугаалхада (аа)
Шадал ехэ хэрэгтэй.
Е.Г. ГОНЧИКОВАГАЙ
суглуулбарһаа.

ГАШУУН ГАЛДАНАЙ ҮДЭШЭ,
ҮГЛӨӨГҮҮР БЭШЭНЭН
ТЭМДЭГЛЭЛНҮҮД

Урид хэлэхэ хоёр үгэ. Би болбол баһаһаа уран зохёолон номуудые уншаха дуратай байһанон. Кольма Прутковой ороо бэлигые тон дээрэ сэгнэдэгби. Тини, Прутковые бажаан багад бэшжэ эхилһемни хүлсэмөөр ааб даа. Үдшэ, үглөөгүүр толгойдоо ороһон бодолуудаа дэбтэр соогоо тэмдэглэдэгби. Тэндэһемни нэгэ хэды тэмдэглэлүүдые һонирхыт даа, уншагшад.

Амарые танда хүсэгшэ - Гашуун ГАЛДАН.

Толи гэрэл соо оорыгоо шарайһалаад, шюурайһаа муухай шэнгээр харагдаа һаань, толиёо буга сохёорон.

Уран найхан бэшэ хоолойтой хүнүүд дуу дуулаад һаладаггүй.

Уһан шүдэнһөө галхатай шүдэншн дээрэ, уһан тэмдэгтэмни тэнгэһн дээрэ.

Холо саана тобиһон хадые хараад, ингэжэ бодомжоло: хада шамһаа холо гү, али ши хадаһаа холо гүни?

Үбһэн дээрэ хэбтэһэн нохой. Үндэгэн дээрэ хууһан таһаа. Алинишн эвэлдээ үлүү туһатайб?

Арбаад жэлэй саана хүнүүд ноён болохоёо оролдодог һэн, мүнөө хүн баян болохоёо оролдоно.

Танил таладаа бүһээ һулаар бүһээ: буузаар хүндэлжэ магад.

Түргэдһэнэй хэрэггүй.

Хоёр дээрэ хоёрые нэмэхэдэ - дүрбэ. Хоёрые хоёроор үсхэхэдэ - баһа дүрбэ.

Өрлэн машина жолоодожо, аршажа, угаажэ зобонһон хэрэг бини гү? Нүхэдэйнгөө машинада хуулсаад ябахада, һураггүй тохид бэшэ аал?

Хотын гудамжада дангина эхэнэрэй шинни түрүү уриханаар мнһэлээ һаань, харюудань энэ эбхилхээс бү шамда. Уридшалан, гэдэргээ хара: шинни арада ябажа ябаһан багшатар малаан хүбүүндэ мнһэлээһн байхадаа болохо биһуу.

Юумые шамарлаһанан хэрэггүй.

Долоон үнгиһн һолонгоор угаһан бүһэ хэжэ шадахагүйш. Тэрэ эшгэлэн, энэ наһандаа эдэлжэ шадахагүй юумэмнай олон.

Абиагүй хуухадаа, сэгэнээ харуулам гэжэ һанана гүни?

Нэгэн дээрэ нэгые нэмэхэдэ - хоёр. Нэгые нэгээр үсхэхэдэ - нэгэн. Юундэ нимэ гээшэб?

"А" дээрэ "Б" нэмэлгые алгебра гэнэбди. Дэмырмэ хүгжэм доро дэбхэрэдээ - дискотекэ гэнэбди.

Юбкэнүүд хэдыһые уга, хэдыһые богони боложо байг - хүлүүд ондоо болохо бэшэ.

Дээрмэһэдые дээдэ засагта һунгадаг арадые дэмырһэн арад гэжэ нэрлэхэб.

Урдань номоо хэблэхэдэ, уран зохёолшод гонорар мүнэ абатаг байгаа. Мүнөө гэдэмнай зохёолоо гаргахын түлөө өөһэдөө мүнэ түлэнэ. Саг һайн тэншэ ябажал байна!

Отгоргойн мүнэд тухай: даншые холо байна даа!

Дээдэ хургуулида орохом гэхэн эдир залуу наһатан номой хуудһаа нэхэжэ хуунагүй - гэртэһинэйнгээ хорёо соохи үхэр малые тоолоно. Хэды "лимон" болохо хаб даа?

Минсгэйнүүдэй шашхалдаае хүгжэм гэжэ һанана һаа, эндүүрхэгүйбди.

Би марафоной урилдаанда (12 модоной зайда) гансаараа гүйгөө һаа, дундахн арбаад модыень (хүн зонгун газарта) мотоциклаар гүйлгэжэрхихэ һэм.

Гашуун ГАЛДАНАЙ тэмдэглэлүүдые редакцияда Н.ДАМДИНОВ дамжуулаба.

ШВЕЦИНЭЭ - БЭЛЭГ

Швеци гүрэнһөө гуманитарна туһаламжын 75 мандагар мэшээгээр дүүрэн хубсаһан Гусиноозерск хотодо хүржэ эрээ. Самса, үмдэ, плаңц гэхэ мэтын янза бүрийн хубсаһые олон үхибүүдтэй, байдалаар тулюурнаг 250 айлануудта Улаан Хэрээһэнэй Гусиноозерскын бүлгэмэй хүдэлмэрлэгнэд тараажа үгэб. Хүн бүхэндэ нэгэ комплект плаңц, джинсэ, самса, кофто хүртөө.

С. АЮШЕЕВ.

"РОССИЯ - КИТАЙ": СНОВА ДРУЖБА НАВЕКИ?

Государственный военный инспектор-секретарь Совета Обороны РФ Андрей Кокосин, по приглашению Центрального военного Совета КНР, совершил официальный дружественный визит в Китайскую Народную Республику в ходе которого он встретился с первыми лицами наших ближайших восточных соседей, обсудил вопросы, касающиеся углубления сотрудничества между Россией и Китаем в различных областях, в том числе и в сфере обороны и безопасности, в соответствии с решениями, достигнутыми в ходе встреч на высшем уровне Председателя КНР Цзянь Цзяминя и Президента РФ Бориса Ельцина.

В ходе переговоров, проходивших в

дружественной атмосфере, состоялась откровенный обмен мнениями по вопросам строительства и реформирования силовых структур обеих стран.

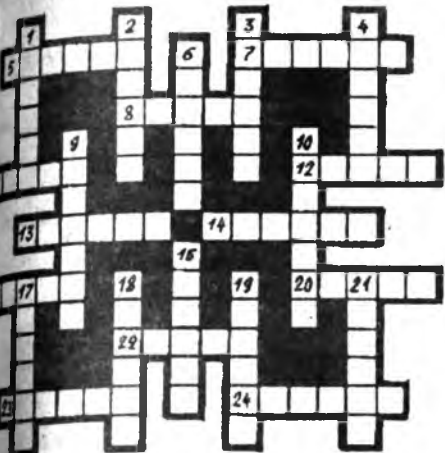
Андрей Кокосин посетил Цзинаньский военный округ, базу военно-морского флота КНР в Циндао, ознакомился с рядом образцов китайской военной техники.

В последнее время, конечно, отношения нашей страны с Китаем заметно потеплели и от отчуждения, перешли на дружескую ноту. И видимо, мы снова вскоре как в былые времена запоём песни о нерушимой дружбе России и Китая?

Тимур ЛАМБАЕВ.

ЗЭР ЗЭМСЭГҮҮД

Сагаалганиее угтуулан "Таагаа наа — шүүхэт" гэнэн кроссвордын харюунуудай конкурсдо

ХАЖУУ ТЭЭШЭЭ: 5 - ...хүхөөр шулуу сабшаха. 7 - ...хэмжүүр. (паарна үгэ). 8 - бугай нэгэ оньһон. 11 - орой руунь хубааһан бүрэмнөө. 12 - хяһа (син. - түнхэнэй үгэ). 13 - малай муу шуһа гаргаха зэмсэг. 14 - дугаа, шаргын үргэ гэхэ мэтые нугалжа хэхэ түхээрлгэ. 16 - элдэб юумэнүүдые няаха юумэн. бодос. 20 - хутага... (паарна үгэ). 22 - мориной тоног. 23 - үбһэ шэрэхэ хэрэгсэл. 24 - мори гахалха түхээрлгэ.

ДЭЭРЭНЭЭ ДООШОО: 1 - шоройн шүүр. 2 - "харгы дээрэ хамар амаа хөөдөһэн хара шүдхэр"(тааб.). 3 - нарихан нур ооһор, уялаа. 4 - түмэр шүрээбэй нэгэ хуби. 6 - анзаһанда байдаг газар урбуулдаг хабтагай түмэр. 9 - борной (син.). 10 - мориной туруунда няалдажа хүрэшэһэн саһа, мультэ унагааха алха. 15 - хомууд татажа уяха нур ооһор. 17 - томо суурга (эхиридэй үгэ). 18 - элдэб юумэнүүдые түмэрөөр дабтажа нэгэдхэлгэ. 19 - түлээ хахалдаг томо хүхэ. 21 - газар зөөлэрүүлдэг хүдөө ажахын зэбсэг.

АВТОМОБИЛИСТНҮҮДЭЙ АННАРАЛДА

"САМАРА": МЕНЯЕМ КЛАПАНЫ

На собранном двигателе их все меняют, когда они от встречи с поршнями за обрыва зубчатого ремня. Из-за раковин на тарелках, которые нельзя убрать шпиркой. И совсем редко, на сильно изношены стержни клапанов или на тарелках есть порешшие участки.

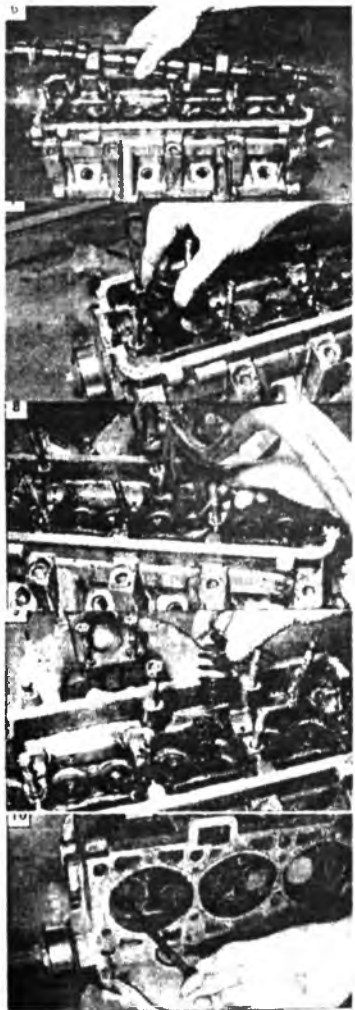
подробно представлена в ЗР, 1997, № 12. Поэтому здесь расскажем о второй части - непосредственно разборке головки.

Итак, ключом "на 13" отворачиваем шесть гаек, крепящих задний корпус подшипников распревала, и четыре гайки переднего корпуса (фото 1). Ключом "на 10" отворачиваем три гайки крепления распределителя к корпусу вспомогательных агрегатов (фото 2) и снимаем распределитель. Шестигранником "на 5" отворачиваем болт крепления корпуса агрегатов к головке (фото 3) и снимаем его. Покачивая, снимаем со шпильки задний корпус подшипников распревала (фото 4), за ним - передний корпус (фото 5). Вынимаем из головки распревала (фото 6). Аккуратно вынимаем толкатели с регулировочными шайбами (фото 7) и помечаем их или раскладываем по номерам, чтобы не перепутать при сборке. С помощью приспособления сжимаем клапанные пружины и пинцетом вынимаем сухари (фото 8). Вынимаем пружины их тарелки (фото 9). Достаем клапаны из направляющих (фото 10). Устанавливаем новые клапаны и собираем головку в последовательности, обратной разборке. К этому несколько замечаний. Фаски новых клапанов надо притереть к своим седлам. Подробно об этом см. ЗР, 1996, № 8, стр. 114. Маслосъемные колпачки стоит заменить на новые, а сальники распревала внимательно осмотреть. Если они изношены, лучше их поменять.

Распределительный вал после монтажа головки цилиндров на двигатель и, разумеется, тогда же регулировать зазоры в приводе клапанов - так удобнее, к тому же меньше вероятность ошибок. Заметим: зазор для выпускных клапанов 0,35+- 0,05 мм,

впускных - 0,25 +- 0,05 мм. Зазор регулируют, подбирая шайбы (они различной толщины - от 3 до 4,5 мм с шагом 0,05 мм).

И еще: будьте внимательны при покупке новых клапанов. На рынках и в магазинах попадается немало изделий низкого качества. Такие, к примеру, купили и мы - увы, в

известной фирме "Механика" (ЗР, 1997, № 4 и 5) - и без сравнения со снятыми установили в свой двигатель. Велико было удивление, когда не смогли подобрать для них регулировочные шайбы - некоторые клапаны оказались либо слишком короткими, либо длинными. Пришлось заменить их на другие, соответствующие чертежам ВАЗа.

Работу выполняют на специальном подъемнике или яме. Из специнструмента понадобятся приспособления для высухаривания клапанов и регулировки зазоров, а также шестигранник "на 5", чтобы открутить корпус вспомогательных агрегатов (фото 2) и распределитель (фото 1). Первая часть - демонтаж головки -

КУПОН БЕСПЛАТНОГО ОБЪЯВЛЕНИЯ

"Буряад үнэн" - "Дүхэриг"

Наш адрес: 670000 г. Улан-Удэ, ул. Каландаришвили, 23 каб. 48

Рубрика Текст (не более 25 слов)

Ваш адрес (тел.) для ответа

ПРОДАЮ:

- 1. гараж в конце ул.Гагарина в кооперативе № 56, тел. 34-51-70.
2. а/м ВАЗ-2106 1992 г. выпуска, тел. 34-51-70.
3. Мотоцикл "Урал" с коляской, новый. Недорого. Тел. 21-62-36.
4. 3-х комн. квартиру в двухквартирном доме (с надвор. постр. - баня, стайка, огород) в центре с. Кижинга или меняю по договоренности. Адрес: 671450, с. Кижинга, ул. Советская, 107.
5. Место для киоска в 44 квартале. Тел. посредника 33-76-83.
6. задний мост а/м УАЗ Б/у в хорошем состоянии. Цена 2 млн. руб. тел: 21-69-58

КУПАЮ:

- 1. Русско-бурятский словарь. Тел. 21-35-66, 21-30-32

Труппа танца "Бадма сэсэг" приглашает Вас встретиться праздно Белого месяца - Сагаалган в уютной обстановке в кругу своих друзей.

Вас ожидает встреча с артистами труппы танца "Бадма сэсэг" - встреча с известными артистами - национальная кухня - игры, танцы, конкурсы - песни и эхэр И Вас останутся самые яркие воспоминания от встречи Белого месяца с труппой танца "Бадма сэсэг".

Принимая колл-тивные заявки. Справки по телефону 21-30-22, по адресу: ул. Смолина 57/4. 3 этаж.

Ремонт любой импортной, отечественной телевидеоэлектроники, декодеры, для качественного воспроизведения на всех каналах, устанавливаем наружные антенны. Недорого! Гарантия!!! СВ: С-2095. Тел. 37-47-09, 33-61-28.

МЕНЯЮ:

Трактор Т-40 АМ 1993 г. вып. с прицепом на однокомн. благ. квартиру или продам. Тел. посредника 21-40-23 в раб. время. Спросить Женю.

А/м ВАЗ-2106, 1996 г. выпуска, в хорошем техн. состоянии - на дом. Желательно в черте города. Адрес: ул. Грачевская, 43. Тел.: 21-69-58.

УСЛУГИ:

Срочный ремонт и настройка телевизоров с гарантией. Ю-1834. Тел. 37-59-38.

ИЗЫСКИ И ВЕЩАНИЕ... Приглашаем всех желающих... Мы не считаем, что наша работа и заслуга. Будем рады всем, кто и заинтересован. Внимательно слушаем Ваши предложения. Адрес: ул. С. Улан-Удэ, ул. Строителей, 2-2.

Врач-психотерапевт ДИЛЬ АНДРЕЙ АЛЕКСАНДРОВИЧ приглашает каждое воскресенье на лечение АЛКОГОЛЬНОЙ, ТАБАЧНОЙ зависимости по методу А.Р.Довженко и антиалкогольным фиточаем "НАРКОДЕЛ" - начало в 10 часов: ИЗБЫТОЧНОГО БЕСА - в 12 часов: ЭНУРЕЗА - в 13.30. Лицензия №115. АДРЕС: проспект Строителей, школа №49. Справки по телефону 37-35-27.

Ремонт холодильников. Недорого. С-1831. Раб. тел.: 21-07-26 пос. Заречный, ул. Строителей, 2-2

ОТДЫХ И ЛЕЧЕНИЕ

ПАНСИОНАТ "ВЕРХНЯЯ БЕРЕЗОВКА"

Уважаемые любители отдыха, деловые люди, друзья.

Пансионат Верхняя Березовка приглашает: отдохнуть в благоустроенных номерах на сутки и более (стоимость 50 рублей) Провести торжества (юбилей, свадьбы, дни рождения) Арендовать жилье на месяц, квартал и т.д. К вашим услугам: умеренные цены, круглосуточное кафе, медицинские услуги, сезонный спорт-инвентарь и т.д. Звоните: тел. 34-43-44 автобус № 8 остановка "Пансионат"

оорынгоо зохион үгсэр "Хабарай" үдэш эрхэлдэг гэнэн дууны Буряадай арадай артист Андрей Чимитдоржиев дорюунаар гүйсэхэжэ, олондо мэдээжэ болгоо юм. "Аба эжэн үрээлээр", "Мүнхэ дуран", "Үдэйтэмнай" гэнэн гурбан дуунинь баһал найхан аялгатайнууд.

Шэнэ ном

Б.-М.Гончиковой үгсүүдые Цырен Шойжинимаев дуун болгоһон байна. Дуунуудайнь ноотые композитор Владимир Дамбаев буулгаһан, редакторлаһан байна. Поэт Тимур Гомбожанов, журналист Наталья Димбрылова гэгшэд номой редакторай үүргэ дүүргээ. Номой

"ТҮРҮҮШЫН ДУРАН"

Бэшэ дуунуудын ондоо нэригээр үгсүүдээр зохиогдоһон байна. Е.Молоновагай, А.Бадаевай, Б.Дугаровай, Б.Батоннай, Т.Гомбожановай, Цыден Цырендоржиевай.

Б.Юндуновай, И.Шагнаевагай, Г.Чимитовэй, Д.Доржиевагай, Цыренжаб Бадаевай, Цырендулма ДОНДОГОЙ.

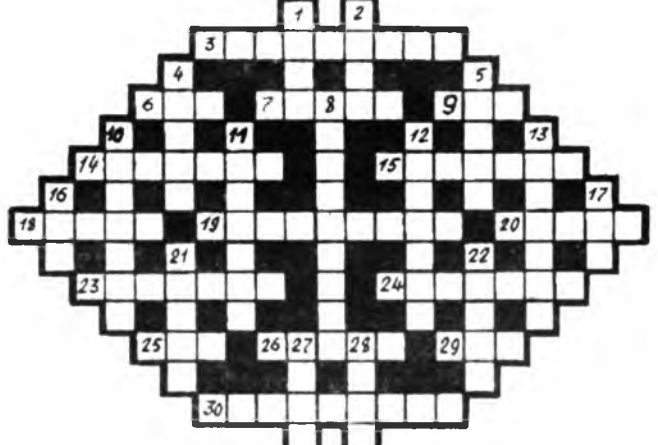
гадарые уран зурааша С.Суворов ягаан, сэнхир, ногоон, улаан, сагаан үнгэнүүдые зохиодуулан, гоёор шэмэглээ. Эндэ нэмэхэ юмэн юун бэ гэхэдэ, Цырен Шойжинимаев найн сэдхэлтэй, хүмүүжэлтэй хүбүүн. Уран зохиолой үндэртэй-набгартай харгыда унан дуһангүй, урагшаал дүүлжэ, олон номой автор боложо, ургажал, ольһотой найхан дуунуудаа зохиожол ябахани болгогой гэжэ үрээжэ байһаб.

Ургажэ ябаһан поэт, хүтжэм зохиогшо Цырен Шойжинимаев "Түрүүшын дуран" гэжэ шүлэгүүдэй, дуунай ном найхан хэблүүлжэ гаргаба. "Зүүн зүгэй хэбшээн" ("Ветер Востока") гэжэ зохиохы ажалтай залуушуудай нэгэдэлэй дали доро гараба гэжэ гаршаг дээрхи хаягынь хараад ойлгохоор.

Буряадай арадай поэт Гунга Чимитов "Дуушан болохоо түрөө лэ" гэнэн оролто үгэ бэшэжэ, залуу шүлэгшэ-дуушанай зохиохы замда амжалта хүсэбэ. "Түрүүшын дуран" соо гуһа лэриг дуун ноотнууд таяа, арбан нэгэн шүлэг багтаа. Гитара дээрэ аялалаад, дуу зохиоод болоһон Цырен Шойжинимаев наһанайнгаа нүхэр Даримада зорюулжа, 1994 ондо "Түрүүшын дуран" гэжэ дүмбэлгэһэн байна. Гэрэн хүтжэм зохиогшо, ой III хоёртэс 1994 онд ажал эрхэм дуун гэгдэлгэ юм. "Үетэн" (Хэжэнгэ) гэжэ бүлэгтэй дуушан Дарима Доржиева анха түрүүн дуулаһан түүхэтэй. Тиигэжэ энэ дуун хаа хаангүй сууржажа, залуу үетэнһөө байтагай, наһаяа эднжэшые ябаһан зоной дура буляаһан байна. Мүн баһа

Хайрата эсэгэ ЛАКИЗИН Геннадий Григорьевичой наһа бараһан ушараар Буряад Республикын Арадай Хуралай аппарадайдэ лектив юрэнкы таһагай мэргэжэлтэ Е.Г.Васильевада гүнзэгы шаналал гашуудалаа мэдүүлэ.

Сагаалгание угтуулан "ТААГАА НАА - ШҮҮХЭТ" гэнэн кроссвордын харюунуудай конкурсдо

ХАЖУУ ГЭЭШЭЭ: 3-гануун... (бог ургамал), 6-нимгэн түмэр, 7-шабга эдеэн (фольк.), 9-халуу даруулаха ламын эм, 14-хадан үбэр тала, боори, 15-хуураһан гурил, 18-Б.Базароной шүлэг, 19-Тоёхон борохон... гурган жэргэн гурганал", 20-эшгэн тэхэ, 23-"Эрид үндэрөөр харадан нууһан Баян Зүрхэн, хадануудай боорёор Зэдэ, Сэлэнгэ мүнэнүүд мүнөөшье элбэг уһаяа эсэгэ Байгал тэшигэ урадхуулжал байһаар" (Ч.Цыдендамбаев), 24-"Асагай модондо Бахагай дуу гараа" (тааб.), 25-... дуу (эхир үгэ), 26-хабсагай, 29-... хуур (эхир үгэ), 30-ута хадхуурнуудай, ганшуубтар шара үрэтэй жэмэстэ хоог. ДЭЭРЭНЭЭ ДООШОО: 1-... андалдаха, 2-... түрүү (эхир үгэ), 4-... хамбай (эхир үгэ), 5-... Тэргэтай трактор нааданхай тэршгэнгэ эр шэрэһэн... хүбүүн тодоһоор, тоб байса харюусаба" (Б.-Б.Намсарайн), 10-"нүмбэр эхэ уулын Болдог байха сагта, һүн эхэ далайн... байха сагта бэлэй" (үльгэрһөө), 11-үльгэр домогто хэлэгдэдэг мифическэ шубуун, 12-... тибһэ малтаха (фольк.), 13-"Тар-тар гэнэн аюатай, Тангад ороной эзэн, Хана хаяагаар гүйгөөшэн, харанхы гэрэй сагдаа" (шарада), 16-... шубуун гарбалтай (фольк.), 17-"Хандагай эбэр булсуудань Хашатар татажа, ... дээрэнэ уншажа, Хэршэлээ дээрэнэ хэлэбэ" (үльгэрһөө), 21-хурганай... гаргаха, 22-... мүнэнэй гургалдай" (дуун), 27-"Агта болобол... тэмээн, алгажа гарабал буура болоно" (Х.Намсараев), 28-"Чулуун-Бата минини хөөргэ яһала дараһан юм. Мүнөө мартаа юм ааб даа", - гээд... үбгэн энеэбхилбэ" (Д.Батожабайт).

Б.ГОМБОЕВ зохиобо.

"ДҮХЭРИГТЭ" ДҮТЭЛЭЭ, ТА БҮНДЭ ЖООР ТАНИЛСАЯ!

- 50 наһатай, бухгалтер мэргэжэлтэй, гурим журам үндэрөөр сэжнээр ямаршые ажалда ухамай шадмар, нэгэ басагатай (амяараа ажаһуудаг) эхэнэр дүтэрхы наһанай аад, зохид зантай эрэ хүнтэй танилсаха байна. Абн. №7
Улаан-Үдэ хотодо ажаһуудаг инженер мэргэжэлтэй, нэгэ хүбүүтэй наһанай томоотой түбшэн абари зантай, зохидхон шарайтай эхэнэр дүтэшг наһанай зохид эрэ хүнтэй танилсахые хүсэнэ. Абн. №8
23 наһатай, дүрбэтэйхэн хүбүүтэй, даруу зантай, хүдөө нютагта ажаһуудаг эхэнэр 23-һаа 30 хүрэтэр наһанай эрэ хүнтэй танилсахые хүсэнэ. Абн. №9
1928 ондо түрэн, 40-өөд жэлдэ багшалһан эрэ хүн дүтэрхы наһанай зохид зантай эхэнэртэй танилсаха байна. Абн. №10
35 наһатай, түбшэн даруу зантай, сэбэр шарайтай, нэгэ басагатай хүдөө нютагта ажаһуудаг эхэнэр дүтэрхы наһанай эрэ хүнтэй танилсахы хүсэлэнтэй. Абн. №11
48 наһатай, гэр бүлэ болоһон үхибүүдтэй, хүдөө нютагта ажалтай, гэр байртай эхэнэр дүтэрхы наһанай эрэ хүнтэй танилсаха. Абн. №12
1957 ондо түрэн (тахяа жэлтэй), түбшэн даруу абари зантай, хүдөө нютагта ажаһуудаг эрэ хүн дүтэрхы наһанай зохид эхэнэртэй танилсаха байна. Абн. №13
1960 ондо түрэн (хулгана жэлтэй) ажалша бэрхэ, уран гартай эрэ хүн дүтэшг наһанай даруу номгон эхэнэртэй танилсаха хүсэлэнтэй. Абн. №14
Независимая, привлекательная женщина (бурятка) 40 лет, хочет познакомиться с интеллигентным порядочным мужчиной. Возраст в пределах разумного. Сын служит в Армии, дочь в 7-ом классе. Предпочтение отдам мужчинам постарше. Абн. №15
1963 ондо түрэн: н. хүдөө нютагта ажаһуудаг, томо болоһон 3 үхибүүдтэй эхэнэр тааруу наһанай зохид эрэ хүнтэй танилсаха. Абн. № 16
46 наһатай, хүдөө нютагта ажаһуудаг, нэгэ басагатай, гэр байдалтай, ажалша эрэ хүн тааруу наһанай түни түбшэн зантай эхэнэртэй танилсаха байна. Абн. № 17
1963 ондо түрэн, городто багшаар ажалладаг, даруу зантай залуу эхэнэр дүтэрхы наһанай зохид эрэ хүнтэй танилсаха. Абн. № 18
1939 ондо түрэн, пенсидэ гаратараа багшаар хүдэлһэн, айл болоһон хоёр үхибүүдтэй эхэнэр тааруу наһанай зохид эрэ хүнтэй танилсахые хүсэнэ. Абн. № 19
1948 ондо түрэн, хүдөө нютагта ажаһуудаг, гэр байртай, нэгэ хүбүүтэй, эжытэй, дархан хүн дүтэрхы наһанай зохид эхэнэртэй танилсаха байна. Абн. № 20
44 наһатай, хүдөө нютагтай хургуулида хүдэлдэг, 2 томо үхибүүтэй, архи уудагүй, тамхи татадагүй эрэ хүн тааруу наһанай даруу зохид эхэнэртэй танилсаха хүсэлтэй. Абн. № 21
1973 ондо түрэн, заочноор нуража, экономист-бухгалтерай мэргэжэлтэй болохоёо байһан, үндэр бэлтэй, урихан сэбэр шарайтай, хубсаһа эсхээ, өөхөдоо, нэхэхэдээ аргагүй бэрхэ залуу басаган тааруу наһанай ажалша бэрхэ, түбшэн зохид залуу хүнтэй танилсаха байна. Абн. № 22
Хүнгэн солбон, сарюун зандаа, урин шарайтай, нюрга бэхитэй, уран гартай дархан солотой эрэ хүн 60-аад гараншые болохо наһанай Улаан-Үдэдэ үгы гэбэл, город шадар ажаһуудаг зохид эхэнэртэй танилсаха байна. Абн. №23
Найшаагдаһан абонентнуудтэ бэшгүүдые эльгээжэ гэбэл, сэбэр, шэнэ конвертнуудые бэшгэ соогоо хэхэээ бү мартагтай! Хүндэтэ уншагдай анхаралда! Редакциһаа адресүүдые хүлээжэ байнгүй, найшаагдаһан номерто харюу сэхэ эльгээбэл, таарамжатай гэжэ хануудла. Тиимэһээ саашаада нютаг нютагтайнгаа почтын табатга (номертой) а/я нээгээд, үгы гэбэл, паспортингаа сери, номер заагаад, "до востребованы" гэнэн тэмдэг хээд, бэшгэ соогоо заагаа хаатнай, найн байгаа.

Эмхидхэн байгуулагшад - Буряад Республикын Президент, Арадай Хурал болон Правительство

Ахамад редактор А. А. АНГАРХАЕВ. РЕДАКЦИОННО КОЛЛЕГИ: Б.-М.Ж.БАЛДАНОВ (ахамад редакторай орлогшо), Г.Х.ДАШЕЕВА (ахамад редакторай орлогшо), Б.В.ГЫНДЫНЦИРЕНОВ (харюусалгата секретарь), А.Г.ЛУБСАНОВ (Буряад Республикын Правительство), Д.Д.СУНДАРОН (Буряад Республикын Арадай Хурал), таһагуудые даагшад: Ц.Ц.ДОНДОГОЙ, С.Д.ОЧИРОВ, Н.Д.НАМСАРАЕВ, Т.В. САМБЯЛОВА, Д.Ш.ХУБИТУЕВ, А.Д.ТАПХАЕВ, В.И.ПИНТАЕВ (хэблэлэй директор). Редакциин телефонууд: ахамад редакторай - 21-50-96, приёмный - 21-54-54, ахамад редакторай орлогшонорой - 21-68-08, 21-64-36, харюусалгата секретарини - 21-50-52, секретаридайдэ - 21-50-52, таһагууд: үндэрэйтэй болон политическэ асуудалнуудадар - 21-55-97 (даагшань), 21-61-35, 21-34-05, экономикын - 21-63-86, 21-61-35, соёлой болон түүхын - 21-60-21 (даагшань), 21-57-63, залуушуудай, оюутай ажабайдалай болон олонитын хүдэлмэрини - 21-54-93 (даагшань), 21-69-58, мэдээлэлэй болон соносолой - 21-62-62, 21-67-81, корректорнуудай - 21-33-61, компьютерна түбэй - 21-66-76 "Бурятия" хэблэлэй телефонууд: директор - 21-49-94, бухгалтери - 21-23-67, вахта - 21-60-91. Манай адрес: 670000, Улаан-Үдэ, Каландаришвилиин үйлэ, 23. "Буряад үнэн" газетын редакци. Газет хэблэлэй 5 хуудалан хэмжээтэй. Индекс 73877. Хэһэг 13750 (хамта 25.900). Хэблэлдэ тушаагдаһан сэг 17.00. "Республиканска типографи" гэнэн АО-до газет хэблэдэг. Директорийн телефон: 21-40-45. Б-0079-дэхн номертойгоор бүрдэхэдэ абтанхай. Заказ № 8278. Тоонуудай, бодото баримтануудай, хүнэй, нютагтай нэрнуудэй бэшгэлые хазагайруулаһан ушарта авторнуудын харюусалгатай. Редакциин наһамжа авторайхитай ади бэшэ байжа магад.